

EESTI POLITSEI

Ilmub 6 korda aastas, iga kahe kuu tagant.

Toimetuse ja talituse asukoht Toompea lossis, tuba 34.

Telefon 432-47.

Aadress kirjjade jaoks: Tallinn, postkast 338.

Jooksev arve Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 543.

Nr. 3 (463)

2. mail 1934. a.

XIII aasta

Tellimise hind:		Kuulutuste hinnad:			
		1/1 lhk.		Kaantel	
Aastas	Kr. 4.50	1/2 "	Kr. 40.—	1/1 lhk.	Kr. 45.—
Poolaastas	" 2.25	1/4 "	" 20.—	1/2 "	" 22.50
Üksiknumber	" —.75	1/8 "	" 10.—	1/4 "	" 11.25
		1/16 "	" 5.—	1/8 "	" 5.65
			" 2.50		

Eksterritorialiteedist.

J. Kaiv

Eksterritorialiteet kujutab tähtsamat rahvusvahelise õiguse ala. Juba vanal ajal, eriti Rooma õiguses, leiame selle mõiste algidusid, kuid välja kujunes ta alles hilisemal ajal. Peale üldiste rahvusvahelist õigust käsitlevate teoste on eksterritorialiteet olnud aineks hulgale monograafiatele. Vaevalt on mõni teine rahvusvaheline küsimus jätnud siiski niipalju vaieldavaid punkte kui kõnesolev ala. Rahvusvahelise õiguse instituut töötas omalt poolt välja reglemendi kava selle küsimuse positiivõiguslikult lahendamiseks, kuid senini ei ole suudetud seda ellu viia. Küsimus arvatakse siiski olevat niivõrd arendatud, et seda oleks võimalik maksma panna riikidevahelise kokkuleppe teel, et kaotada nii sagedaste arusaamatuste allikas rahvusvahelises läbikäimises.

Eksterritorialiteedi sõna viitab fiktsioonile, mille järgi välisriikide esindajad loetakse asuvaks väljaspool seda riiki, kus nad täidavad oma esinduslikke kohuseid, ning käsitletakse nii, nagu ei olekski nad lahkunud oma koduriigi pinnalt. Nende elamule vaadeldakse kui nende kodumaa osale. Seda fiktsiooni kaitsesid varematel aegadel paljud autorid. Uemad rahvusvahelise õiguse autorid leiavad selle fiktsiooni tarbetu ja eksitava olevat. Mõned loobuvad seepärast selle termini tarvitamisest (nii Paul Fauchille — *Traité de Droit International public*). Teised tarvitavad siiski seda termini, kuid mitte enam endise fiktsiooni ulatuses, vaid teatavate õiguste kogumõistena. Nii mõistetakse negatiivses väljenduses eksterritorialiteedi all teatavate siseriiklike õigusnormide maksvusust mõne selle riigi pinnal asuva isiku või asja suhtes (Zorn, K. Stropp — *Wörterbuch des Völkerrechts u. Diplomatie*).

Seejuures aga on loobunud kahest endisest mõttekäigust selle mõiste põhjenduseks. Esiteks sellest, et isikuid ja asju, mille suhtes eeldatakse eksterritoriaalsust, kujutletakse väljaspool nende asukoha riigi territooriumi, ja teiseks sellest, nagu oleksid need isikud ja asjad tervenisti vabastatud nende asukoha riigi seaduseandluse alt.

Seejärgi võib eksterritorialiteedi mõiste alla arvata neid välissaadikute ja nende asjade suhtes nende asukoha riigi üldisest seaduseandlusest tehtavaid erandeid.

Rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud vaate kohaselt laieneb eksterritorialiteet 1) saadikute, nende personaali ja perekonnanliikmete ja saatkonna ruumide kui ka nende asjade peale, 2) riigipeade peale, 3) teise riigi territooriumil viibivate üksikute kinniste väeüksuste peale, samuti võõrais vetes viibivate sõjalaevade peale, 4) piiratud kujul konsulite, nende personaali ja nende asjade peale. Viimasel ajal arvatakse siia juurde veel Haagi rahvusvaheliste kohtukodade liikmed.

Eksterritorialiteedi õigusest sõltuvad vabastused asukoha riigi seaduseandlusest seisavad järgmises. Esijoones tuleb siin kõne alla diplomaatiliste esindajate puutumatus. Seda puutumatuset põhimõtet tunnustavad kõik seaduseandlused kui ka rahvusvahelise õiguse autorid. See põhimõte on saanud rahvusvahelise õiguse aksioomiks.

See õigus kuulub kõigile saadikutele, vaatamata nende aukraadile: suursaadikud, legaadid, korralised ja erakorralised saadikud, ministrid (*ministres résidents*), *chargé d'affaires*. Seejuures ei ole tähtis, kas saadik omab selle riigi kodakondsuse, mida ta esindab või mitte, või kas nad on isegi selle riigi kodanikud, kuhu nad määratud saadikuks. Seda õigust kasutavad kõik isikud, kes kuuluvad saatkonna koosseisu, nagu: nõunikud, sekretärid, atašeed, sõjaväelised atašeed, kantselei juhatajad, tõlgid, kurjeerid, arstid ja vaimulikud. Saatkonna mitteametlikku koosseisu arvatakse ka need saatkonna teenijad, kes elades koos saadikuga, on püsivalt tema teenistuses. See õigus laieneb ka saadiku perekonnale. Perekonna all mõistetakse seejuures saadiku abikaasat, lapsi ja vanemaid, kes temaga elavad ühe katuse all.

Seda eesõigust kohaldatakse kõigile asjule ja aktele, mis on saadikule tarvilikud tema kohuste täitmisel. Siia kuuluvad kõik need asjad, mis kuidagi on seoses saadiku isikuga, nagu nende ruumide sissesead, sõidukid, esijoones aga saatkonna arhiivid ja aktid.

Samuti tuleb lugeda täiesti vabaks välisesindajate kirjavahetus. Seoses nende puutumatusega on välisesindajatel absoluutne vabadus korrespondeerida oma valitsusega. Seda võivad nad teha eriliste kurjeeridega kui ka kohaliku posti abil. Viimasel juhul peavad need kirjad olema pitseeritud saatkonna pit-

seriga. Rahuajal loetakse saatkonna kirja avamist rahvusvahelise õiguse jämedaks rikkumiseks.

Välisesindaja kõnesolev eesõigus algab tema saabumisega tema teenistuskoha riigi territooriumile, kui tema määramisest on teatatud ette; igal juhul sellest momendist, mil tema teeb teatavaks oma ameti iseloomu kas oma passi või akreditiivkirja läbi. See seisukord kestab kogu tema viibimise ajal võõral territooriumil kuni sealt lahkumiseni või tema mittelahkumisel, kui ta on kaotanud esindaja iseloomu, vähemalt selle aja möödumisel, mis oleks küllaldane selleks, et tema asukoha pinnalt lahkuda.

Saadiku puutumatus püsib ka siis, kui lõpetatakse diplomaatiline läbikäimine saadiku koduriigi ja selle riigi vahel, kuhu ta on akrediteeritud, samuti ka sõjakuulutamise ja isegi vaenulise tegevuse alguse korral.

Vaieldav on küsimus, kas saadik on puutumatu ka tema läbisõidul kolmanda riigi territooriumist oma teenistuskoha riiki. Paistab olevat rohkem kaitstav nende autorite seisukoht, kes ka siin tunnustavad välisesindaja puutumatust. Saadik, kuigi ta on akrediteeritud teise riiki, on oma riigi esindaja ja temaga mittevääriline ümberkäimine oleks teda saatva riigi haavamine. Siin peab aga asuma seisukohale, et saadiku niisugune läbisõit peab olema süütu (passage innocent). Kui läbisõitev esindaja tarvitab oma võimu kurjasti, siis peab sellel riigil, kelle maaala ta läbib, olema võimalus end kaitsta. Kuna ta ei ole tunnustatud vormiliselt selle riigi poolt, siis on ta vormiliselt vaid eraisik ja teda võib sellena käidelda. *Kuigi tegelikult teda käiteldakse teisiti, ei anna see talle kõiki neid õigusi, mis on akrediteeritud esindajail.*

Saadik ei saa lahti öelda sellest puutumatuse õigusest. See õigus ei ole mõeldud niivõrd isiklikult, kui saadikuile nende ameti tõttu selleks, et välisesindajal oleks võimalus täita temal lasuvaid ülesandeid.

Kui saadik kaldub tegevusele, mis riivab tema asukoha riigi julgeolekut, ei ole siiski võimalust võtta tarvitusele abinõusid, mis puutuksid tema isikut kuidagi kehaliselt. Niisugusel juhul jääb riigil võimalus nõuda saadiku koduriigilt esindaja ärakutsumist või asuda isegi välisesindaja väljasaatmisele, andes passi temale tagasi.

Saadiku puutumatus on maksev nii tema asukoha riigi ametivõimude kui ka eraisikute suhtes. Peaaegu kõik seaduseandlused näevad ette karistusi eraisikutele välisesindajate haavamise eest.

Meil praegu maksev NS § 261 ütleb: kes julgeb otsekohe ja avalikult tegudega või jultunud ebakohaste sõnadega haavata välis-suursaadikut, saadikut või muud diplomaatilist agentti sihiga tema valitsusele lugupidamatust avaldada, see langeb selle eest vangistusse kindluses... mõningate iseäraliste õiguste kaotamisega.

Küll peab aga tunnustama eraisikutele hädakaitse õigust nendel juhtudel, kui välissaadik tungib nendele kallale. Kuid niipea, kui hädaohu moment on möödunud, tuleb respekterida esindaja puutumatus ja kasutada vaid diplomaatilist teed kahjude tasumise nõudmiseks.

Diplomaatilise esindaja isikupuutumatusena on seotud saatkonna ruumide puutumatus. Kuigi on loobunud saatkonna ruume käsitlemast saadiku koduriigi territooriumi osana, tunnustatakse siiski üldiselt seda välisesindajate eesõigust.

Väga palju vaidlusi on toonud esile küsimus, kas saatkonna ruumid võivad pakkuda varju isikutele, kes on pannud toime süüteo kas saatkonna ruumides või on sinna pagunud pärast süütegu. Koos saatkonna hoone eksterriitoriaalsuse mõistega on nihkunud tagaplaanile ka saatkonna ruumide käsitlus varjupaigana. Enamus autoreid kaldub arvamusele, et saatkonna ruumid ei tohi pakkuda varju süüdlastele. Välisesindaja poolt süüdlaste karistamisele tõkete seadmine tähendaks tema poolt segamist tema asukoha riigi siseasjadesse, sest avaliku korra ja julgeoleku kaitse on selle riigi ülesandeks.

Tõuseb küsimus, mis võiks teha riik, kui mõni saadikuist tarvitab saatkonna ruumide puutumatus kurjasti. Fauchille arvab siin olevat kõige kohasemaks järgmise viisi. Välisminister palub saadikut välja anda saatkonna hoonesse varjunud süüdlase kohalikkudele võimudele. Seega avaldab minister oma tahet respekterida saatkonna ruumide puutumatus. Kui välisesindaja keeldub, võib saatkonna piirata politsei poolt, et takistada süüdlase põgenemist, ja välisminister palub saadiku koduriigi valitsust kohustada saadikut süüdlase väljaandmiseks. Kui ka välisriigi valitsus keeldub täitmast nõudmist, võib kohalik võim tungida saatkonna ruumidesse jõuga ja võtta kinni süüdlase (Heffter). Riik ei ole kohustatud respekterima puutumatus õigust, mis kindlustab avaliku korra rikkujatele karistamata jätmise. Kui saadiku maja võiks tingimusteta varjata kurjategijaid, oleks diplomaatidele tunnustatud rippumatus vastolus selle riigi autonoomiaga, kelle juurde nad akrediteeritud. See oleks lubamatu. Niiugust vaadet kaitsevad Grotius, Bynkershoen, Ch. de Martens, F. de Martens, Holtzendorff, Pradier-Fodéré ja teised. Sel alal võib tuua ka praktikast palju näiteid.

Niiugune on vaatekoht harilikkudele kurjategijatele varjupaiga andmise suhtes. Erandlikult käsitletakse aga poliitilisi süütegusid. Kuigi siin teoreetiliselt ei saa kaitsta poliitilistele süüdlastele saatkonna hoones varjupaiga andmist, leiavad autorid selle mõnel juhul olevat võimaliku. Peamiselt kaitstakse seda humanseuse põhimõttega. Vaatamata aga tema juriidilise aluse puudumisele, on varjupaiga andmine poliitilistele süüdlastele paljudel juhtudel leidnud aset. Kuna Euroopas see komme on peaaegu kadunud, tarvitatakse seda seal, kus on tihti mässe. Eriti

tuleb tihti neid juhtumeid Kesk- ja Lõuna-Ameerikas. Seda teevad ka Euroopa riigid ja Põhja-Ameerika Ühendriigid.

Järgmiseks tähtsamaks eksterritorialiteediga seotud õiguseks on diplomaatiliste esindajate vabastamine nende asukoha riigi kohtumõistmise alt.

Iga liiki saadikud, hulka arvatud isegi *chargés d'affaires*, on vabastatud selle riigi nii kriminaal- kui ka tsiviiljurisdiktsioonist, kelle juurde nad akrediteeritud. Seda vabastust tunnustab täielikult rahvusvaheline praktika ning teda kaitsevad paljud rahvusvahelise õiguse õpetlased. Arvatakse, et selleks, et diplomaatiline esindaja saaks täita takistamatult oma ülesandeid, ei ole küllalt, et tema isik on puutumatu, ta peab olema sõltuv täiel määral territoriaalsest jurisdiktsioonist. Kuna ei ole ettekujutatav, et diplomaatiline esindaja oleks vaba igasugusest jurisdiktsioonist, siis allub ta oma koduriigi õigusmõistele, mida temale loetakse seadusejärgseks asukohaks.

Diplomaatiline esindaja peab respekterima oma asukoha riigi seadusi, kuid kaebusi ja nõudeid saab esitada tema vastu vaid tema koduriigi valitsusele või kohtutele.

Samuti nagu diplomaatilise isiku puutumatus, algab jurisdiktsioonist vabastus tema jõudmisega riigi territooriumile, kuhu tema akrediteeritud, kuni tema lahkumiseni sealt, või tema mitte-lahkumise korral selle aja möödumisel, mil ta oleks võinud sealt lahkuda.

Diplomaatilise esindaja jurisdiktsioonist vabastamine on viidud läbi kõigis tsiviliseeritud riigis ja see on nähtud ette paljudes kriminaalkoodeksites. Meie seaduse järgi (Kriminaalprotsessi § 229 ja N.S. § 171) määratakse, et süüdistust välisriigi saatkonda kuuluvate isikute vastu ei võeta ette ilma süüdistatava ülemusega diplomaatilisse vahekorda astumata. Diplomaatiline esindaja ei saa lahti ütelda sellest eesõigusest, sest viimane on avaliku õiguse põhimõte selleks, et esindaja saaks väärikalt ja vabalt esindada oma koduriiki. Esindaja asukoha riigi kohtud on kohustatud ametikohuslikult loobuma asja arutamisest. Küll näib olevat kaitstav see seisukoht, et neid kohtuid võiks lugeda kompetentseks arutama neid asju, kui saadiku koduriigi valitsus ütleb lahti sellest oma esindaja eesõigusest.

Sellest ei saa siiski järeldada, nagu ei vastutaks välisesindaja üldse tema poolt kordasaadetud süüteo eest. Ta vastutab selle eest oma koduriigi kohtute ees. Esindaja asukoha riigi nõudel peab koduriiki oma esindajat karistama, sest muidu muutuks ta kaassüdlaseks.

Vaieldav on küsimus, kuidas peab talitama niisugusel juhul, kui välisesindaja tegutseb otsekohe oma asukoha riigi võimu vastu, võttes osa riigikorra õõnestamistööst. Kuid ka niisugusel korral ei peaks asukoha riigil olema õigust saadikut ise karistada. Küll võiks aga saadiku tegelikult asetada niisugusesse

seisukorda, et ta ei saaks oma kuritegelist tegevust jätkata, näiteks ümbritseda saatkonna maja sõjaväe või politseiga j.n.e.

Juhul, kui välisesindaja poolt kordasaadetud süüteod on tähtsusetud, teatatakse sellest konfidentsiaalselt saadikule või tema koduriigi valitsusele. Välisesindaja peab austama oma asukoha riigi korda. Ka tema peab alluma üldistele kohalikkudele politsei reeglitele, mis heaolu huvides on pandud maksma. Näiteks, liikumise ja julgeoleku mõttes on politseil õigus liiga kiiresti või määruse vastaselt sõitvat eksterritoriaalsuse kasutajat kinni pidada ja õigusepäraselt sõitma sundida, vastasel korral teha edasisõit võimatuks (A. Piip — Rahvusvahelise õiguse süsteem, lhk. 117).

Diplomaatilise esindaja ei ole kohustatud ilmuma kohtusse kriminaalasjus tunnistajana. Temalt võib paluda vaid kirjalikku seletust. Teda ei saa sundida seda täitma. Uurimist toimetav võim ei saa saadikut välja kutsuda, vaid peab isiklikult ilmuma saadiku juurde seletuse saamiseks.

Jurisdiktsioonist vabastamine, mis kuulub kõigile saadikutele, vaatamata nende aukraadile, laieneb terve saatkonna ametlikule personaalile, nagu: sekretärid, nõunikud, tõlgid, kurjeerid, sõjaväelised atašeed. Harilike teenijate suhtes, kes ei kuulu saatkonna ametliku personaali hulka, on küsimus vaieldav. Paistab, et tuleb selles suhtes eelistada eitavat seisukohta, sest teenijatele selle õiguse omistamiseks ei näi põhjusti.

Jurisdiktsioonist vabastamine laieneb ka tsiviilasjadele. Seda tunnustab rahvusvaheline komme ning näevad eraldi ette paljud siseseadused. Õpetlaste arvamused lähevad siin lahku. Ühed tunnustavad seda vabadust, teised on vastu. Paistab tõeliselt, et teoreetiliselt on seda raske kaitsta. Suurema näitena selle vabaduse poolt tuuakse ette seda, et välisesindaja seadusejärgne domitsiil on tema koduriigis, et esindaja olemine teises riigis on vaid ajutine. See tundub fiktsioonina, eriti siis, kui välisesindaja palju aastaid püsib ühel kohal. Põhjuseks on rohkem vaid tegelik tarvidus kaitsta välisesindaja prestiiži.

Välisriigi esindaja vastu ei saa tõsta nõuet tema asukoha kohtus. Kuid tema vastu võib neid esitada tema koduriigi kohtutes või pöörduda välisministri poole, kes on kohustatud hoolitsema nõude rahuldamise eest diplomaatilisel teel. Niisugune seisukoht on viidud läbi ka meil maksvas Tsiviilkohtupidamise seaduses, mille § 225 järgi ei saa välisesindajate vastu tõsta meie kohtus tsiviilõiguslikku nõuet, vaid tuleb pöörduda välisministreeriumi poole, kes peab hoolitsema nõude rahuldamise eest. Kuna kriminaalasjus maksab enam-vähem üldine arvamine, et välisesindaja ei saa loobuda oma immuniteedist, valitsevad tsiviilalal selles küsimuses lahkarvamused. Arvatakse siiski (nii Zorn), et välisriigi nõusolekul võib sellest õigusest loobuda. Niisugusel korral tuleks kohaldamisele esindaja asukoha riigi tsiviilprotsess.

Kuid tsiviilkohtu otsuse täitmisel tuleks ka sel juhul respektteerida saadiku puutumast.

Välisesindajale kuuluvatesse kinnisvaradesse puutuvad tsiviiltülid tunnustatakse alluvaks kohalikule õigusele ja otsustatakse kohaliku kohtu poolt.

Välisesindajaid ei saa sundida ilmuma kohtusse tunnistajatenä. See järgneb nende isikupuutumastest.

Tsiviiljurisdiktsioonist vabastamine arvatakse laienevat samade saatkonna personaali hulka kuuluvate isikute peale, nagu kriminaaljurisdiktsioonist vabastaminegi.

Ts. kpd. s. § 225 märkus ütleb: „Isikud, kes on teenistuses välissaadiku või muude diplomaatiliste agentide juures, alluvad kohtutele üldises alluvuse korras, kuid nende kohtusse kutsumist toimetatakse, kui nende elukoht teada, välisministeeriumi kaudu.“ Vene senat on sellel puhul seletanud: Eksterritorialiteedi õigus on vaid isikutel, kes kuuluvad välissaatkondadesse ning sellesse liiki võib arvata ainult isikuid, kes kuuluvad saatkonna koosseisu ja kellel on diplomaatiline kutse. Kuna aga see nimetus on vaid diplomaatiliste esinduste juhtidel ja ka isikutel, kelle määramisest nende esinduste koosseisu kujunenud rahvusvaheliste kommete kohaselt igakord eraldi teatatakse välisministeeriumile nende kandmiseks diplomaatilise korpuse nimestikku, siis peab arvama ametnikke, kes teenivad saatkondade ja esinduste kantseleides ja kes ei ole kantud diplomaatilise korpuse nimestikku, alluvateks siin elavate välismaalaste kohta maksvatele kohtualluvuse eeskirjadele (95/15).

Eksterritorialiteediga seotud järgmise privileegina võiks nimetada välisesindajate vabastusi maksude alal nende asukoha riigis. Ühine vaatekoht on maksev teoorias selle kohta, et kaudsed maksud ei tule siin üldreeglina kõne alla. Eksterritoriaalsed isikud alluvad neile samuti nagu teisedki kohalikud elanikud. Erand maksab vaid tollide alal. Üldise kombe kohaselt vabastatakse tollirevisjonist diplomaatilise esindaja isiklik bagaaž. On vaid nõutav, et saadik teeks selgeks oma ameti iseloomu.

Õtsemaksudest on aga diplomaatilised esindajad ja välisesinduste personaal paljudes riikides vabastatud. Samuti on isikud ja asjad, millele omistatakse eksterritorialiteedi õigust, vabastatud rahuajal igasugustest koormatistest, rekvisitsioonidest sõjaväe kasuks.

Mis puutub lõpuks konsulite eesõigustesse, siis ei valitse sellel alal ei rahvusvahelises jurisprudentsis ega doktriinis veel üksmeel. Kuna käesoleva kirjutise maht ei võimalda nende küsimuste lähemat käsitlust, siis tähendame siin vaid, et konsulite eesõigused ja vabastused on nähtud ette iga riigi siseseaduseandlustes kui ka riikide vahelistes lepingutes.

Uuendustest välisriikide politseides ja viimaste tegevusest.

L. Puusild

Inglismaa on, nagu teada, esimesi riike, kus kutsuti ellu eriline naispolitsei. Esialgu oli selle politseiharu peaülesandeks valvata hädaohtu sattunud naiste ja laste üle ja üldse teostada politseilisi-hoolekandelisi ülesandeid. See naispolitsei kandis mundrit ja tegutses ühistel alustel harilikul mundrikandja politseiga. Nüüd tehti Londoni Metropolitan politseis katset naisametnikke üle viia välisteenistusest kriminaalteenistusse. Hiljuti viidi kolm naisametnikku, kes lõpetasid vastava üheaastase kursuse, üle kriminaalpolitsei teenistusse täieõiguseliste kriminaalametnikena. Edaspidi kavatakse kriminaalpolitseid järjekindlalt täiendada naisametnikega, nii et vähemalt igal politseidivisjonil (neid on kokku 23) oleks käsutada üks sarnane ametnik. Sama Londoni politseis asutati ühenduses mõne aja eest läbiviidud reorganisatsiooniga uus politsei ülikool, mis pidi tegevusse astuma juba käesoleva aasta kevadel. Uue kõrgema politsei õppeasutise juhatajaks kutsuti senine Lincolnshire politseiülem, endine sõjaväe kolonel-leitnant. Uue õppeasutise tegevusse astumisega lõpetab oma tegevuse senine Londoni politseikool. Kõrgema kooli juhataja pole ainus ohvitser, keda Londoni politsei juht on võtnud politseiteenistusse. Läänud aasta sügisel võeti kõnesoleva politsei teenistusse veel 8 ohvitseri, neist: kuus jalaväest, üks mereväest ja üks lennuväest, nad kõik paigutati juhtivatele kohtadele. Politseiametkonnas olevat esialgu tõstetud nurinat sarnase politsei „militariseerimise“ vastu, sest kardeti, et tulevikus muutub sõjaväelaste ületoomine politseisse massiliseks, mistõttu muidugi harilikud politseiametnikud ei oleks enam nihkunud teenistuses edasi. Kuid peatselt selgus, et see ületoomine oli vaid erandjuhtum, ja et pealegi pandi maksma uus teenistusvanuse piir, mis oli tunduvalt madalam endisest, ja sellega avanes politseiametnikel rohkem võimalusi edasijõudmiseks. Uued teenistusvanuse ülemmäärad on järgmised: 1) Deputy, Commissioner, Assistent Commissioner ja Deputy Assist. Commissioner (abipresident ja politsei kolonel) jaoks 60 aastat, Chief Constable (politsei kolonel-leitnant) jaoks 57 aastat, Superintendent (politsei major) jaoks 52 aastat, Chief Inspector (kapten) jaoks 50 aastat, Sub-Divisional-Inspector (politsei vanem-leitnant) jaoks 48 aastat, Station-Inspector (politsei leitnant) jaoks 46 aastat ja Junior-Station-Inspector (politsei noorem-leitnant) jaoks 45 aastat. Selle korraldusega taheti muidugi ühelt poolt piir panna politseiametnike üleliigsele vananemisele ja teiselt poolt luua edasijõudmise võimalusi noortele inimestele.

Ühenduses teiste uuendustega Londoni Metropolitan politseis seati sisse eriline politseiõpilaste instituut. Nimelt võetakse nüüd Londoni politsei teenistusse 17-aastasi noormehi, kes on lõpe-

tanud riigikooli, kes on laitmatu ülespidamisega ja kes tahavad pühenduda politseiteenistusele. Nad saavad 18 kuu jooksul väikest tasu ja peavad selle eest tegema politseibüroodes kantseleitöid, kirjutama kirjutusmasinal, võtma vastu ja andma edasi telefonikõnesid, täitma käskjala kohuseid jne. Kui nad on korralikult täitnud neid kohuseid ja kui on selgunud, et nad vaimliselt ja kehaliselt vastavad raskele politsei teenistusele, võetakse nad politsei koosseisu. Londoni Metropolitan politsei võttis esialgu teenistusse 20 sarnast õpilast. Nähtavasti on Londoni kogemused head, sest mitmed teised inglise politseiasutised on järgnenud Londoni eeskujule ja samuti pannud õpilasi ametisse. Londoni Metropolitan politsei autosid varustati hiljuti erilise sildiga: „Stop, Police“, mis harilikult ei paista välja, mida aga tarbekorral seestpoolt valgustatakse elektriga, mis teeb sildi kaugemale nähtavaks ja sunnib vastavale politseiautotele järgnevaid autosid seisma jääma.

Londoni sadamas juhtub võrdlemisi tihti õnnetusi inimestega, kes tiheda udu tõttu midagi ei näe ja vette kukuvad ning upuvad, kui õigel ajal abi ei tule. Hiljuti varustati Londoni sadamapolitsei meeskond, mille koosseis on praegu 750 meest, ujumisvestidega, nii et igal ametnikul on oma ujumisvest, mis talle lubab suurema hädaohuta appi tõtata uppujale. — Londoni kesklinna politsei võttis tarvitusele uue abinõu kurjategijate vastu võitlemiseks. Londoni kesklinn on nagu teisedki maailma suurlinnad varustatud eriliste signaal- ja ühendusaparatuuridega politseile. Postikordnikul on sarnase aparaadi abil alati võimalik astuda otsekohesesse ühendusse oma jaoskonnaga. Uuendus, mis Londoni kesklinnas pandi maksma, seisab selles, et juhul, kui politsei keskasutis Londonis tahab alarmeerida terve kesklinna politsei, näitavad need ühendusaparaadid seda sinise tule abil. Kordnikud, kes seisavad parajasti postil, on kohustatud sinise tule ilmnemisel otsekohe võtma ühenduse jaoskonnaga. Jaoskonnast antakse teada, milles asi seisab. Kui on pandud toime mõni kuritegu ja kurjategijad on põgenenud, võidakse korruga alarmeerida kogu kesklinna postilseisvat politseid ja sellele anda näpunäiteid kurjategijate kohta. Umbes samalaladiline uuendus seati hiljuti sisse Birminghamis. Osa Londoni politseinikest, arvult 4000 ümber, on paigutatud ühiseluruumidesse. Need on nooremad, vallalised ametnikud, kes moodustavad alalise, võrdlemisi tugeva politseireservi, mis võib tarbekorral viivitamatult tegevusse astuda. Need 4000 meest on ära jaotatud jaoskondade vahel ja elavad 115 politseiruumis. Muidugi tekivad ühenduses sarnase suure ruumide arvuga mitmesugused majanduslikud küsimused, mille lahendamine ühe isiku poolt on kõige otstarbekohasem, et saavutada tarvilikku ühtlust ja kulude kokkuhoidu. Londoni politsei juhataja määraski hiljuti seetõttu majori aukraadis seisva politseiohvitseri eriti sarnaste küsimuste lahendamiseks. Selle ametniku (nn. hoolekandeohvitseri) ülesanne seisab tähendatud noorte politseinike eluruumide ja teiste eluolu küsimuste lahendamises ja nende olukorra ja elutingimuste parandamises. —

Veebruarikuul panid töötatöölised toime uue näljamarssimise Londoni. Töötatöölisi kogunes kaunis suur arv, neid tuli Walesist, Shotist ja teistest riigiosadest. Demonstratsioonipäevaks oli määratud 25. veebruar, mil kavatseti korraldada suur kõnekoosolek Hydepargis. Terve Londoni politsei (ümmarguselt 20000 meest) seati jalule, peale selle kutsuti appi ka nn. abipolitsei 10000 mehe suuruses koosseisus, nii et lõpuks oli politseinikke rohkem kui demonstrante. Rongkäik võis liikuda ainult teatud tänavate kaudu, mistõttu jäid ära igasugused vahejuhtumid.

Eelpooltoodud andmed ja teated käivad kõik inglise pealinna, Londoni, kohta. Mis puutub üldistesse uuendustesse politsei alal ja teistel politseid huvitavatel aladel, siis võiks neist märkida järgmisi.

Mitmes inglise linnas varustati liiklemist reguleerivaid politseiametnikke väikeste päevapildiaparatuuridega, et neil oleks igal ajal võimalus teha ülesvõtteid tänavõnnetuste sündmuspaigast. Väga tähtis on tihti täpselt jäädvustada õnnetuspaika, sest üks või teine asjaolu võib jääda protokollimisel ja vaatlemisel silmapaari vahele, mis aga pärast on väga tähtis. Et mootorsõidukite jäljed rohkem välja paistaksid, raputatakse neile enne päevapildistamist kriiti. — Inglismaal on noorte inimeste arv, kes satuvad kriminaalkohtu alla, võrdlemisi suur. See suur arv oligi põhjuseks uue alaealiste karistusseadustiku maksmapanemiseks, mis käib alla 17-aastaste noorte kohta. Seadus astus jõusse 1. novembril l. a.; selles on seniste karistuste asemel nähtud ette kasvatusabinõud noortele kurjategijaile. Loodetakse uute abinõudega edukamalt võidelda alaealiste kurjategijate vastu kui seniste viisidega. Kohus võib kasvatusabinõudena tulevikus määrata: 1) erilise järelevalve kasvatamise üle kurjategija perekonnas; 2) laste kasvatamise hoolekandja hooleks ja 3) kasvatamise ja õpetamise erilistes kodudes.

1933. a. jooksul ilmus Britis kolm uut politseiasjanduse ajakirja ja nimelt: 1. Scottish Constable (ilmus Glasgovi linnas ja on eriti määratud Shotis elutsevaile ja tegutsevaile politseiametnikele); 2. Constabulary Gazette (ilmub Belfastis kord kuus Ulsteri politseiametnike häälekandjana); 3. The Policewoman (ilmub Londonis illustreeritud kuukirjana eriti naispolitseile). — Liiklemisõnnetuste arv näitab Britis viimasel aastal tunduvat tõusu. Kuna 1932. a. üldse juhtus 210061 niisugust õnnetust, kasvas see arv 1933. a. 223.526 peale, suurenes teiste sõnadega 13465 või 6,4% võrra. Ka neil õnnetustel surmasaanud isikute arv on tõusnud, nimelt 6651 pealt 7125 peale, s. o. 474 isiku või 7,1% võrra.

Prantsusmaal on riikliku politsei ümberkorraldamine juba pikemat aega käsil: esialgne ülesanne seisis selle politsei organisatsiooni ja tegevuse ühtlustamises, mida korraldati l. a. 23. juuli vastava seadusega. Riiklik politsei asub Prantsusmaal (peale Pariisi politsei, mis ka on riiklikult korraldatud ja mille kohta maksavad eriseadused ja erikord) järgmistes linnades: Lyonis, Marseilles, Toulon-La Seynes, Nizzas, Strassburgs, Mülhause-

nis, Metzis. Nende linnade politseid moodustavad uue seaduse järgi ühise riikliku politseikorpuse, mis allub otsekohe politseidepartemangule (Sûreté Générale) siseministeeriumis. Siseministrile on seadusega antud õigus kokkuleppel rahaministriga anda määrusi kõnesoleva politseikorpuse täiendamise kohta uute jõududega, ametnike avansseerimise kohta, nende paiukile laskmise ja nende distsiplinaarselt karistamise kohta. Kõik need küsimused olid muu seas ühtlustamata, igas linnas valitses oma kord, valitsetid oma reeglid ja määrused. Edasi lubab seadus politseiametnikke viia üle ühest linnast teise tähendatud seitsme linna piires ja ühte linna koondada politseid teiste linnade arvel. Siseministri poolt määratav komisjon peab töötama välja täielise ühtlustamiskava ja samuti kava edaspidise politsei riigistamise kohta.

Prantsuse politsei tugevamaks osaks tuleb pidada sandarmiväge, mis on muidugi puhtsõjaväeliselt organiseeritud ja enesest moodustab prantsuse sõjaväe ühe osa. Sandarmivägi allub nii sõja- kui ka siseministrile. Sandarmiväe ülemaks korraldajaks on sandarmiväe direksioon sõjaministeeriumis, mille eesotsas seisab divisjoni kindral. Sandarmivägi jaguneb viide tsooninspektsiooni, mille eesotsas seisavad brigaadikindralid. Neile inspektsioonidele allub prantsuse sandarmivägi, arvatud välja asumaades olevad sandarmiväe osad, mille koosseis on umbes 3500 meest. Prantsusmaal asuv sandarmivägi jaguneb kolme peaossa: 1. provintsi sandarmeeria, mille suurus on 23 leegioni, ja peale selle veel üksikud iseseisvad kompaniid (koosseis ümmarguselt 26000 meest); 2. nn. Garde républicaine mobile, mis viiakse sinna, kus politsei järgi antud hetkel on kõige enam tarvidust. Seetõttu on see osa, mis koosneb 7 leegionist, hästi varustatud mootorsõidukitega. Selles sandarmiväe osas teenib praegu ümmarguselt 10000 meest, misugust koosseisu kavatsetakse aga võimalikult peatselt tõsta 15000 meheni; 3. n.-nim. Garde républicaine, mis asub Pariisis ja endast moodustab pealinna sandarmeeria; see osa koosneb ühest leegionist, milles on 3000 meest. Kokku on seega sandarmiväes, asumaad ühes arvatud, umbes 42500 meest. Leegionid (meie mõiste järgi rügemendid) jagunevad pataljonidesse, kompaniidesse (või eskadronidesse), rühmadesse, jagudesse ja postidesse.

Mis puutub Prantsusmaa pealinna, Pariisi, politseisse, siis võiks seal läbiviidud uuendustest mainida järgmisi. Pariisis seati umbes 1½ kuu eest sisse erilised politseinike-tõlkide postid. 50 kõige tähtsamal ja rahvarikkamas liiklemiskohas seisavad nüüd politseinikud, kelle ainsaks ülesandeks on anda juhatusi välismaalasilale. Need politseiametnikud seisavad postidel kella ½9 kuni kella 24. Postidel on üks vahetus päevas — pärast lõunat. Neid politseiametnikke tunneb ära käesidemest, mis on selle riigi värvides, mille keelt vastav politseinik kõneleb. Seniajani täitsid politseinikud-tõlgid hariliku politseiniku ülesandeid, mistõttu neid oli välismaalastel raskem leida, seda enam, et neid on siiki võrdlemisi vähe ja sagedaste vahetuste tõttu ei olnud neist palju kasu. Ühen-

duses viimaste Pariisis asetleidnud rahutustega, kavatakse uus Pariisi politseipresident tulevikus varustada mundrikandjat politseid pisargaasiga, millega seni oli varustatud ainult kriminaalpolitsei. Rahutused näitasid, et säärane relv on välispolitseile hädavajaline. Samuti kavatakse, ajalehtede teadete järgi, politseid varustama hakata moodsate helgiheitjatega. — Pariisis on juba mitme aasta kestel katseid tehtud väikeste raadio-autodega, et leida kõige parem tüüp ja kõige sobivam kombinatsioon politseile. Nüüd otsustati nende katsete põhjal võtta tarvitusele viis politsei veoautot, mis on varustatud uemate raadio saate- ja vastuvõttejaamadega. Käesoleva aasta jooksul kavatakse varustada raadioaparaatidega ka kõik patrullimisautod. — Pariisi politsei eelarve käesoleva aasta peale on 545% miljonit franki. See eelarve on umbes sama suur kui läinud eelarveaastal. Selle summaga peetakse üleväl ainult harilik politsei (umbes 14000 ametnikku), sandarmiosade ülevälpidamine kaetakse teistest summadest. — Kõigile Pariisi politseiametnikele ja -teenijatele, kellel on vähemalt neli alaealist last, anti uueks aastaks, nagu varemategi aastatel, politseipresidenti poolt üle suurem rahasumma.

Pariisi politseil olid ühenduses kurikuulsa Stavisky skandaaliga viimasel ajal õige rasked päevad ja ta ei saanud õieti terve kuu aja jooksul palju hinge tõmmata. 11. jaanuaril algasid rahutused, mis kestsid väheste vaheaegadega kuni 12. veebruarini. Esimesed tõsised kokkupõrked politsei ja demonstrantide vahel leidsid aset 23. ja 27. jaanuaril, kusjuures 27-dal võeti appi politseilennukeid, mille abil tehti kindlaks demonstrantide kogunemispaid. Kahe päeva jooksul sai haavata umbes 300 demonstranti ja 30 politseinikku. Politsei areteeris üle 800 isiku. Tõsiseks muutus olukord 4., 5. ja eriti 6. veebruaril, nimelt kutsus „Action française“ oma poolehoidjaid üles demonstreerimisele. Terve Pariisi politsei (14000 meest), Pariisis asuv Garde républicaine (3000 meest) ja Garde mobile (1600 meest) seati häirekorda. Peale selle olid valmis politseid abistama kolm ratsa- ja üks asumaade rügement. Demonstratsioonid algasid õhtul, millest võttis osa üle 50000 inimese. Esialgu oli tegemist rojalistlike ja rahvuslike ühingutega, pärast seltsisid neile veel kommunistid. Võib olla oleks kõik rahulikult lõppenud, kui keegi poleks paugutanud de la Concorde platsil. Selle tagajärjeks oli püstolitest laskmine ja üldine rüelemine. Tungiti politsei kallale, loobiti ametnikke kivide ja keppidega, mitmed ametnikud rebiti hobustelt maha. Demonstrandid süütasid põlema mereministeeriumi hoone, samuti ka autosid, autobusi, trammivaguneid, kioske ja tuletõrje sõidukeid. Kuna politsei ükski ei suutnud rahutustest jagu saada, kutsuti appi asumaade rügement. Ühisel jõul läks korda rahu uuesti jalule seada, kusjuures surma sai 10 inimest, raskesti haavata — 181, kergesti haavata — 300 demonstranti; politseiametnikest sai haavata 452, kusjuures 2 ametnikku jäljetult kadus. 7. veebruaril kestsid rahutused, politseile tungiti püstolitega kallale, kusjuures sai surma 3 ja

haavata 226 isikut (viimaste seas 12 politseinikku). 8. veebruaril hakkasid inimesed juba rahunema, siis aga algasid 9. veebruaril kommunistide demonstratsioonid, mis nõudsid ohvriks 2 surnut ja 300 haavatut (nende seas 30 politseinikku). Hulk kommunistide areteeriti, nende seas ka 50 välismaalast. 12. veebruaril puhkesid rahutused uuesti, tagajärg: 2 surnut ja hulk haavatuid (nende seas 25 politseinikku). Üldse nõudsid need rahutused ametlike teadete järgi 23 inimese elu, haavatute üldarv on teadmata. Politsei olevat ennast neil raskeil päevil eeskujulikult pidanud ülal, ja tänu oma rahule ja kindlale meelele on jäänud suuremad õnnetused tulemata.

Itaalias tegutseb teatavasti sõjaväe ja politsei kõrval veel vabatahtlik rahvuslik miilits, mille kogusuurus on umbes 40000 meest. Sellest üldarvust on alalises politseiteenistuses (politseiliste ülesannete täitmise mõttes) 988 ohvitseri ja 14660 meest, kes täidavad mitmesuguseid eripolitseilisi ülesandeid, nimelt: 1. piirimii- lits, mille koosseisus on 120 ohvitseri ja 1750 meest ja mille üles- andeks on riigi mandri- ja merepiiride kaitse ja kontroll; 2. met- samiilits (koosseis: 328 ohvitseri ja 3672 meest), mille ülesandeks on metsade kaitse ja jahi- ning kalapüügiseaduse täitmise järele valvamine; 3. raudteemiilits (koosseis: 327 ohvitseri ja 4525 meest), mille ülesandeks on valvata korra järele raudteedel, jaa- mades ja raudtee ettevõtetes, samuti korra järelevalve rongides; 4. posti- ja telegraafimiilits (koosseis: 52 ohvitseri ja 339 meest), mille ülesandeks on korra eest hoolitsemine posti- ja telegraafi- ettevõtetes; 5. tänavamiilits (31 ohvitseri, 640 meest), mille üles- andeks on valvata liiklemise korralikkuse üle, samuti ka riigimaan- teede seisukorra üle; 6. sadamamiilits (koosseis: 41 ohvitseri ja 844 meest), mille ülesandeks on politseiteenistuse pidamine sada- mates ja kaubalaevadel; 7. asumaademiilits (koosseis: 89 ohvit- seri ja 2890 meest), mille ülesandeks on täita politseilisi ülesan- deid Põhja-Aafrika asumaaades.

Itaalia sandarmivägi, n.-nim. kuningliku karabinieri (CCRR) korpus, moodustab endast puht-sõjaväelise üksuse ja allub sarna- sena sõjaministrile. Tema kõrgemaks asutuseks on CCRR kindral- komando, millele alluvad 6 tsooniinspektiooni, mis omaltpoolt ja- gunevad kokku 20 territoriaal-leegioniks (rügemenidiks) ja edasi 102 divisjoniks (pataljoniks), 241 kompaniiks ja 431 rühmaks. Selle sandarmiväe juures asub ka eriline kool ja koolirügement. Sandarmivägi koosneb praegu 1105 ohvitserist, 50000 allohvitserist ning sõdurist, kellest on: 3500 ratsaväes ja ülejäänud 46500 jala- väes. Ohvitseride koosseis on järgmine (kõrgeim ülemus on sõja- minister sandarmiväe chefina): 1 divisjonikindral (korpuse ülem), 1 divisjonikindral (korpuse ülema abi), 6 brigadikindralit (tsooni- inspektioonide ülemad), 23 koloneli, 90 kolonel-leitnanti, 67 ma- jorit, 327 kaptenit, 589 leitnanti ja alamleitnanti, 1 orkestrijuhht. Allohvitseride ja sõdurite koosseis on: 1700 veltveebli, 2850 seer-

santi, 3650 allohvitseri, 2650 nooremat allohvitseri, 5000 kapralit, 30250 sõdurit, 3400 õpilast ja 500 allohvitseri kantseleiteenistuses.

Piirivalve ülesandeid Itaalias täidab eriline sõjaväeosa, n.-nim. Regia guardia di finanza. See korpus allub ühtlasi sõja- ja rahaministrile ja tema ülesandeks on piiride kaitse, samuti ka tolliülesanded piiril ja sisemaal. See piirivalve osa allub oma kindralkomandole, mis koosneb kolmest leegionigrupi komandost ja 13 territoriaalleegionist (rügemen-dist); viimased jagunevad pataljonidesse, kompaniidesse ja rühmadesse. Piirivalvel on oma koolirügement ja 2 kooli, neist üks ohvitseride ja teine allohvitseride jaoks; peale selle on ellu kutsutud eriline kool maksuõiguslike küsimuste õpetamiseks. Piirivalve koosseisu kuuluvad praegu 700 ohvitseri, 26000 allohvitseri ning sõdurit, kokku 26700 meest. Teenistus piirivalves loetakse tegelikult sõjaväeteenistuseks. Ohvitseride koosseise täiendatakse $\frac{2}{3}$ osas harilikust sõjaväest, kuna $\frac{1}{3}$ kohti täiendatakse korpuse enda koosseisust vastavate ülendamisega.

Palju maksab politsei ülalpidamine Poolas? Sellele küsimusele vastab Poola vabariigi 1934/35. a. eelarve, milles on muu seas siseministeeriumi osas nähtud ette 104,5 miljonit slotti riikliku politsei ülalpidamiseks (umbes 70 miljonit krooni). Selle politsei koosseis on praegu ümmarguselt 31000 meest. Selle politsei ülalpidamiseks minev summa moodustab kokku 4,3% üldisest riigi eelarvest.

Eeltähendatud summa käib, nagu juba tähendatud, politsei kohta ja ei puuduta piirivalvet, mis suuremalt osalt samuti allub siseministrile (28000-mehelises koosseisus Nõukogude Vene ja Leedu piiridel), osalt aga rahaministrile (umbes 6000-mehelises koosseisus Saksamaa ja Tšehhoslovakkia piiridel). Mis puutub muu seas rahaministrile alluvat piirivalve osa, siis on tema täpne koosseis praegu 563 ohvitseri ja 5308 meest, seega kokku 5871 meest. Piirivalve alluvus kahele ministrile ja piirivalve erinevus rippuvalt sellest alluvusest on tingitud mitmest puht-praktilisest kaalutlusest, peale selle veel poliitilistest vajadustest. Rahaministrile alluv piirivalve sai l. a. 24. augusti määrusega uue mundri, mis vastab lõikelt ja värvilt (herneroheline) Poola kaitseväge mundrile. Ühtlasi seati selles piirivalve osas sisse ka Poola kaitseväes maksvad aukraadid.

Poolas varustati politsei hiljuti — nagu meilgi — kumminuudega, kusjuures riikliku politsei peakomandandi käsul kantakse teenistuskohuste täitmisel kumminui ühes püstoliga, kuna täägi kandmine, mis seni oli kohuslik, tulevikus jääb ära. Tääki tuleb edaspidi kanda ainult siis, kui teenistusse tuleb ilmuda vintpüssiga, ja mundris käies, alati väljaspool teenistuskohuste täitmist.

Viimasel ajal on Poolas tekkinud mõte hakata suurendama naispolitseid. Viimane kutsuti seal ellu juba 1925. aastal. Tema ülesandeks on peamiselt hoolekande- ja kombluspolitsei kohuste täitmine. Ta allub riiklikule politseile ja moodustab endast mundrikandja politsei osa. Üks osa naisametnikke kannab muu seas ka mundrit. 8 aasta jooksul saadud kogemuste põhjal, mis on osu-

tunud kõigiti headeks, otsustati nüüd koosseisuliselt suurendada seda politseid. Praegu on Poola politsei teenistuses kokku 57 naisametnikku ja nimelt: 28 — Varssavis, 8 — Lvovis, 7 — Lodshis, 4 — Gdynias, 3 — Ljublinis, 3 — Vilnos, 2 — Posnanis, 1 — Krakovis ja 1 — Stanislavis.

Šveitsis tuleb märkida kasvavat tendentsi ühtlustada ja riiklikult organiseerida kriminaalpolitseid. Esimene tähtsam samm Šveitsis politsei üleriiklikult organiseerimise mõttes oli välismaalaste politsei, mis asutati juba 1921. aastal, üleviimine Šveitsi justiits- ja politseidepardemangu alluvusse (dekreediga 28. detsembrist 1933). Selle ajani tegutses välismaalaste politsei igas kantonis omaette, mis muidugi ei mõjunud kõige paremini selle politsei haru tegevusele. Tähendatud ühendamine ja ühele keskasutisele allumine on juba lühikese aja jooksul annud häid tagajärgi. See on ka tõukeks kriminaalpolitsei ühendamisele, tegevuse ühtlustamisele ja üldse ümberkorraldamisele. Peab pidama silmas, et praegu tegutseb Šveitsis kriminaalpolitsei 22 kantonis igaühes oma moodi. Muidugi on nende kriminaalpolitseide tegevus kuidagi kooskõlastatud, kuid ühtluse puudus ja, mis peaasi, ühise juhtiva keskkoha puudus annab end siiski väga teravalt tunda. Tekivad alluvuse ja kompetentsi küsimused, mille lahendamine nõuab kriminaalpolitseilt kurjategijate jälitamisel kallist aega, tuleb ette juhtumeid, kus ühise juhtiva keskkoha puudus silmnähtavalt halvab kriminaalpolitsei tegevuse edukust. Eriti torkas see silma Baaseli pangaröövlite tagaajamisel käesoleva aasta alul. 5. jaanuaril tungisid kaks tundmatut meest Baaseli panga ruumes publikule ja ametnikele kallale, lasksid kaks pangaametnikku maha ja põgenesid. 20. jaanuaril sai Baaseli kriminaalpolitsei teada, et kurjategijad viibivad ühes Baaseli pansionis. Kaks ametnikku läks kurjategijaid areteerima. Areteerimisel lasti üks ametnik maha, teine sai raskesti haavata, kusjuures roimareil õnnestus põgeneda: nad sõitsid jalgratastel linnast välja. Baaseli politsei alarmeeriti ja põgenejate tabamiseks saadeti välja mootorratturite patrull. Roimarite tagaajamisel sai politsei jällegi tulistada, kusjuures üks ametnik lasti maha ja üks sai haavata. Nüüd seati juba jalule terve Baaseli politsei, naaberkantonide politseid ja piirivalve. Tervelt 400 meest ajasid kurjategijaid taga. Ümbruskond, kuhu põgenesid politsei arvates kurjategijad, otsiti risti-rästi piimlikult läbi, võttes abiks seejuures peale mootorrataste veel lennukeid. Otsimise juures laskis politsei eksikombel maha ühe naisisiku, kes aitas kurjategijaid taga ajada. 22. jaanuaril leiti roimarite laibad Baaseli pargis, mõrtsukad olid ise kohut mõistnud endi üle. Üks haavatud politseiametnikest suri hiljem, nii et roimarite ohvriks langes 6 isikut surnutena ja 1 haavatuna. Arvatakse, et ohvrite arv oleks olnud väiksem ja roimarite tabamine kergem, kui tervet aktsiooni oleks juhitud ühest kohast.

Mitmesuguseid uuendusi on viimasel ajal viidud läbi ka A u s t r i a s. L. a. 11. novembri määrusega viidi terve Austria politsei

erilise riikliku politsei keskkoha alluvusse; see keskkohat asutati kantsleri kantselei juures. Korraldused motiveeriti erilise tarvidusega koondada ja ühtlustada politseid üle riigi äärmiselt rahututel ja segastel aegadel. Veidi varem muudeti senised politseiametnike ametinimetused ja pandi maksuma uued, sõjaväelised. Nii muudeti senised osakondade juhatajad (Abteilungsleiter) politsei vanemateks leitnantideks ja politsei kapteniteks (rippuvalt teenitud ajast), II järgu üleminspektor muudeti politsei staabikapteniks (Austrias on staabikapten kõrgem auaste kui kapten), I järgu üleminspektorid muudeti (rippuvalt teenitud ajast): politsei majoriteks, kolonel-leitnantideks ja kolonelledeks.

Kuna Viini ülikoolis on sageli juhtunud rahutusi, eriti viimasel ajal, siis seati ülikoolis sisse eriline ülikooli politsei. Selleks viidi 1. a. oktoobrikuul välispolitseist 60 politseinikku üle sellesse ülikooli politseisse. Välja valiti kogenud, vanemaid ja tasakaalukaid ametnikke, kellest võis loota, et nad oma raske ja palju takti nõudva ülesandega saavad hakkama. Ametnikud kannavad hariplikku välispolitsei mundrit, mille frentši vasakule küljele on kinnitatud erimärk, mis näitab, et tegemist on ülikooli politseiga.

Viini politsei tegevust filmiti läinud aasta lõpul ja film tuli ettekandmisele mitmes Viini ja teiste Austria linnade kinodes. Kinolint, mille näitamiseks kulus kaks tundi, tõi pilte Viini politsei igapäevasest tööst ja tegevusest ja tõi politsei kodanikele lähemale. Üldine huvi selle filmi vastu oli suur, nii et selle näitamisest saadi õige kena summa, mis läks Viini välispolitsei toetusfondi suurendamiseks.

T a a n i pealinna Kopenhaageni politsei koosseisus on Kopenhaageni politseipresidendi viimase aruande järgi 927 inimest (Kopenhaagenis on ümmarguselt 770.000 elanikku), selles üldarvus on ka 6 naisametnikku. See politsei on muu seas varustatud: 9 veoautoga, 12 soomusautoga, 1 sõiduautoga, 9 mootorrattaga (ühes korvidega), 341 jalgrattaga, 16 hobusega ja 28 politseikoeraga.

Nagu teatavad ajalehed, kavatsetakse Taanis lähemal ajal asutada vabatahtlik sotsialistlik korpus Põhja-Shlesvigis, mille ülesandeks oleks piiride kaitse ja Taani riigi ja elanike huvide kaitse piiriäärses vöös. Kuna teisel pool piiri asub Saksamaa, siis on need sammud seletatavad kartusega saksa poliitika agressiivsuse eest. Vastav projekt olevat esitatud kaitseministeeriumile, mille seisukoht ei ole veel teada.

Gaasirelv ja selle osa politsei praktikas.

A. Kümmel

Sõjagaas võitlusrelvana on välismaade, eriti Ameerika Ühendriikide politsei praktikas leidmas süstemaatilist ja laiaulatuslikku rakendamist.

Gaasi on hakatud kasutama niihästi üksikute roimarite vastu kui ka nende jõukude likvideerimiseks, kes endid kindlustavad ja areteerimise hetkel relvadega ja sõjagaasiga politseile avaldavad vastupanu. Teiselt poolt on gaasi korduvalt kasutatud tänavarahutuste puhul demonstrantide laialiajamiseks.

Gaas on vastuvõetavam tervishoidliselt, psühholoogiliselt, ta on humaansem kui tuletõrje pumpade abiksvõtmine ja masside üleujutamine külma veega, kõnelemata tulirelvade tarvitamise võimalusest.

Võitlus kuritegelise allimaga oligi üheks tõukejõuks ja põhjuseks, mis sundis juba enne maailmasõda gaasirelva kui võitlusvahendi tarvitusele võtma. Nimelt likvideeris Pariisi politsei 1907. a. eriti julma ja seltskonda terroriseeriva relvastunud apašide jõugu peamiselt pisargaasi pommide abil.

Kui 1914.—18. a. sõja lõpul keemiline lahingrelv oli rikastanud terve arsenaliga sõjagaasidega, oli loomulik tahe neid võimalikult rohkel määral rakendada ka politsei praktikasse, päästes seega nii mõnegi kohusetruu politseiniku elu.

Tegelikus elus, nagu alati, selgus, et see ülekanne polegi nii lihtne. Gaasirelva otstarbekohane kasutamine vajab eeskätt selle põhjaliku tundmise kõrval veel suurt oskust tema käsitamiseks ja kohaseid keemilisi vahendeid. Lahingvälja sõjagaasid, omades suuri võimeid, on liigagi kanged, et neid tervisele suurema kahjuta tarvitada kinnistes ruumides, elamuis, avalikel platsel, kuhu muu seas juhuslikult väljasviibivail kodanikel juurdepääs paratamata.

Seetõttu langevad gaasi tarvitamisel välja kõik lämmastavate, mürgitavate, aevastama panevate ja inimkeha põletavate sõjagaaside liigid. On jäetud peatuma vaid nõndanimetatud pisargaaside juurde.

Viimases leidub keemilisi ühendeid, mille mõju peamiselt silmadele on äärmiselt tundeline. Mõjudes momentaalselt juba võrnatult nõrkade kontsentratsioonide, pilvetiheduste juures, kutsuvad nad silmade esile füsioloogilisi reaktsioone, mis väljendub järelejätmatu pisarate voolus. Gaas avaldab oma mõju juba siis, kui ühe osa ruumala gaasi kohta tuleb 10.000.000 vastavat ruumi osa õhku!

On vastupanu avaldav inimene tabatud pisargaaside pilvest niivõrd, et tema on sunnitud barrikadeeritud ruumist lahkuma, või ajutiselt pimestatud, on politseil teda kerge areteerida.

Seejuures on normaalolukorras ja gaasi käsitamisel täpsete eeskirjade järgi kõigi järeloomõjude likvideerimine äärmiselt lihtne.

Need ajutised füsioloogilised nähted ja tervisrikked, mis gaasipilved kutsuvad esile, mööduvad ruttu ja harilikult ilma tagajärgedeta.

Peab aga alla kriipsutama, et pisargaaside mõju silmadele on vaid üheks iseloomustavaks ja silmapaistvaks eriomaduseks harilikus olukorras. Kui gaasipilve kontsentratsioon ühel või teisel põhjusel kõrgele tõuseb, mis eriti kinnisis ruumes on võimalik, võib pisardumisele ja ajutisele pimestumisele seltsida rida teisi füsioloogilisi ja toksikoloogilisi nähteid, mis tavaliselt gaasipilve hõreduse tõttu silmnähtavalt esile ei ilmu.

Sarnasel korral võib pisargaas mürgitavalt mõjuda inimese organismile, lämmatavalt ja ka põletavalt. Mõnede meditsinautoriteetide järgi algavad reeglipäraselt nende tunnused, kuigi gaasi tihedus ületab vahakorda 1:1.000.000. Silmade kõrval võivad kannata veel ülemised hingamisorganid, nagu nina, kõri, kurk ja kopsud. Viimaste komplikatsioonid võivad halvemal juhtudel surmaga tuua.

Järelikult vajab gaasirelva otstarbekohane kasutamine politsei-ametkonna poolt erilist vastutust ja orienteerimisoskust mitmesuguseis olukorras. Tuleb täpselt teada, millist mõju avaldab gaasirelval ilmastik, tuul, selle suund ja kiirus, siis päikese kiirgamine, vihm j.n.e.

Pisargaasi mõju õppimist tuleb toimida sellekohastes ruumides, et ametnik võiks umbkaudu ettekujutust saada, kuipalju gaasi tuleks teatud ruumi ehk ruumalale tulistada, et tekitada gaasipilve kontsentratsiooni, mis sunniks roimari alistuma.

Mis puutub pisargaaside, lakrimaatorite lahingarsenali arvulisse koosseisu, siis on see väga mitmesugune. Neid ära tuua oleks asjata. Paljud omavad, nagu kloorpikriin, pisardava omaduse kõrval veel mürgitavaid ja lämmatavaid omadusi seetõttu vaevalt võivad kõne alla tulla. Piirdume siin vaid pisargaasidega.

Esikohal seisavad nõndanimetatud halogeniseeritud ketonid. Kõigi lakrimaatorite juures tuleb pöörata tähelepanu normaalse tervisega inimese organismi väljakannatavuse piirile, s. o. sellele kõrgeima gaasipilve tihedusele, milles normaalne inimene suudab 1 minut püsida. Kuid tema reast väljalöömine, tema võitlusvõimetuks muutumine võib sündida kaua enne maksimaalse väljakannatavuse piiri saabumist.

Pisargaasid, lakrimaatorid. Halogeniseeritud ketonide ühendid.

Aine keemiline nimetus	Aine keemiline valem	Kuju ja lõhn	Eritaval	Keemipunkt	Maksimaalne väljakannatavuse piir
1 Broom-aceton (Prantsuse „Mardonit“ Saksa B-Stoff)	$\text{CH}_2 \text{ Br CO CH}_3$	terava, vastiku lõhnaga vedelikud	1,6	135°	35 milligrammi ainet / 1 kantmeetr. õhus, ehk 6,5 kantsentimeetr. aurudena / 1 kantmeeter õhus / 6,5 ruumala osa gaasi : 1.000.000 o-as õhus.
2 Jood-aceton	$\text{CH}_2 \text{ J CO CH}_3$		1,5	119°	100 milligrammi ainet / kantmeetr. õhu peale.
3 Kloor-aceton	$\text{CH}_2 \text{ Cl CO CH}_3$		1,32	244°	Füsioloogiline mõju 1 gr. ainet 550 kantmeetr. maks. väljakannat : 100 milligr. / 1 kantmeeter.
4 Kloor-aceto-phenon (Pärast söda tetutatud)	$\text{C}_6\text{H}_5 \text{ CO CH}_2 \text{ Cl}$	kristall, terav kan-nikeste lõhn	1,46	143°	4—5 milligrammi ainet / 1 kantmeetr. õhku = või 0,7 kantsentimeetrit aurusid / 1 kantmeetrifile õhule (0,7 : 1.000.000)
5 Broom-methyl-äthyl-keton . (Saksa Br-Stoff)	$\text{CH}_2 \text{ Br CO C}_2 \text{ H}_5$	vedel, terav			50 milligrammi ainet / kantmeetr. õhus = 8,5 kantsentim. aurusid / 1 kantmeeter või 8 ruum. osa gaasi : 1.000.000 ruumosas õhus.

Järgmine oma tähtsusest on halogeniseeritud aromaatiliste ühendite rühm. Üheks nende iseloomustavamaks omaduseks on nende esitajatele üldine magus, mandlitele sarnanev lõhn.

Pisargaasid, lakrimaatorid. Halogeniseeritud aromaatilised ühendid.

Gaasi keemiline nimetus	Keemiline valem	Kuju ja lõhn	Eritaval	Keemipunkt	Maksimaalne väljakannatavuse piir
1 Broom-benzyl-cyanid (Pärast söda tetutatud)	$\text{C}_6\text{H}_5 \text{ CH Br CN}$	kõva vedelalt 29° C	1,54	232°	30 milligrammi gaasi / 1 kantmeetr. õhus, ehk 3,5 kantsentimeetrit aurusid / 1 kantmeetr. õhus / 3,5 ruumosa gaasi : ühe milijoni osas õhus :
2 Broom-benzyl (Saksa T-Stoff)	$\text{C}_6\text{H}_5 \text{ CH}_2 \text{ Br}$	magusad aroomilised vedel.	1,43	198°	30—40 kantsentimeetrit ainet / 1 kantmeetr. õhule.
3 Kloor-benzyl	$\text{C}_6\text{H}_5 \text{ CH}_2 \text{ Cl}$		1,11	178°	} Väga mõjuv füsioloogiliselt, kui 1 ruumosa gaasi : 1.000.000 osas õhus.
4 Jood-benzyl (Prantsuse „Fraisinite“)	$\text{C}_6\text{H}_5 \text{ CH}_2 \text{ J}$	kõva sulab 24° C			

Välismaa politsei praktikas ja laboratooriumides on proovitud nii sõjaväe gaasirelvade arsenalist pärit keemilisi ühendeid kui ka rida teisi, mida suured keemiavabrikud üksteise võidu kõige erinevamate etikettide all saavad turule, nagu „politsei gaas“, siis „X gaas politseile“ j.n.e. Kõik need kõlava nimega gaasid koosnevad aga tuntud pisargaasidest või nende segudest, ühe või teise keemilise aine lisandiga, millel mõnikord on vaid problemaatiline tähendus.

Enam-vähem vastuvõetavad oma võrdlemisi ilmsüütu mõju poolest on tsiviilpraktikas kaks sõjagaasi. Esimene, kuuludes ketonliigitusse, on broom-methyl-äthyl-keton ehk saksa sõjaväelise nimega „Bu-Stoff“, teine samast rühmitusest — klooracetophenon, ameeriklaste poolt leiutatud pärast maailmasõda.

Broom-methyl-äthyl-keton kujutab endast värvitut, terava lõhnaga vedelikku, keemispunktiga 145°C . Tema aurud, olles ligi poolteist korda õhust raskemad, kuhjuvad madalamaisse ruumidesse. 1 liiter tema aurasid kaalub 6,28 grammi.

Muudetuna aurudeks, kas kuumutuse teel, või pulveriseeritult õhku kas laengu või surve jõul pritsist, omab ta kolossaalset pisardumisvõimet. Maksimaalne väljakannatavuse piir saabub, kui 8 kantsentimeetrit langeb ühe kantmeetri õhule, ehk 8:1.000.000.

Harilikult pole maksimaalse piirjoone saavutamisel mõtet, sest juba kaugelt varem sunnib järelejätmatus silmade ärritus, pisarate vool, ajutine pimestus inimesi ruumist lahkuma.

Selle gaasi vedel olek hõlbustab tema käsitamist, teda võib nägematult pulveriseerida läbi lukuaukude, aknaavauste. Gaasi pulveriseeritud osakesed avaldavad momentaalselt mõju ja sunnivad seesolijaid alistama.

Broom-methyl-äthyl-keton oleks ideaalseks lakrimaatoriks, kui mitte tema keemiline ehitus poleks teatavaks takistuseks tema rakendamisele. Nimelt pole ta mitte püsiv oma ehituses, vaid mitmesugustel põhjustel polemiseerub ta ajajooksul, kaotades sellega oma kõrgeväärtuslikud lahingomadused, ja lõpuks tekib sellest teatavas mõttes vaigustunud aine.

Tema lahingomaduste säilitamiseks on püütud mitmesuguste keemiliste lisaainetega, nn. stabilisaatoritega tema struktuuri muudatusti ära hoida. Viimast võib vaid teatavas mõttes õnnestunuks lugeda. Stabilisaatorid hoiavad küll gaasi koosseisu muutmata, kuid teiselt poolt nad mõjuvad roostetavalt ja purustavalt metallosadele, ja just seetõttu on broom-methyl-äthyl-ketoni tarvitamine tagaplaanile jäämas ja uus aine — kloor-acetophenon — esile nihkumas. Viimane kujutab valget kristallpulbrit, terava kannikeselõhnaga. Tema sulab 58°C . ja keeb alles 245°C . juures. Järelikult tuleb tema füsioloogilise efekti saavutamiseks teda vähemalt sulamispunktini tõsta.

Selleks prooviti teda segada plahvatusainega, mille plahvatussoojus oleks sõjagaasi pihustanud udusarnaseks. Peagi selgusid selle meetodi puudused: sõjagaas lagunes suures kuumuses, osalt

paisati kasutult laiali, laengute plahvatustel oli aarmiselt halb psühholoogiline mõju, tekitades alusetuid informatsioone laskmistest.

Lõpuks saadi sellest nii üle, et klooracetophenon enne tulistamist kuumutatakse erilise termoelemendiga teatava astmeni. Käsi-granaadi juures sünnib see aurutusprotsess 2—3 sekundi jooksul, kusjuures granaadi kest nii tuliseks muutub, et paljaste kätega on võimatu seda katsuda, seega roimar ei saa granaati tagasi visata.

Sama õnnelikult on lahendatud teine kasutamiseviis rakettpüstoliga. Klooracetophenoni füsioloogiline mõju silmadele on kümme korda tugevam kui eelmisel lahinggaasil, mõjudes 4—5 milligrammi kantmeeter ehk 0,7 kantsentimeetr. gaasi 1 kantmeetris õhus (0,7:1.000.000).

Praktilisi näiteid tolmu kasutamisest kuritegude jälitamisel.

A. Liit

Eelmises numbris kirjeldasin dr. Edmond Locard'i järgi tolmu omadusi ja tema kogumiseviise, mis võiksid olla kasutatavad kuritegude ilmestamisel. Käesolevaga toon sama autori andmetel rea näiteid, kus tolmu või *tolmusarnaste ainete analüüs tegelikkudel juhtudel andis häid tagajärgi.*

1. Vähe aega enne saagikoristamist löigati kellegi põllupidaja humalaistanduses kõik humalavarred umbes meetri kõrguselt läbi. Taimed kuivasid enneaegu ja omanik hindas oma kahju enam kui 1000 kuldnale. Kahtlus langes kellelegi naabreist. Kohalik politseiametnik, kes toimetas järgneval päeval esialgset juurdlust, taipas võtta kahtlusaluse taskunoa juurdluse juurde — edasisaatmiseks, ekspertiiskabinetti. Seal uuriti kõigepealt humalavääte ja leiti, et need on kaetud väikeste okastega, mis omavad iseloomustava kuju. Uuriti muu seas veel teiste okastaimede tüvesid ja leiti, et nende okkad on kindlasti eraldatavad humalaokastest. Nüüd uuriti kahtlusaluse nuga. Väljaspool nii teral kui peal ei leidunud midagi ühist humalatega; sellevastu aga lõugade vahele kogunenud saastas ja tera ning vedru kokkupuute kohal leidus külluses värsked okkakesi, mille identsuses humalaokastega ei jäänud mingit kahtlust. Asi lõppes kahtlustatava ülestunnistamisega.

2. Kohviku aiast möödus joobnud isik, kes puistas sõimu ja ropendusi aias istujaile. Keegi dragun ärritus sellest, haaras mõõga ja lõhestas sõimaja pealuu. Tekkinud segaduses dragun auras ära, kuna juuresolijaist keegi ei tunnud teda või ei tahtnud teda reeta. Kohtu-uurija palvel anti järgmisel hommikul välja kõigi dragunite mõõgad, kes eelmisel õhtul olid kasutanud linnalube. Ühelgi neist ei leidunud vähematki veremärki, kuid ühel oli teras väike haak ja

selles leidus värske rohu osake, tõepoolest küll mikroskoopiliselt tilluke, kuid siiski küllaldane selleks, et tugeva suurendamise teel ära tunda taimerakukesi kui ka kindlaks määrata seda, et need rakukesed olid alles kuivamata. Selle mõõga omanik näidati kohalviibijaile ette ja mitmed tundsid temas ära sama isiku, kes teataval õhtul kohvikus mõistis omakohut. Sellepeale tunnistas ta oma teo üles; pärast surmavat lööki oli ta puhastanud mõõka rohutuustiga ja hiljem hõõrunud tera puhta lapiga üle, kuid sellele vaatamata oli väike rohuosake jäänud pidama terahaaki.

See näide on õpetlik veel seepoolest, et ta näitab, et jälitaja ei pea piirduma ainult ühe teatava tunnuse või tõestuse otsimisega, milleks osutub analoogilistel juhtudel mõni tavaliseks muutunud tunnus, käesoleval juhul näit. veri, vaid hoopis selle vastu; vaadeldes ja hinnates sündmuspaiga omadusi, seal valitsenud olukorda kui ka teo omapära ja tingimusi, ta seadku endale igakord küsimusi, millised erakordsed tõendused võiksid käesoleval juhul leiduda lisaks tavalistele. Teiseks näitab sama juhtum, kuivõrd tähtis on tutvustada eksperti sündmuse peensustega. Kõnesoleval juhul ekspert tundis juurdluse tulemusi sama põhjalikult kui jälitajagi, ja seetõttu ta taipas põhjalikku sidet mõõgatera haagis leiduva taimeosakese ja toimitud kuriteo vahel. Oleks aga temalt ainult küsitud, kas mõõgal leidub verd või ei leidu, ilma et ta oleks lähemaid asjaolusid tunnud, siis ta vastus oleks kindlasti olnud eitav.

3. Pariisis leiti kellegi B. laip, kes 9 päeva eest oli jäänud kadunuks. Väliste tunnuste järgi oli selge, et tegemist on mõrvaga, samuti oli selge, et tapmine ei toimunud laiba leiupaigal, vaid kusagil mujal. Laiba riiete uurimisel Pariisi kriminaallaboratooriumi juhataja tegi kindlaks järgmist: a) kuna laiba särgil, krael ja pintsakul leidus ühtlasi vereplekke, siis oli B. tapmise silmapilgul täiesti riietatud; b) ta juustes, pintsakul ja jalanõudel leidus erilist jõeliiva ning männi- ja tammepuu saepuru, millest järeldati, et pärast tapmist ta oli lebanud pinnal, kus leidub liiva ja saepuru; c) ta särgi seljatagusel ja varrukatel kui ka juustes leidus veidi antratsiiditolmu ning teatavaid seenekesi ja käärivaid aineid, milliseid tavaliselt tuleb ette keldrites. Sellest järeldati, et B. pärast tapmist oli vabastatud pintsakust ja asetatud pinnale, kus leidus antratsiiti; d) laiba pükstel leidus teatava laki plekke, mis sisaldas rodaniini. Teateid kogudes B. surmaelseist tegelusist, selgus, et ta oli sel päeval, mil ta jäi kadunuks, mänginud hipodroomi totalisaatoril ja tublisti võitnud; samuti selgus, et ta oli pidanud ühendust hipodroomi väravavahiga, kes oma kunne võttis vastu keldris. Läbiotsimisel viimase juures leiti ühe keldri põrandal liiva ja saepuru, mis sarnles B. riietel leiduvatega; teises keldris leidus aga antratsiiditolmu ja ühes söekastis samasuguseid seenekesi ja käärimisreste nagu B. riietelgi. Samas leidus ka rodaniini sisaldava lakiga kaetud puutükke. Asi lõppes jällegi ülestunnistamisega.

4. Prof. Pierre Parisot teatab juhtumist, kus teda paluti toimetada elatanud naisterahva laiba ülevaatust ja lahkamist, kes oli

leitud ühest kuurist õlgede ja puuvirna alt. Teopaiga vaatlusest jäi mulje, et mõrtsukas on püüdnud anda sündmuspaigale õnnetusjuhtumi väljanägemise. Muu seas oli tähtis jõuda selgusele, kas ohver elusana või surnuna oli peidetud õlgede alla. Laiba peanahal ja näol leidus vigastusi, mis nähtavasti tekitatud jämeda kõva asjaga, näit. nuiaga või puuhaluga, kuna kaelal leidus kägistamise jälgi. Peale selle leidus laiba silmades laugude all sügaval ja silmamunal väikesi tumedavärvilisi võõrkehi. Viimastest otsustas kriminaalpolitsei, et mõrtsukas on paisanud ohvrile kallale tungides ninatubakat silma, et teda pimedaks teha. Laboratoorne uurimine näitas, et tähendatud võõrkehad olid pärit õlgedes leiduvast rohupurust, ja asjaolu, et see puru oli tunginud sügavale silmalaugude alla, las kis otsustada, et puru oli sattunud silma ajal, mil ohver alles elas. Edasi leiti lahkamisel maost verd, millest selgus, et see oli tekkinud igemete vigastusest löökide tagajärjel. Vere lähemal uurimisel selgus, et selles leidus sama rohupuru nagu silmadeski, mis võis sattuda maku ainult ühes allaneelatud verega. See oli uueks tõenduseks sellele, et ohvril oli alles elu juures, kui ta peideti õlgede alla.

5. Kanali lähedusest leiti laip vägivalla tundemärkidega. Muu seas uuriti ka laibal leiduvat tolmu, mis andis järgmised tulemused: Laiba rinnal ja reite väliskülgedel leidus valkjashalli, kätel ning jalgadel — mustjat tolmu. Mikroskoobilisel järelekatsumisel koosnes valkjashall tolm suurel määral kvartsikristallidest, süsihapulubja, vilgukivi ja söe osakestest. Peale selle leidus vähesel määral saviliiva mulda (merglit) ja puuvillakiude. Kätel ja jalgadel leiduv tolm sisaldas suurel määral mustaks värvunud puuvillakiude, naha pealiskoe kuivanud rakukesti, tubakapuru, süsihapulubja kristalle, vereliblekesi ja üksikuid tärklioseakesi. Kõrvakarbis leiduv pruunikas saast koosnes rasvaainest, väikestest karvakesetest, söetolmust ja nahakõõmast. Juustes leidus peakõõma, kvartsi osakesi ja väikesi läbipaistvaid rasvaterakesi. Sõrmeküünthe all — pruune juuksejatkukesti, mis sarnased tema omadega, süsihapulubja, vilgukivi, puukiude, nahakõõma, söeosakesi, tubakapuru. Üldkokkuvõttes domineerisid uuritud tolmu hulgas: süsihapulubi, kvarts, vilgukivi ja süsi. Uurides laiba leiukoha ümbrust, leidus seal ehitusplats, kus oli rohkesti tahutud ehituskive ja mõned laudadest kokkulöödud kuurid, kus töölisid leidsid vihmavarju. Ehitusplatsil leiduvat tolmu võeti kaasa ja laboratooriumis selgus, et see oli identne laiba rinnal ja reitel leitud tolmuga. Ühtlasi leidus ühes hütis tühi söekott. Selle tolm ja kiud omakord sobisid laiba vastavatel osadel leitud tolmuga. Sellest oletati, et mõrv oli saadetud korda sellel ehitusplatsil ja laipa oli esialgu varjatud mainitud hütis, kaetult söekotiga. Politseilisel juurdlusel osutuski see oletus õigeks.

6. Kraavist leiti 15-aastase tütarlapse laip. Surm oli järgnenud uppumisest. Vaatlusandmestik näitas, et tõenäoliselt oli tegemist uputamiseга võõra käe läbi. Muu seas leidus sündmuspaigal kaldavallil puukinga jälg, mis on vallilt libisenud alla kraavi. Kraa-

vis oli vesi umbes 50 sm sügav; sellest järeldati, et libiseja püksisäär oli saanud põlveni märjaks. Kahtlus langes ühele lähedal külas asuvale talunikule. Läbiotsimisel leiti tema püksid, millel üks säär märg. Peale selle leidis püksisäärel samasugust liiva ja muda nagu kraaviski. Talunik salgas laiba leiupaigal käimist; ta olevat libisenud kraavi kuski mujal, kuid ta ei oska juhatada kohta, kus nimelt. Lõpuks ta tunnistas end tütarlapse uputamises süüdi. Ta olevat saatnud uputamise toime oma tütre abiga. Nimelt olevat tütar olnud see, kes ohvri ikka jälle tagasi vee alla vajutanud, kui see teinud katset kaldale ronida. Seda tõendasid omakord sündmuspaigal mahamurtud kõrkjad, teiseks aga tütre riided, mis tal kriitilisel päeval olid seljas. Need leiti hoolikalt peidetuna ölekubude alt, need olid jõudnud juba kuivada, kuid uurimisel leidis neil kuivanud muda, mis koostiselt vastas kraavimudale.

7. Restoranist varastati hõbe-lauanõusid. Et ulatuda riitulini, kus need seisid, pidi varas astuma toolile. Juhuslikult lebas sellel toolil käterätik, millele varas astudes oli jätnud segase määrdunud jälje. Jäljemustus võeti mikroskoobilisele uurimisele ja leiti selles tublisti inimese väljaheite osi. Tuletati meele, et varguseõöl olid naabrihoovis töötanud mustusevedajad. Need võetigi selgitamisele ja asi lõppeski süüdlase avastamisega.

8. Postivalitsus sai rea kaebusi raha ja maksutähtede kõrvaldamise üle väärtsaadetistest. Asja selgitamisel tekkis arvamus, et kõrvaldamine võis sündida ainult ühes teatavas büroos, kusjuures kirjad avati isegi sama büroo ruumides. Büroojuhataja tähelepanekud ei annud tagajärgi. Viimaks otsustas ta võtta luure alla ka väljakäigukoha. Selleks paar ustavat ametnikku vabatahtlikult asusid valvepostile väljakäigukoha peal asuvasse ruumi, kus väikese avause kaudu oli võimalik jälgida all toimuvat tegevust. Varsti märkasid luurajad, et all keegi mundris kirjakandja avas kirju, võttis neist raha ja maksukäsud välja ning pistis oma taskusse. Õnnetuseks ei vaadanud ta kordagi lakke ja midagi maailmas pole nii üksteisele sarnased kui vormimütsi põhjad ja vormikuubede seljatangused, ning seetõttu näis luurajaile olevat võimatu allistujat jällelängemisel ära tunda. Viimaks otsustasid nad teda oma peidurka avastamise hinnaga ära tähistada, pörutades tugevasti alloleva ruumi laele, nii et krohv selle küljest lahti pudeneks ning allolijale kaela langes. Viimane muidugi kohe laskis jalga. Kirjakandjate riiete revideerimisel selgus, et mees oli harjanud oma mütsi ja kuue hoolega puhtaks, kuna kellegi küljes ei leidunud krohvi jälgi. Igaks juhuks kutsuti appi politsei laboratoorium ja sel õnnestuski avastada ühe kirjakandja rõivastes, vaatamata asetleidnud puhastusele, ilmseid kipsi- ja kriidiosakesi.

9. Väljalt leiti laip, nuga südames. Leidjad, selgitades abiandmise võimalusi, hävitasid kõik võimalikud jäljed. Laiba läheduses märgati kasvavat südamerohu põõsast valminud seemnetega, mis selles maakohas osutus võrdlemisi haruldaseks taimeks. Esialgne selgitamine ei annud tagajärgi. Ühel päeval toodi laboratoo-

riumi keegi haarangul kinnipeetud hulgas, kellel riiete küljes vereplekid. Plekid osutusidki inimese vereks, kuid peale selle avastati ta riiete küljes südamerohu seemneid (seemned on varustatud sulekestega, mistõttu nad õhus tükk maad edasi lendlevad ja riiete külge kergesti pidama jäävad). Mees võeti nüüd lähemale selgitamisele ja ta osutuski mõrtsukaks.

10. Valeraha valmistamises kahtlustatud isikud salgasid. Nende poolt levitatud rahad korjati ära, isikud ise vahistati, kuid nad ei tahtnud nimetada valmistajat. Nende rõivastelt võeti tolmu, eriti varrukateelt. Tolmust otsiti eeskätt metallijälgi. Kõigepealt tehti pyroantimoonhapu naatriumi abil kindlaks antimooni sisaldavus kahtlusaluste rõivastelt saadud tolmus, samuti selgus tsinki sisaldava oxalaadi abil tsiingi olemasolu. Lõpuks leiti tolmus ka rikkalikult tina. Kahtlusalused ei osanud mingit seletust anda sellest, kuidas kõik kolm metalli võisid ühel hoobil sattuda nende rõivastele, eriti aga võrdlemisi haruldasema metalli antimooni suhtes. Metallitolmu hulk oli mainitud juhtumil võrdlemisi rikkalik; ühe kahtlusaluse rõivastel võis märgata seda isegi palja silmaga. Nimetamisväärt on ka see asjaolu, et kõigi kolme metalli hulgasuhe tolmus võrdus peaaegu täpselt samale suhtele valerahade metallis. See võis aga väga hästi olla ka juhuse asi.

11. Väikese tütarlapse kallal tarvitati sugulist vägivalda. Ta süüdistas kedagi autojuhti. See salgas. Lapse pükstel leidis mustjaid plekke, need võeti uurimisele. Plekke oli palju ja need asetsesid mitmel pool. Nad olid osaliselt eetris sulatatavad. Neist võeti proove ja proovid asetati mikroskoobi alla. Leiti selgesti läbipaistvaid osakesi ja mitmesuguseid tolmuliike. Üldiselt sarnlesid proovid määridele preparaatidele, s. o. preparaatidele, mis annavad jõuvankrite mehhanismi läbi õliga immutatud tänavapori. Preparaadid asetati nüüd suurde mikrofotoograafilisse aparati, kus õlitilgad tulid suurima selgusega nähtavale. Jäi veel üle selgitada, kas uuritavad plekid sisaldavad ka metalliosakesi, nagu seda autoõlilt võiks oodata. Selleks tehti mikroskoobi all preisisinise reaktsioon ja avastatigi neis rauatolmu.

Nagu toodud näidetest selgub, on tolmu ja tänavapori analüüs annud tähelepandavaid tagajärgi. Kuid on arusaadav, et seesugune talitusviis alles siis omandab üldise eluõiguse, kui ta on lõplikult süstematiseeritud. Selleks on ühest küljest vaja, et mikrokeemia vahendid veel mitmes suhtes täieneksid, teisest küljest aga, et tolmu otsimine ja uurimine ühenduses kuritegudega rohkem leviks, n. ö. muutuks harjumuseks. Mis puutub tolmu kui tõestusmaterjali väärtusse, siis oleneb see siin samuti nagu paljude teistegi tõenduste juures ühest küljest uurimismeetodite ja abinõude headusest, teisest küljest uuritavate elementide haruldusest. Praeguse seisukorra juures peab asjatundjale eeskätt soovitada olla äärmiselt ettevaatlik oma otsustes, kuna sisiaajani ei ole sel alal saavutatud veel midagi lõplikku.

18. sajandi seikleja.

R. Mägi

18. sajandi elu oli vähem komplitseeritud kui meie ajal, ja seetõttu pole ka imetleda, et nii mõnigi seikleja võis tol ajal tegutseda väga primitiivsete abinõudega, saavutades edu ja kerge vaevaga mõnusat elu. Inimesed olid tol ajal väga kergeusklikud, oli vaid vaja õigel ajal vajutada õigele nupule, õigel ajal kasutada seltskonna nõrkusi, et sellest profiiti lüüa. Kuivõrd lihtne see oli, näitab kõige kujukamalt suurima 18. sajandi seikleja Georg Psalmanazar'i elulugu (olgu aga kohe tähendatud, et see oli mehe n. ütelda varjunimi ja et meie tema tõelist nime ei tunnegi).

1703. aastal tutvustas inglise sõjaväe vaimulik, Reverend W. Innes, Londoni seltskonda noore, ristiusku üeläinud pärismaalasega Formoosa saarelt. Mees nimetas ennast Psalmanadar'iks (mis tema seletuse järgi oli Formoosa saarel väga levinud perekonnanimi), tema eesnimeks oli Georg, mille ta endale oli valinud pärast ristiusku üleminekut. Londoni seltskond oli temast ja sellest tõsiasjast, et ühe kauge maa pagan läks üle ristiusku, nii vaimustatud, et kellegi ei tulnud mõttesse pärida, kus, kuidas ja millal vaimulik tutvus oma kaitselusega, mispärast viimane jättis maha oma esivanemate usu, millal ja kuidas ta sattus Inglismaale. Oldi rahul sellega, et sarnane huvitav tüüp oli ilmunud seltskonda ja ei tahtud midagi uurida.

Varsti selgus, et noorel mehel polnud õieti midagi ühist mõne metsiku maa pärismaalasega, arvatud välja ainult üks asjaolu: mees söi liha ainult toorelt. Ta liikus inimeste seas nagu kasvatatud ja haritud inimene kunagi. Ta kõneles soravalt oma emakeelt, Formoosa pärisrahva keelt. Mees tõlkis varsti katekismuse formoosa keelde. Kuna ta seda keelt kirjutas ladina tähtedega, võisid ka teadlased lugeda tõlgitud katekismust, aru nad sellest aga muidugi ei saanud. Ainult nii palju läks neil korda kindlaks teha, et formoosa keelel on oma kindel grammatika, oma kindlad reeglid ja et see keel erineb kõigest teistest, neile tuntud keeltest. Psalmanazar aga ei kõnelenud üksi oma emakeelt, ta valitses ka täielikult ladina keelt, mis temale kujuneski läbikäimise keeleks Londoni inimestega.

On täiesti loomulik, et londonlased tundsid suurt huvi noore inimese kodumaa, selle ajaloo, rahva, kommete ja usu vastu. Ja Psalmanazar kõneles seltskonnas meeleldi oma isa-isade maast, kus ta kasvanud ja elanud, kõneles suurepäraselt ladina keeles, kõneles kui päris inglise, hea hariduse saanud gentleman. Ta jutustas oma tänulikele kuulajatele nii mõndagi ilusast Formoosa saarest, kus elanikud (tema jutu järgi) elavat hästi, kus ilmastik olevat tervisele väga soodus, nii et keskmiselt inimese iga olevat 120 aastat (mis eriti meeldis tollaegsetele inimestele, igatahes mitte vähem kui meieaegsetele). Viimane asjaolu olevat aga noore mehe jutustuste järgi seletatav peale hea kliima veel seega, et Formoosa elanikud joovat igal

hommikul ühe erilise looma verd, mis imekombel hästi kosutavat ter-
vist ja andvat jõudu.

Londoni piiskop tahtis noore inimese saata misjonärina For-
moosa saarele. Nii pea kui see kava sai seltskonnale teatavaks,
annetati piiskopile suuri summasid kava teostamiseks. Enne aga
kui hakati sellele mõtlema, üllatas Psalmanazar oma austajaid üli-
huvitava raamatuga. Raamat oli tema poolt kirjutatud ja varusta-
tud paljude piltidega. Raamatus kirjeldati Formoosa saart, erilist
tähelepanu pöörates tema ajaloole. Selle raamatu järgi allus For-
moosa saar tol ajal Jaapani keisrile. Raamat ilmus 1704. a. ja ära-
tas seda enam tähelepanu, et paar aastat varem oli juba ilmunud
raamat sama aine üle. Selle viimase raamatu autoriks oli keegi Can-
didius, Flaamist pärit misjonär, kes oli mitu aastat mööda saatnud
Formoosa saarel. Psalmanazar kinnitas oma raamatus, et tähenda-
tud Candidius Formoosa saarest midagi ei tea, et kõik, mis ta sele-
tab oma raamatus Formoosa ajaloo- ja loodusest ja elanike elust,
on ebatäpne või sootuks vale. Ja Psalmanazar toetus oma kui
Formoosa pärismaalase autoriteedile. Formoosa ei olevat sugugi,
nii seletas Psalmanazar, vaene maa, mille elanikud on suuremalt
jaolt kerjused (mida tõendas muu seas Candidius). Just vastuoksa,
olevat raske leida teist paika maailmas, mis oleks nii rikas. For-
moosal leiduvat nii palju kulda ja hõbedat, et elanike katused ole-
vat kaetud isegi kullaga ja asekuninga loss läikivat aina kulla ja
hõbedaga. Mis puutub elanike usku, siis olevat nemad küll olnud
pärispaganad, kes olevat kummardanud paljude jumalate ees, kuid
see olevat sündinud muistsetel aegadel. Üks Formoosa tarkadest,
Psalmanazar, Georg Psalmanazar'i esivanemaid, olevat pööranud
rahva ainsa jumala usku. Sellele jumalale ohverdatavat igal aastal
18.000 poeglast alla 9 aasta. Mitu korda aastas kogutavat kokku
2000 poeglast ja neil kistavat elusalt süda kehast; südant röstitavat
siis erilisel altaril. See protseduur kestvat igakord üheksa
päeva. (Psalmanazar tundis oma austajaid ja teadis, et neile tuleb
pakkuda midagi õige pipardatut, et neid uskuma ja raamatut lugema
panna.) Tark Psalmanazar olevat ühtlasi seadnud sisse ka mitme
naise pidamise (kust pidid midu tulema need iga-aastased suured
ohvrid), kusjuures esimene poeglaps pidi alati ellu jääma. Psal-
manazar'i raamatu järgi elavat pärismaalased paradiislikku elu, sest
tänu rikkale loodusele ei tulevat tööd ju sugugi teha, seda enam, et
saarel elutsevad elevantid ja teised loomad olevat muutunud kodu-
loomadeks ja aitavat vajalikku tööd teha. Ainult lõvid, tiigrid ja
krokodillid tegevat inimestele kahju. Usse olevat saarel palju, kuid
neid võidavat hästi süüa: neid püütavat elusalt ja siis löödavat
neid keppidega seni „kui kõik mürk on läinud pähe“, siis raiutavat
ussil pea otsast maha ja ülejäänud osa olevat väga maitsev ja tervi-
sele kasulik. Kõiki neid jutte aitased tõendada raamatu illustratsioo-
nid. Isegi Formoosa rahade kuju oli toodud raamatus. Nii võisid
teadlased tutvuda ka uue keele tähestikuga, milles leidus, raamatu
autori seletuse järgi, 20 tähte, kusjuures tähe l nimetuseks oli

Psalmanazar kõneleb lõpuks ka neist paljudest juttudest, mis on tekkinud tema nime ja isiku ümber tema elu lõpp-päevil, ta kõneleb neist oletustest, mis keerlevad tema õige päritolu ja tema õige perekonnanime ümber, ta ütleb, et need oletused on valed. Kuid kes ta tõelikult oli ja kust ta tuli, sellest ta ei kõnele.

Perekonnaseisusametnikest.

Teofil Teder

(Lõpp)

Perekonnaseisus. § 7 (RT 191/192 — 1925) teeb vahet omavalitsuste ja usuühingute perekonnaseisusametnike vahel. Kui meie omavalitsuste perekonnaseisusametnike korralduses on palju ühist välisriikide perekonnaseisusameti korraldustega, siis usuühingute perekonnaseisusametnikke ei leia meie kusagil niisugusel kujul nagu nad meil tegutsevad. On küll riike, kus vaimulikele on jäetud perekonnaseisusametnike funktsioonid, kuid need on siis ühtlasi kas täielikult või osaliselt ühenduses usuliste toimingutega, kuna meie usuühingute perekonnaseisusametnikud peavad puht-kodanlikke sünni-, abielu- ja surmaregistreid sama vormi järgi ja samadel alustel kui omavalitsuste perekonnaseisusametnikud. Usulised toimetused on siin perekonnaseisutoimetustest täiesti lahutatud.

Oma õigusliku seisukorra poolest on meie omavalitsuste ja usuühingute perekonnaseisusametnike vahel suuri erinevusi, nimelt ametisse astumise, ametist lahkumise, järelevalve ning isegi õiguste ja kohuste suhtes. Kuid ka omavalitsuste perekonnaseisusametnike eneste suhtes leiame erinevusi ametisse astumise, järelevalve jne. suhtes, sõltuvalt sellest, kas meie kõneleme valla-, alevi- või linnaomavalitsuse perekonnaseisusametnikest.

Seaduse põhjal on vallaomavalitsuse piirkonnas vallasekretär, aleviomavalitsuse piirkonnas alevisekretär ühtlasi perekonnaseisusametnikuks, ilma erilise nimetamiseta või nõusolekuta. Perekonnaseisusametniku kohused on järelikult valla- ja alevisekretäri kohuste lahutamatuks osaks. Sellest järeldub, et valla või alevi perekonnaseisusametnik, kes selle ameti mitteoskamise pärast tagandatakse perekonnaseisusametniku kohuste täitmisest, ei või edasi jääda valla- või alevisekretäriks. Valla ja alevi perekonnaseisusametnike kohta käsitatakse ametisse määramisel või vabastamisel samu seadusi, mis nähtud ette valla- või alevisekretäride kohta, ühtlasi võttes arvesse Perekonnaseisus. § 8 nõudeid hariduse miinimumi, eesti keele oskuse ja kodakondsuse suhtes. Vallasekretäri instituudist, nende ametisse asetamisest, nende õigustest ja kohustest, palgaoludest, ametivahekorra lõppemisest jne. kohta on kirjutanud ülevaatliku artikli E. Dolf

(vt. „Eesti Politsei“ nr. 2 — 1931), mispärast mina selle juures pikemalt ei peatu.

Linnades on omavalitsuse perekonnaseisuametnikeks linna-sekretär või linnavalitsuse liige linnavalitsuse määramisel; suuremates linnades võib linnavalitsus määrata perekonnaseisuametnikuks eriametniku. Niisugune õigus on Prs. s. juhtnööride § 2 (RT 40 — 1932, art. 371) põhjal Tallinna, Tartu, Pärnu, Narva, Valga, Rakvere, Nõmme ja Viljandi linnavalitsustel.

Omavalitsuse perekonnaseisuametnikud üldreeglina ei saa eritasu nende kohuste täitmise eest. Nende töö loetakse tasuta harilikult palgaga, mis nad saavad oma peameti eest. Tasu perekonnaseisuameti kohuste täitmise eest saab aga linnaomavalitsuse eriperekonnaseisuametnik, ja talle maksab palka see linnavalitsus, kes ta määranud ametisse.

Üldiselt on nõutav, et perekonnaseisuametnikul oleks vähemalt algkooli 6-a. kursusele vastav haridus ja et ta oleks Eesti kodanik. Kindlat eriharidust ei ole seni seaduslikult kirjutatud ette perekonnaseisuametnikele, arvatud välja valla perekonnaseisuametnikud, kelle eksamikavas vallasekretäri kutse omandamiseks on nähtud ette muu seas ka katsetamine seaduse tundmises ja asjaajamises perekonnaseisu registreerimise alal (vt. Eksamikava vallasekretäri kutse omandamiseks — RT 22 — 1926). Allevi- ja linnaomavalitsuse kui ka usuühingute perekonnaseisuametnikele ei ole nähtud ette niisuguseid katseid. Pidades silmas, et perekonnaseisuameti ala on kujunenud õige laialdaseks teadusealaks ja nõuab põhjalikke teadmisi, oleks erieksam perekonnaseisuameti ala tundmise kohta väga tarvilik. Soovitavad oleksid ka kursused, et perekonnaseisuametnikele võimaldada tarvilike teadmiste omandamist sel alal.

Perekonnaseisuametniku vanus ei ole kirjutatud ette, täisealusest on küllalt. Perekonnaseisuametniku ülesannete iseloom nõuab aga sellest üleminevat vanust. Isik, kes kohtuotsusega on kaotanud õigused, ei või olla perekonnaseisuametnik.

Meil võivad ka naissoost isikud olla perekonnaseisuametnikud. Tegelikult on Eestis ligemale kümnes omavalitsuses naisperekonnaseisuametnikud ametis. Usuühingute perekonnaseisuametnike hulgas meie ei leia naissoost perekonnaseisuametnikke.

Perekonnaseisuametnikuks on seaduse mõiste järgi see, kes täidab perekonnaseisuameti ülesandeid, järelikult mitte see, kes teeb ainult sellesse puutuvaid korraldusi, ega ka see, kes ainult abiliseks perekonnaseisuameti kirjatöodes. Perekonnaseisuametnik on üksik ametnik omavalitsuse piirkonnas. Piirkonnaks on vastava omavalitsuse territoorium. Perekonnaseisuamet ei ole kollegiaalne asutis, seepärast ei ole seadusepärane üle anda perekonnaseisuameti toiminguid kolleegiumile või ametisse seada mitu perekonnaseisuametnikku ühes omavalitsuse piirkonnas, kohuste jaotamise teel. Kõik perekonnaseisuameti toimetused on ühe ametniku käes. Juhtiv põhimõte on perekonnaseisuameti ühtlane

pidamine jagamata vastutusega. Ainsaks erandiks sellest põhimõttest on meil kujunenud Tallinna linna perekonnaseisuamet, kus leiame ametis mitu perekonnaseisuametnikku, kelle funktsioonid on omavahel jaotatud. See näib olevat paratamatu selle perekonnaseisuameti suure tööhulga tõttu.

Usuühingu (koguduse) perekonnaseisuametniku ametisse seadmiseks tuleb vaimulik selleks registreerida Siseministeeriumis. Seadus teeb vahet usuühingute perekonnaseisuametnike registreerimise küsimuses usuühingute vaimulike vahel, kellel Perekonnaseisus. jõusseastumiseni maksvate seaduste põhjal oli õigus registreerida perekonnaseisumuudatusi, ja usuühingute vaimulike vahel, kellel ei olnud seda õigust selle tähtajani. Perekonnaseisus. maksmahakkamiseni oli Eestis õigus, õigemini kohustus registreerida perekonnaseisumuudatusi Ev.-luteriusu, Apostl.-õigeusu, Rooma-katolikuusu, Juudiusu ja Apostl.-õigeusu kirikust eraldunud Vanausuliste usuühingute vaimulikel (Seisuste s. VSK IX k. II r. §§ 859—904, 913—926 ja Heakorra ja julgeoleku seaduse juurde 17. okt. 1906 antud Kõigekõrgema käsukiri — VSK XIV k.).

Nimetatud usuühingute vaimulikke võib Siseministeerium registreerida perekonnaseisuametnikeks ilma Vabariigi Valitsuse loata, arvatud välja juhtum, kus nendesse usutunnistustesse kuuluv vaimulik on välismaalane (Prs. s. § 8).

Teiste kirikute ja usuühingute, näiteks Baptisti, Adventisti jne. usu vaimulikke võib registreerida perekonnaseisuametnikuks, kui Vabariigi Valitsus on annud neile vastava loa. Riigikogu üldkomisjoni seletuskirjas Perekonnaseisus. kohta põhjendatakse selle kitsenduse sissevõtmist seadusse arvamusega, et see kitsendus on tagatiseks, et usuühingud kindlustaksid korraliku perekonnaseisu asjaajamise.

Küsimusele, kas nende kirikute ja usuühingute vaimulikel, kes Perekonnaseisus. maksmahakkamiseni registreerisid perekonnaseisumuudatusi, Perekonnaseisus. põhjal on sunduslik perekonnaseisumuudatusi edasi registreerida, s. o. kas nad automaatselt jäid perekonnaseisuametnikeks selle seaduse maksmahakkamisel, on Riigikohus annud eitava vastuse. Perekonnaseisus. § 7 teise lõigendi järgi ei ole usuühingute vaimulikud ipso jure perekonnaseisuametnikud, vaid selle normiga on loodud usuühingute vaimulikele õiguslik alus perekonnaseisuametnikuks hakata, kui nemad ja usuühingud seda soovivad (Riigikohtu adm.-os. t. 269 II/28, 276 II/28 j. t.). Perekonnaseisus. § 7 teise lõigendi viimase lause põhjal registreerib perekonnaseisuametnik-vaimulike Siseministeerium vastavate usuühingute või nende liitude keskvallitsuse ettepanekul. Omavalitsuste perekonnaseisuametnike suhtes ei näe seadus ette niisugust registreerimist. Sellest järgneb, et vaimulikud ei saa enne perekonnaseisuametnikeks, kui Siseministeerium nad on registreerinud.

Usuühingu või nende liitude ettepanekus Siseministeeriumile, registreerida vastava usuühingu vaimulik perekonnaseisuametnikuks, tähendatakse: usuühingu nimetus, kelle vaimulik registreerimiseks esitatud, vaimuliku perekonnanimi, nimi, tema vastavus Perekonnaseisus. § 8 nõuetele, kodakondsus, kui isik välismaalane, ja registreerimise seaduslik alus (Prs. s. § 7, Prs. s. j. § 3).

Perekonnaseisus. § 8 põhjal võivad perekonnaseisuametnikeks olla ainult Eesti kodanikud, kes mõistavad riigikeelt. See seaduse nõue on kategooriline. Usuühingute ja nende liitude seadus, samuti ükski teine seadus ei näe ette, et usuühingud võivad oma vaimulikeks valida ainult neid isikuid, kes mõistavad riigikeelt. Järelikult võivad usuühingu vaimulikeks olla ka isikud, kes ei mõista riigikeelt. Niisugused vaimulikud ei või olla perekonnaseisuametnikeks, nagu selgub Perekonnaseisus. § 8 (Riigikohtu adm.-os. t. 269 II/28, 276 II/28). Perekonnaseisuametnikult nõutud riigikeele mõistmist tõestatakse Prs. s. juhtn. § 4 (RT 33 — 1932) ettenähtud dokumentidega.

Perekonnaseisuametnikeks võivad olla ainult Eesti kodanikud. Usuühingute perekonnaseisuametnike suhtes võib Vabariigi Valitsus teha erandeid sellest nõudest. Niisuguse erandi sissevõtmist seadusse põhjendab Riigikogu üldkomisjon Perekonnaseisus. juurdelisatud seletuskirjas seega, et Usuühingute ja nende liitude seadus näeb ette, et vaimulikeks erandjuhtudel võivad olla ka Eesti kodakondsusse mittekuuluvad isikud.

Ainult neile usuühinguile, kes Usuühingute ja nende liitude seaduse nõuete kohaselt registreeritud ja omavad juriidilise isiku õigused, võib ametisse registreerida perekonnaseisuametniku.

Usuühingute perekonnaseisuametnikeks võivad seaduse põhjal olla ainult vaimulikud, seepärast ei või registreerida usuühingu perekonnaseisuametnikuks näiteks ev.-lut. usuühingu köstrit või usuteaduse üliõpilast, kes ei kuulu vaimulikku seisusse; neid ei või registreerida ka perekonnaseisuametnik-vaimuliku asetäitjaiks ehk ajutisiks kohustetäitjaiks. Teiselt poolt, ei ole keelatud üht ja sama vaimulikku registreerida kahe ja rohkem usuühingu perekonnaseisuameti peale perekonnaseisuametnikuks, eeldusel, et Perekonnaseisus. § 9 nõue ametiruumi lahtioleku miinimumi kohta leiab täitmist. Perekonnaseisuametnikul ei ole sunduslik elada perekonnaseisuameti piirkonnas, mille perekonnaseisuametnik ta on.

Küsimusele, kas usuühingu vaimulik, kes on registreeritud perekonnaseisuametnikuks oma ja usuühingu või nende liitude keskvalitsuse soovil, võib sellest ametist vabaneda, on Riigikohus annud jaatava vastuse (Riigikohtu adm.-os. t. 269 II/28, 276 II/28 ja teised).

Perekonnaseisuametnik-vaimuliku lahtiregistreerimine sünnib Riigikohtu vastava seletuse põhjal samas korras kui ametisse registreeriminegi, s. o. vastava usuühingu või selle liidu keskvalitsuse ettepanekul. Niisugune ettepanek eeldab perekonnaseisuametnik-vaimuliku sellekohast soovi.

Kui perekonnaseisuametnik-vaimulik vabaneb mõnel põhjusel kiriku või usuühingu vaimuliku ametist, siis ei või ta enam olla perekonnaseisuametnik (Riigikohtu adm.-os. t. 723 II—5/12 VI 31).

Perekonnaseisuametnik-vaimulikul on AKK § 3 põhjal õigus kaevata Riigikohtule Siseministri otsuse peale, millega jäetud tagajärjeta palve perekonnaseisuametniku kohuste täitmistest vabastamise kohta, kuna arvamus, et säärasel korral oleks võinud esineda kaebusega kas konsistoorium või usuühing, on alusetu (Riigikohtu adm.-os. t. 269/II 28, 276/II 28 j. t.).

Küsimusele, kas koguduse liikmel on õigus kaevata, kui koguduse (usuühingu) vaimulik, kes Perekonnaseisus. § 7 põhjal Siseministeeriumi poolt on registreeritud perekonnaseisuametnikuks, vastu tema tahtmist registreeritakse lahti, on Riigikohus vastanud eitavalt. Riigikohtu seletusel on õigus niisuguse vaimuliku perekonnaseisuametnikust lahtiregistreerimise vastu tõsta kaebust vastaval usuühingul või usuühingute liidul vastavalt sellele, kelle ettepanekul toimus registreerimine (Riigikohtu adm.-os. t. 1131 II — 1931).

Usuühingu perekonnaseisuametnik peab ametist lahtiregistreerimisel andma üle usuühingu perekonnaseisuarhivaalid, -toimetused ja -materjalid vastava aktiga uuele ametisse registreeritud perekonnaseisuametnik-vaimulikule, või usuühingu perekonnaseisumaterjalide likvideerimisel, s. o. juhtumil, kui lahkuvale perekonnaseisuametnikule ei panda järeletulijaid registreerimiseks ette või ettepannud kandidaati ei registreerita, ja usuühing nii jääb perekonnaseisuametnikuta, Siseministeeriumi perekonnaseisuaktide arhiivile (Prs. s. § 65). Kuni üleandmise silmapilguni vastava aktiga, on lahtiregistreeritud ametnik-vaimulik veel vastutav tema hoiul ja käsitamisel olevate perekonnaseisuarhivaalide, -toimetuste ja -materjalide korrashoiu ja alalhoiu eest. Kui perekonnaseisuametnik-vaimulik on lahkunud ametist surma läbi ja usuühingule ei registreerita uut vaimulikku perekonnaseisuametnikuks, annab usuühingu juhatus vastava aktiga Siseministeeriumile üle vastavad perekonnaseisuarhivaalid, -toimetused ja -materjalid.

Usuühingute perekonnaseisuametnike kohused ei lange ter ves ulatuses ühte omavalitsuse perekonnaseisuametnike kohustega, sest Perekonnaseisus. § 11 järgi ei pea usuühingute perekonnaseisuametnikud perekonnaregistrit. Usuühingute perekonnaseisuametnikud ei registreeri neid abielusid, kus üks abielupooltest on välismaalane ja teine eesti kodanik (Prs. s. § 47).

Seadus (Prs. s. § 3) jätab kodaniku enda otsustada, kas ta tahab pöörduda sünni-, abielu- ja surmaregistreerimiseks omavalitsuse või usuühingu perekonnaseisuametniku poole. Kui kodanik pöördub perekonnaseisuametnik-vaimuliku poole, peab viimane, kui ta ei leia seaduslikke takistusi, tema perekonnaseisumoodatuse registreerima, vaatamata, kas see kodanik on tema koguduse liige või mitte, kas ta kuulub samasse usutunnistusse või

mõnda teise (vt. II Riigikogu 9. istungjärgu 1925. a. protokoll nr. 260, lhk. 384).

Riik ei maksa perekonnaseisuametnikele tasu perekonnaseisuametniku kohuste täitmise eest. Kui mõni vaimulik selle eest saab tasu, siis maksab seda usuühing, ning see on usuühingu ja tema vaimuliku omavahelise kokkuleppe asi. Sageli lubavad usuühingud vaimulikele selle töö tasuks need summad, mis saadakse perekonnaseisudokumentide väljaandmise pealt. Perekonnaseisuametnik-vaimulikel ei ole arstiabi saamise õigust, mis on nähtud ette riigiteenijatele vastavates seadustes. Perekonnaseisuametnik-vaimulikud saavad pensioni Perekonnaseisuametnikkude-vaimulikkude ja nende perekondade pensionikapitali seaduse (RT 30 — 1929) ja vastava Vabariigi Valitsuse määruse põhjal (RT 11 — 1930 art. 58).

Perekonnaseisuamet on iseseisev asutis, sest perekonnaseisuametnik ei talita ettekirjutuse järgi, vaid oma kohustega kooskõlas oleva parema äratundmise järgi. Juhtumid, kus ta ettekirjutuse järgi peab tegutsema, on seaduslikult määratud kindlaks ja ei erine oluliselt neist juhtudest, kus teised ametiasutised järelevalveasutiste ettekirjutuse järgi tegutsevad, nagu näiteks kohtud protsessikorra suhtes on seotud kõrgemate kohtute otsustega. Teiselt poolt ei ole perekonnaseisuametid mitte ainult tehnilised ametid, nagu näiteks statistikabürood, sest suurem osa perekonnaseisuameti ametitalitustest on seotud avalik-õiguslike ja eraõiguslike õigusmõjudega. Perekonnaseisuametnik teeb iseseisvalt otsuseid, mis laia ulatusega. Abielusõlmimisel on see iseendast selge. Kuid see maksab ka tema teiste toimingute suhtes. Tema kohustega kooskõlas olevast otsusest oleneb, näiteks, kas laps omab korraliku ja seadusliku eesnime või koormatakse teda eluks ajaks mõne nimevärdjaga, kas välismaal toimetatud abielulahutust tunnustada ja selle sissekandmisega perekonnaregistrisse sellele avalik-õiguslikku maksvust anda või mitte.

Perekonnaseisuametniku vastutus on suur ja mitmekülgne. Perekonnaseisuametniku kohuste rikkumine võib perekonnaseisu suhtes olla kaugeleulatuvate tagajärgedega. Oma tegevuse eest vastutab ta riigiteenijatega ühesugustel alustel.

Perekonnaseisuametniku ülesannete iseloom võimaldab talle tungida päris isiklikesse perekondlikesse vahekorrisse, mis nõuab temalt erilist taktitunnet.

Omavalitsuse perekonnaseisuametniku tegevuse kohta võime ütelda, et see on territoriaalselt piiratud. Väljaspool oma ameti piirkonda ei ole ta perekonnaseisuametnik, tema piirkonnas ei ole teist omavalitsuse perekonnaseisuametnikku. Siiski ei ole tähtis, et tema ametiruum asuks tema tegevuspiirkonnas. Nii võib valla perekonnaseisuamet asuda ka linna territooriumil. Samuti teatava perekonnaseisuameti tegevuse üleviimisel naabruses olevale perekonnaseisuametnikule, on viimane õigustatud selle perekonnaseisutoimingud oma ameti piirkonnas läbi viima. Territoriaalprintsibile on

küllaldane, kui sissekanne tehakse teatava piirkonna jaoks määratud perekonnaregistrisse, vaatamata sellele, kas see register asub samas piirkonnas või mitte.

Usuühingute perekonnaseisuametnike tegevus ei ole piiratud kindla territoriaalpiirkonnaga. Ühe omavalitsuse piirkonnas võib olla mitu usuühingu perekonnaseisuametit, näiteks Tallinnas on neid tervelt 15, kelle tegevuspiirkonnaks on kõigil Tallinn ja osale ka selle ümbruskond. Maal asuvate usuühingute tegevus ulatub enamasti üle mitme omavalitsuse piirkonna. Kuid usuühingu perekonnaseisuametnikul on õigus registreerida ainult selle usuühingu perekonnaseisuraamatutesse, millele ta registreeritud perekonnaseisuametnikuks.

Meie Perekonnaseisus. ja selle juhtnöörides ei ole nähtud ette perekonnaseisuametniku asetäitmise juhtumeid. Tegelikus elus tuleb ette juhtumeid, kus tarvilik asetäitja, sest perekonnaseisuametnik võib olla takistatud oma kohuseid täitma, näiteks haigestumise, puhkusele mineku j.n.e. puhul. Möödaminev takistus oma ametikohuseid täita tuleb peale selle ka siis ette, kui perekonnaseisuametnik tahab või peab ise esinema teadaandjana sünni- või surmajuhtumi registreerimiseks. See ei ole sugugi alati endastmõistetav. Näiteks perekonnaseisuametnik, kes oli oma naise surma ainuke tunnistaja, ei saa oma naise surma registreerida enese teadaandel, vaid peab teadaandmiseks paluma kedagi teist. On mõeldavad juhtumid, kus perekonnaseisuametnikul on isiklik huvi, et sissekanne sünniks teatavas mõttes. Et perekonnaseisuametnik ise oma abielu ei või registreerida, on juba rohkem mõistetav. Seda ei või ta juba seepärast, et perekonnaseisuametniku peaülesanne on siin veenduda, et ei ole abielu takistavaid asjaolusid ja vastu võtta võimalikke vastuvaidlusi. Praktikas tuleb ette, et perekonnaseisuametnikud ise oma asju registreerivad, niisugustel juhtudel koostatud perekonnaseisuaakt on tühine.

Perekonnaseisuametnik võib oma ametit täita, mis tema abikaasat või isikuid puudutab, kellega ta on sugulane, kuid ta peab ametlikust tegevusest loobuma, kui on tegemist tema omia teadaandega, ja pöörduma teise perekonnaseisuametniku poole või paluma järelevalveasutist volitada naabri perekonnaseisuametnikku esineda tema asetäitjana. Perekonnaseisuametnik ei ole takistatud oma abikaasa surma või oma laste perekonnaseisumuudatusi registreerima, kui teadaandjana esineb teine isik; samuti võib ta oma lapse abielumise sõlmimisel täita kõik selleks tarvilikud perekonnaseisuametniku kohused.

Valla- ja aleviomavalitsuste perekonnaseisuametnikele asetäitjaid kinnitab vastav aj. maavalitsus, kas sama vallasekretäride abide hulgast, kes vastavad Perekonnaseisus. § 8 nõuetele, või naabervalla või -alevi sekretäre. Linnaomavalitsuse perekonnaseisuametniku asetäitjaid määrab linnavalitsus.

Usuühingute perekonnaseisuametnike asetäitjaiks võivad olla ainult vaimulikud, kui nad selleks registreeritud Siseministeeriumis

usuühingu või liidu keskvalitsuse ettepanekul. Usuühingu perekonnaseisuametnikku ei või kinnitada omavalitsuse perekonnaseisuametniku kohustetäitjaks, samuti ka mitte ümberpöörduvalt (Sisem. adm.-o. seletus 16. XII 1933, nr. 1392).

Asetäitja toimetab perekonnaseisumuudatuste registreerimist kui asetäitja, kui perekonnaseisuametnik ise tegelikult või õiguslikult ameti täitmiseks on takistatud. Kui asetäitja ametlikult tegutseb, olgugi ka ainult osaliselt ühe või teise perekonnaseisumuudatuse registreerimisel, siis on tal kõik perekonnaseisuametniku õigused ja kohused tema poolt ettevõetud perekonnaseisumuudatuste registreerimiste suhtes, ja asetäitja kannab nende seadusepärasuse eest üksi vastutust. Et ta tegutsenud asetäitjana, tuleb sellekohane märkus teha akti allakirjutamisel. Ta erineb perekonnaseisuametnikust ainult seega, et tema ametivõim kustub igal ajal perekonnaseisuametniku tööle astumisel.

Kus perekonnaseisuametnik vastava järelevalveasutise poolt ei ole selleks volitatud, ei või ta naaber-perekonnaseisuametis registreerida. Niisugustel aktidel puuduks juriidiline maksvus. Ainult abielu registreerimisel on selles suhtes erand Abieluseaduse § 20 põhjal. Abieluakt jääb maksma, vaatamata sellele, et see on koostatud mittekompetentse perekonnaseisuametniku poolt, niivõrd kui abiellujad ei olnud teadlikud selles, et perekonnaseisuametnik ei olnud õigustatud registreerima. Perekonnaseisuametnikku võib võtta selle eest vastutusele oma võimupiiridest üleastumise pärast.

Siseministeeriumi administratiivosakonna tegevusest 15 aasta jooksul.

Oskar Angelus

Siseministeeriumi administratiivosakond tegursee 1. aprillist 1926, mil hakkas maksma Siseministeeriumi administratiivosakonna asutamise seadus (RT 30—1926). Selle seaduse põhjal ühendati Vabariigi algpäevilt alates iseseisvalt tegutsenud Siseministri kantselei, administratiivasjade peavalitsus ja omavalitsusajade peavalitsus üheks administratiivosakonnaks, mille ülesannetest läksid 1929 üle kantselei ülesanded uuesti loodud Kohtu- ja Siseministeeriumi kantseleile pärast Siseministeeriumi ühendamist Kohtuministeeriumiga Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse (RT 28—1929) põhjal; need kantselei ülesanded Siseministeeriumi osas jäid pärast tähendatud kahe ministeeriumi uuesti lahutamist 1. aprillil 1934 Siseministeeriumi kantseleile ja neist seetõttu allpool ei kõnelda.

Praeguse administratiivosakonna töö iseloomu mõjutabki eelpoolmainitud peavalitsuste ühendamine; tema ülesanded seisavad: 1) endise administratiivasjade peavalitsuse

ülesannete täitmises niivõrd, kui need pole vahepeal üle antud teistele asutustele või sootuks ära jäänud, ja 2) omavalitsuste järelevalves ja teistes omavalitsustesse puutuvais küsimusis (endise omavalitsusasjade peavalitsuse ülesanne).

Vaadeldes lähemalt p. 1 all tähendatud ülesandeid, tuleb märkida, et endine administratiivasjade peavalitsus tema esialgsel kujul moodustas enesest oma alljaotustega (osakondadega) suure asutuse, mis oli konstrueeritud laial vene eeskujul ja mille ümberkorraldamine ja kohandamine meie oludele nõudis aega. Selle peavalitsuse ajaloos peegeldub väikeses ulatuses meie riigiasutuste organiseerimise käik ja 15 aasta vältel.

Administratiivasjade peavalitsuse koosseisu kuulusid 1919 ja 1920: 1) passiosakond, mille ülesandeid praegu täidab politseivalitsus; 2) usuasjade osakond, mille ülesandeid osaliselt täidab administratiivosakond, osaliselt — abielulahutuste asjus — rahukogud; 3) statistikaosakond, mille ülesanded läksid 1. mail 1921 riigi statistika keskbüroole; 4) trükiasjade osakond, mille ülesanded praegu lasuvad politseivalitsusel; 5) sekvestreeritud trükikodade valitsus, mis likvideeriti 1921; 6) hangeldamise ja liiakasu vastu võitlemise komisjonid (RT 14/15—1920), mis likvideeriti 1920 (RT 143/144—1920) ja mille asjad anti üle kohtuvõimudele; 7) üldine osakond, mille ülesannetest läks üks osa politseivalitsusele (laskeriistalood, vahetalituskontorite, korjanduste, näitemüükide, loteriide, päästetud ja merest väljauhutud varanduste asjad j.n.e.) ja teine osa — administratiivosakonnale (rekvireerimise ja sõjakahjude hindamise asjad pärast vastava peakomisjoni likvideerimist iseseisva asutusena, seltside põhikirjade asjad, mis vahepeal olid rahukogude käes, postijaamade asjad j.n.e.); 8) Ajutise Valitsuse komisсарide asjad, missugune instituut 1919 likvideeriti; 9) rahvaväe peakomisjon, mille ülesanded läksid kaitseministeeriumile arvates 1. jaanuarist 1922 (Seadus rahvaväe komisjonide kohta, RT 87—1921); 10) peakomisjon hobuste sõjaväkke võtmise asjus, mille ülesanded samuti läksid arvates 1. jaanuarist 1922 kaitseministeeriumile (Seadus rahvaväe komisjonide kohta, RT 87—1921); 11) iseäraline kinnitusasjade komitee ja kinnitusosakond, mis 1922 viidi üle Majandusministeeriumi alla (RT 89—1922); 12) immobiilkomisjon (RT 63/64—1920), mis 1921 alul sootuks likvideeriti (RT 4—1921); 13) kodakondsuse-opteerimise ajutine osakond, mille ülesandeid praegu täidab administratiivosakond; 14) seisusliste asutuste ja nende päralt olevate varanduste ülevõtmise komisjon, mis kutsuti ellu Vabariigi Valitsuse otsusega 17. septembrist 1920 (prot. nr. 129 p. VII) ja mis lõpetas oma tegevuse 1923. a. alul.

Osakondade suur arv ja peavalitsuse ülesannete rohkus on seletatav seega, et Vabariigi algaastail pandi Siseministeeriumile ka ülesanded, mis sisult sinna ei kuulunud, Siseministeeriumis eneses aga pandi ülesanded, mis teiste peavalitsuste alla otsekohe ei käinud, administratiivasjade peavalitsusele.

Administratiivasjade peavalitsuse kõigis osakondades kokku töötas 1920. a. 76 ametnikku. (Võrdlusena olgu tähendatud, et Kohtu- ja Siseministeeriumi keskasutuste koosseisud, määralsed ja ülemääralsed kokku, on praegu ilma piirivalveta 72 inimest.) Kui sellele arvule veel juurde lisada 7 omavalitsusasjade peavalitsuse ametnikku, siis saame kokku 83 ametnikku. Praeguse administratiivosakonna koosseis on 13 määralist ja 3 ülemääralist ametnikku, kokku 16 inimest. Sellest koosseisust töötab 9 inimest perekonnaseisuaktide arhiivis, mis loodi ühenduses perekonnaseisumuudatuste kodanliku registreerimise sisseseadmisega 1926. Ülejäänud 7 ametnikku täidavad ülesandeid omavalitsuste järelevalve ja omavalitsustesse puutuvate küsimuste alal (millele võrreldes algaastatega on tulnud juurde kulturomavalitsused) ning endise administratiivasjade peavalitsuse järgmiste ülesannete alal: kodakondsuse, postijaamade, matmispaikade, seltside registreerimise, nimede panemise, Riigikogu valimise ja rahvahääletamise jaoskondade, usuühingute, kaitseväe laskeplatside ja ruumide, rekvireerimise ja sõjakahjude asjad. Perekonnanimede muutmise seaduse (RT 57—1930) maksmahakkamisega 1930 tulid juurde veel selle ajani Riigikohtu poolt lahendatud perekonnanimede muutmise asjad ja Sihtasutuste seaduse (RT 19—1934) maksmahakkamisega — sihtasutuste asjad.

Koosseisude suurt arvulist vahet 1920 ja 1934 tuleb seletada mitme 1920 tegutsenud osakonna likvideerimisega, mitmete ülesannete üleminekuga teistele asutustele ja töö paremini jaotamise ja korraldamisega.

Suurimaid administratiivosakonna ülesandeid peale omavalitsustesse puutuvate küsimuste on kodakondsuse küsimuste lahendamine.

Väga palju tööd tuli sel alal teha Vabariigi algaastail pärast rahulepingu sõlmimist Venemaaga. Eesti-Vene rahulepingu (RT 24/25—1920) art. IV põhjal võisid Eesti soost Vene territooriumil elutsevad üle 18 aasta vanused isikud opteerida Eesti kodakondsust ühe aasta jooksul rahulepingu ratifitseerimise päevast arvates. Eesti-Läti vahelise konventsiooni (RT 221/222—1920) art. VI põhjal võisid Eesti soost isikud, kes kuni 17. juulini 1920 elasid Läti territooriumil, opteerida Eesti kodakondsust kahe aasta jooksul konventsiooni ratifitseerimise päevast arvates. Eesti-Ukraina lepingu (RT 9/10—1922) art VI põhjal võisid Eesti soost Ukraina territooriumil elutsevad üle 18 aasta vanused isikud opteerida Eesti kodakondsust ühe aasta jooksul lepingu ratifitseerimise päevast arvates.

Eeltähendatud lepingute põhjal opteeriti hulk eestlasi eriti Nõukogude Venest, kellel nüüd avanes võimalus kodumaale tagasi tulla.

Opteeritute ja Nõukogude Venemaalt kodumaale tagasitulnud kodanike arvu näitab järgmine tabel.

Aasta, mil kodanikud Eestisse tulid:	Kodanike arv:
1920	14909
1921	15866
1922	2268
1923	1423

Kokku 1920—1923 37578

Pärast 1923 tulid veel üksikud optandid, kelle arv ei muuda üldist pilti. Ühes kodanikega tuli meile ka hulk varandust, mida optandid enesega töid kaasa, mille umbkaudsegi väärtuse kohta ministeeriumil puuduvad andmed.

Paralleelselt opteerimisega käis kodakondsusse võtmine. Eesti kodakondsusse võetute arvu naturalisatsiooni korras näitab järgmine tabel:

1920	907
1921	4593
1922	2267
1923	1312
1924	605
1925	459
1926/27 1. I 26—1. IV 27.	876
1927/28 eelarveaasta	656
1928/29 „	743
1929/30 „	1022
1930/31 „	608
1931/32 „	568
1932/33 „	754
1933/34 „	1367

Kokku: 16738

Ühel ajal sellega tuli lahendada paljude isikute kodakondsuse küsimust. Paljudele kodanikele anti omal ajal politseiasutuste ja vallavalitsuste poolt välja isikutunnistusi, ilma et oleks küllaldaselt kontrollitud, kas neil isikuil oli õigus nende omandamiseks. Teiselt poolt selgus alates 1924, mil hakati kodakondsuseta isikuid varustama nn. Nanseni passidega, et paljud isikud, kes soovisid Nanseni passi saada, kuulusid Kodakondsuse seaduse § 1 põhjal Eesti kodakondsusse. Soov omada Nanseni passi, teiste sõnadega, kuuluda emigrantide perre ja mitte Eesti kodanike hulka, on seletatav peamiselt püüdega pääseda kaitseväeteenistuse kohuste täitmisest. Eriti iseloomustav on see asjaolu, et niisugused isikud püüdsid varjata oma päritolu, mis on tähtsaks aluseks kodakondsusse kuuluvuse küsimuse otsustamisel. Politsei ja osakonna sihikindla tegevuse tõttu oli siiski võimalik

paljastada nende isikute tegevust ja seega neid sundida oma kohuste täitmisele. Tuli ette ka juhtumeid, kus Eesti kodanikud soovisid Nanseni passi saada, et kasutada soodustusi, mille osaliseks vene emigrandid said omal ajal Prantsusmaal. Sarnaseid soove muidugi ei rahuldatud.

Eesti Vabariigi kodakondsusest on lahkunud:

1920	—
1921	23
1922	253
1923	501
1924	152
1925	196
1926/27 1. I 26—1. IV 27.	314
1927/28 eelarveaasta	241
1928/29	177
1929/30	184
1930/31	197
1931/32	196
1932/33	244
1933/34	166

Kokku: 2844

Seega on kodakondsusse võetute arv 13894 isiku võrra suurem kodakondsusest lahkunute arvust.

Kõige enam astus kodakondsusest lahkunuist järgmiste riikide kodakondsusse:

S.N.V.L.	1215
Läti	541
Saksa	394
Soome	306

Kuna Soome kodakondsusse astunute arv püsib pikemat aega konstantsena (40 isiku ümber aastas), näitab Läti ja Saksa kodakondsusse astunud isikute arv viimastel aastatel tõusu, S.N.V. Liitu astunute arv aga kahanemist (kõige enam 1930/31, mil vene kodakondsusse astus vaid 1 isik).

Siseministeerium ei võinud algusest peale silmapaari vahele jätta usu- ja vaimulikuseisu asju, sest kiriklikud asutused täitsid terve rea riikliku tähtsusega ülesandeid (sünni-, abielu- ja surmaregistreerimised, abielulahutused jne.). Seetõttu laiendati end. Eestimaa ev.-lut. konsistooriumi võimupiirkonda üle terve Vabariigi (RT 12 — 1919, art. 30) ja määrati ev.-luteriusu kiriku konsistooriumile, kes varem sai oma ülalpidamiseks summasid osalt Vene riigilt ja osalt maakassast, kindel

rahaline toetus; samuti määrati abiraha kreeka-katoliku piiskopkonna nõukogule (1920 alates ap.-õigeusu kiriku sinod).

Et kaebuste läbivaatamist konsistooriumi otsuste peale ja teiste kindralkonsistooriumi alla kuuluvate asjade otsustamist seaduslikule alusele panna, loodi Ajutise Valitsuse poolt 1919 usuasjade kolleegium (RT 12 — 1919) end. Peterburis asuva kindralkonsistooriumi asemele.

Ev.-luteriusu koguduste omavalitsuse ajutise korraldusega (RT 28/29 — 1919) ja Kreeka-katoliku kiriku valitsuse ja koguduste omavalitsuse ajutise korraldusega (RT 28/29 — 1919) loodi juriidiline alus koguduste tegutsemiseks. Teiste usuühingute kohta nõuti registreerimist seltside seaduse põhjal.

Kogudustega ja usuküsimustega seoses olevaid asju, nii palju kui need allusid Siseministeeriumile, ajas usuasjade osakond (1. jaan. 1923 alates usuasjade laudkond), mis sarnasena tegutses kuni Usuühingute ja nende liitude seaduse (RT 183/184 — 1925), Matmispaikade seaduse (RT 171/172 — 1925) ja Perekonnaseisuseaduse (RT 191/192 — 1925) maksma hakkamiseni.

Eriti palju tuli usuasjade osakonnal Vabariigi algaastail tegemist teha seletustega Seisuste kaotamise seaduse (RT 129/130 — 1920) põhjal kaotatud regulatiivmaksude asjas ja sama seaduse põhjal koguduste päralt olevate kihelkonna- ja abikoolide varanduste üleandmise asjas maaomavalitsustele.

Usuasjade kolleegiumis tuli otsustamisele kõige enam abielulahutamise edasikaebuste asju ja uuesti abiellumiseks lubade andmise asju. Alates 1. maist 1923 läksid kõik abielulahutuse asjad Abieluseaduse ja abieluasjade kohtupidamise korra maksmapanemise seaduse (RT 33/34 — 1923) põhjal üle rahukogudele.

	Abielulahutuste edasikaebuste arv:	Uuesti abiellumise soovide arv:
1920	23	35
1921	22	19
1922	22	30
1923 kuni 1. maini	27	10

Teiste küsimuste seas lahendas usuasjade osakond (laudkond) järgmisi asju, mis administratiivosakonnale on täielikult üle läinud: loa andmised kogudustele kinnisvarade võõrandamiseks, pantimiseks, pikaajalisele rendile andmiseks, koguduste ja eramatmispaikade asjad.

1. juulist 1926 hakkas maksma Perekonnaseisuseadus, mille alusel registreerivad perekonnaseisumuudatusi omavalitsuste perekonnaseisuametnikud ja samal alusel ja korras nende usuühin-

gute vaimulikud, kellel Perekonnaseisuseaduse jõusseastumiseni oli maksvate seaduste põhjal õigus registreerida perekonnaseisumuudatusi. Teiste usuühingute vaimulikud võivad olla perekonnaseisuetnikkeks, kui Vabariigi Valitsus annab neile vastava loa. Perekonnaseisuetnikke-vaimulikke registreerib Siseministeerium vastavate usuühingute või nende liitude keskvalitsuste ettepanekul, kusjuures vaimulik peab: 1) omama vähemalt algkooli kuueaastasele kursusele vastava hariduse; 2) oskama riigikeelt ja 3) olema Eesti Vabariigi kodanik (viimasest nõudest võib Vabariigi Valitsus teha erandeid). Peab tähendama, et perekonnaseisuetnikke-vaimulike suhtes maksab meil kord, mille taolist mujal ei ole: välismail maksab kas ainult kiriklik talitus või ainult kodanlik registreerimine vastava riigi- või omavalitsusetniku juures või paralleelselt puhtkodanlik registreerimine ja kiriklik talitus.

Perekonnaseisuetnikke oli:

	1926	1. aprilliks 1934
Omavalitsuse	412	406
Ev.-luteriusu	120	142
Ap.-õigeusu	121	110
Baptisti	1	—
Juudi	1	1
Välisesinduste	12	13
	<hr/>	<hr/>
Kokku:	667	672

Siseministeeriumi juures asub perekonnaseisuaaktide arhiiv, kuhu muu seas on koondatud endised koguduste perekonnaseisuarhiivid, arvatud välja need, mis asuvad nende vaimulike juures, kes Perekonnaseisuseaduse alusel täidavad perekonnaseisuetniku ülesandeid. Nende arhiivi raamatute põhjal antakse kodanikele välja meetrikatunnistusi, õiendusi ja teateid.

Sarnaseid perekonnaseisuaaktide arhivaale oli administratiiv-osakonas:

	1926	1. aprilliks 1934
Ev.-lut. kog.	25	17
Ap.-õig. kog.	36	35
Rooma-kat. kog.	3	3
Juudiusu kog.	7	7
Vanausuliste kog.	12	11
Baptistiusu kog.	—	1
	<hr/>	<hr/>
Kokku:	83	74

Nende raamatute põhjal anti välja tunnistusi eraisikutele ja ametiasutustele:

1926/27	eelarveaastal	1716
1927/28	„	3183
1928/29	„	5923
1929/30	„	13067
1930/31	„	15865
1931/32	„	11204
1932/33	„	10054
1933/34	„	8166

Kokku: 69178

Perekonnaseisuaktide arhiivi koondatakse perekonnaseisuaktide teisendid, mis saadetakse perekonnaseisuametnike poolt lahtiste lehtedena Siseministeeriumile iga aasta jaanuarikuul möödunud aasta eest, nii et juhul, kui aktid kuskil perekonnaseisuametis hävivad, näiteks, tulekahju tagajärjel, on ministeeriumis alalhoitavate teisendite järgi võimalik restaureerida akte.

Nende teisendite arv oli:

	Omaval.	Ev.- lut.	Ap.- õig.	Lahkus.	Juudius.	Välisesind.	Kokku
1926/27	17358	4681	1188	28	—	3	23258
1927/28	25095	16124	3372	72	—	11	44674
1928/29	27507	14340	2860	58	—	—	44765
1929/30	28659	15662	3028	7	41	—	47397
1930/31	27944	15164	2724	—	42	3	45877
1931/32	29497	15772	2723	—	58	3	48053
1932/33	32056	13028	2707	—	45	5	47841
1933/34	29653	13195	2487	—	50	2	45387
Kokku:	217769	107966	21089	165	236	27	347252

Neist aktidest oli:

	Sünniakte	Abieluakte	Surmaakte	Kokku
1926/27	10774	3968	8516	23258
1927/28	13362	8187	18125	44674
1928/29	18890	8443	17432	44765
1929/30	19131	8669	19597	47397
1930/31	19862	8876	17139	45877
1931/32	20353	8586	19114	48053
1932/33	22524	7934	17383	47841
1933/34	19836	8580	16971	45387

Kokku: 149732 63243 134277 347252

Nende aktide teisendid on vaadatud osakonnas läbi, ja juhul, kui neis leidis puudusi, on juhitud viimastele tähelepanu ja nõutud nende kõrvaldamist. Suuremate puuduste kõrvaldamiseks saadeti aktid perekonnaseisuametnikele tagasi.

Üldse saadeti tagasi akte parandamiseks järgmisele perekonnaseisuametnike arvule:

1926/27	—	324
1927/28	—	146
1928/29	—	376
1929/30	—	201
1930/31	—	146
1931/32	—	130
1932/33	—	43
1933/34	—	31

Riigikohtu üldkogu 12. dets. 1931 seletuse põhjal tuleb osakonnal perekonnaseisuametnike-vaimulike ja linna perekonnaseisuametnike otsekohese järelevalveasutusena esineda protestidega vastava rahukohtuniku ees sisult vigaste aktide ja meetrikaraamatute kannete parandamiseks.

Sarnaseid proteste esitas osakond:

1932/33	—	111	juhul
1933/34	—	105	„

Vastavate seaduste põhjal tuleb koguduste meetrikaraamatutesse, personaalraamatutesse ja aktiraamatute teisenditesse teha märkusi abielulahutuste, laste seadustamise ja adopteerimise, perekonnanime muutmise, aktide täiendamise jne. puhul.

Neid märkusi tehti:

1927/28	2696	juhul
1928/29	2868	„
1929/30	3367	„
1930/31	3447	„
1931/32	3460	„
1932/33	3680	„
1933/34	3572	„

Kokku: 23090 juhul.

Kuna perekonnaseisumuudatuste registreerimine omavalitsusametnike juures on meil täiesti uus ala, tuli tihti revideerida neid ametnikke (samuti ka usuühingute perekonnaseisuametnikke) sel tegevusalal ja revideerimiste juures anda neile õpetusi ja juhatusi, neid instrueerida. Peale selle korraldati end. maavalitsuste

algatusel omavalitsuste (valdade ja alevite) perekonnaseisuametnikele loenguid, mida pidas osakonna perekonnaseisuasjade juhtaja järgmiselt:

1930. a.	1931. a.	1933. a.
Virumaaal	Petserimaal	Pärnumaal
Tartumaaal	Saaremaal	
Valgamaal		
Võrumaal		
Läänemaal		
Viljandimaal		
Harjumaal		

See järelevalve töö on annud tulemusi, nagu kõige paremini selgub eelpooltoodud aktide teisendite kontrollist, mis näitab, et perekonnaseisuametnikud juba enam-vähem hästi korraldavad oma tööd, nii et praegu sünnib perekonnaseisumuudatuste registreerimine juba täpselt ja seaduste nõuete kohaselt, mis kodanikele on väga tähtis, kuna sellest olenevad mitmesugused kodanike õiguslikud vahekorrad (näit. päranduste asjus jne.).

1. aprilliks 1934 oli perekonnaseisuaktide arhiivis arhivaale 220,92 jooksvat meetrit.

Eraisikud on viimastel aastatel hakanud suuremal määral kasutama perekonnaseisuaktide arhiivi perekonnaajaloo uurimisteks ja statistilisteks otstarveteks.

Arhiivi kasutati:

1930/31	140 juhul
1931/32	316 „
1932/33	514 „
1933/34	534 „

Ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seaduse (RT 37 — 1926) ja Usuühingute ja nende liitude seaduse (RT 183/184 — 1925) põhjal on ühingute, usuühingute ja nende liitude registreerimine Siseministeeriumi ülesandeks. Kuni tähendatud seaduste maksmahakkamiseni rahukogud registreerisid ühinguid, alates 1919. a. (RT 18 — 1919).

Rahukogud andsid registreerimisakte järgmiselt üle:

Tallinna-Haapsalu rahukogu	2717
Tartu-Võru	2067
Viljandi-Pärnu	1506
Rakvere-Paide	1512

Kokku: 7802

Kuni 1. aprillini 1934 läbivaadatud ja otsustatud ühingute ja nende liitude ja usuühingute registreerimisasjadest annab ülevaate alljärgnev tabel:

	Kokku:	Uute ühingute registreerimisi:		Põhikirjade mudatuste registreerimisi:		Ühingute likvideerimise toimet.
		Jaatavalt	Eitavalt	Jaatavalt	Eitavalt	
1926/27	1818	569	76	903	233	37
1927/28	1416	775	114	279	144	104
1928/29	1245	699	147	310	52	37
1929/30	1214	616	121	416	33	28
1930/31	1120	577	140	284	57	62
1931/32	1002	527	91	270	45	69
1932/33	956	463	99	276	15	103
1933/34	1155	453	73	518	34	77
Kokku:	9926	4679	861	3256	613	517

Kooperatiivühisuste ja nende liitude seaduse muutmise seaduse (RT 32 — 1926) ja selle seaduse täiendamise seaduse (RT 42 — 1931) alusel korraldatakse ühistegelistes asutustes sunduslikke välisrevisjone revisjoniliitude poolt. Iga ühistegeline ettevõtte peab olema ühe revisjoniliidu liikmeks. Asutatavad ühingud on kohustatud astuma revisjoniliitu kuue kuu jooksul, arvates registreerimise päevast. Kui ühing selle aja jooksul ei ole alustanud tegevust, peavad asutajad sellest teatama Siseministeeriumile ühingu registrist kustutamiseks. Ministeerium kustutab ühingu registrist ka siis, kui ta ei ole saanud seitsme kuu jooksul teadaannet tegevuse alguse kohta ja kui kogutud andmetest nähtub, et ühing ei ole alanud tegevust.

Kooperatiivühingutele peetakse osakonnas erinimestik, kuhu märgitakse millisesse revisjoniliitu ühing kuulub ja millal on liit teostanud ühingu välisrevisjoni.

Revisjoniliitudesse on astunud liikmeid:

	1927/28	1933/34
Eesti Ühistegeline Liit	1501	1216
Põllumajandusliikude Ühisuste Revisjoniliit	1208	1053
Masinatavajajate Ühingute Liit	250	273
Turbaühingute Liit	—	259
Eesti Ühistegeline Kindlustuskeskselts	162	203
Eesti Tarvitajate Ühisuste Keskühisus	—	177
Ühistegeliste Ettevõtete Revisjoniliit „Ühistöö“	62	65
Kartuliühingute Liit	—	47
Viljakasvatuse Ostu-Müügi Ühingute Liit	—	4
Kokku:	3183	3297

Ajutise Valitsuse määrusega 25. veebruarist 1919 (RT 14 — 1919) loodi Siseministeeriumi juurde rekvireerimise ja

kahjude hindamise peakomisjon ühes kohalike komisjonidega; viimaste asemele astus 1921 (RT 88/89 — 1921) ajutine rekvireerimise ja sõjakahjude hindamise komisjon. Riigiasutuste töökoondamise seaduse (RT 15/16 — 1925) põhjal kaotati 1. jaanuarist 1926 rekvireerimise ja sõjakahjude hindamise peakomisjon ministeeriumi iseseisva osana. Peakomisjoni kantselei töäjõud arvati administratiivasjade peavalitsuse ja — pärast viimase likvideerimist — administratiivosakonna juurde.

Nende komisjonide ülesandeks oli hinnata: 1) maailmasõja ajal Eesti Vabariigi territooriumil tehtud sõjakahjud; 2) saksa okupatsioonivägede poolt sünnitatud sõjakahjud ja 3) Vabadussõja ajal Eesti vägede poolt sünnitatud kahjud ja ettevõetud rekvisitsioonid ning Nõukogude vene vägede poolt sünnitatud kahjud. Tasu maksti ainult kahe viimase liigi all loetletud kahjude eest (RT 14 — 1919, 83/84 — 1924 ja 31 — 1926), kuna maailmasõjaga ühenduses olevate kahjude maksmiseks puudus seaduslik alus.

Tasu sõjakahjude eest on makstud:

Aasta:	Summa:	Toimetuste arv:
1919	Kr. 102714,18	1586
1920	„ 211442,34	5782
1921	„ 57124,17	5242
1922	„ 296133,89	12771
1923	„ 245110,25	5803
1924	„ 285193,47	3296
1925	„ 89782,35	1353
1926/27	„ 49899,40	500
1927/28	„ 99991,18	1359
1928/29	„ 124999,20	919
1929/30	„ 53328,45	33
1930/31	„ 4285,06	3
1931/32	„ 875,84	5
1932/33	„ 715,16	3
1933/34	„ 20,62	—
Kokku: Kr. 1621615,56		38655

Riigikogu poolt 12. juulil 1930 vastuvõetud Perekonnanimede muutmise seaduse (RT 57 — 1930) põhjal on perekonnanimede muutmine Siseministeeriumi ülesandeks, arvates 1. augustist 1930. Selle ajani allusid perekonnanimede muutmise asjad Riigikohtule. Siseminister võib Eesti Vabariigi kodanike palvel otsustada muuta nende perekonnanimed, kui selleks on mõjuvaid põhjusi, nagu: nime halb või labane tähendus, võõrkeelne kuju, halb kõla, soov eristada nime, kui see on liiga laialt tarvitusel, või soov alal hoida sugukonnanime.

Perekonnanimesid on muudetud:

Aasta:	Perekondade arv:	Isikute arv:
1930/31	54	147
1931/32	88	231
1932/33	100	219
1933/34	107	257
	Kokku: 349	854

Umbes $\frac{1}{3}$ sellest arvust langeb perekonnanimede eestistamisele, $\frac{1}{3}$ — perekonnanimede muutmisele nende halva kõla või tähenduse tõttu ja $\frac{1}{3}$ — ühe perekonnanime määramisele mitme perekonnanime teisenditest, mis on tekkinud perekonnanimede mitmel viisil kirjutamisest kirikuraamatutes, valla rulliraamatutes, isikutunnistustes ja muudes dokumentides, veneaegsetes passides jne.

Osakonna ülesannetesse kuulub ka perekonnanimede panemine nendele Eesti kodanikele ja kodakondsusse võetud isikuile, kellel puudub perekonnanimi (RT 11 — 1926); Eesti kodanikke, kel veel puudub perekonnanimi, leidub õige vähe (aastas 1—4 juhtumit), kuna Seadusega Petserimaa ja Naroova-taguste valdade elanikkude perekonnanimede kohta (RT 26 — 1921) loodi alus perekonnanimede panemiseks perekonnanimeteta Eesti kodanikele, mis viidi läbi 1921. ja 1922. a.

Postijaamade seaduse (RT 50 — 1922) põhjal kutsuti Vabariigi algaastail ellu hulk postijaamu, varustades neid maaga ja võimalikult ka hoonetega. Postijaamade järgi oli tol ajal tungiv tarvidus, kuna meil tarvitati autosid vähe ja maanteed olid autode liikumiseks halvasti seisukorras. Postijaamade tähtsus tol ajal ei seisnud ainult reisijate veos, vaid samal määral ka postiveos. Teeolude paranemisega hakkas meil ka maal liiklema autosid, tekkisid alalist ühendust pidavad autobuseliinid ja selle tagajärjel langes järjest tarvidus postijaamade järgi, seda enam, et ka postivedu läks enam-vähem autobuseliinide pidajate või aga vabal kokkuleppel selleks palgatud maameeste kätte. Seda arvesse võttes otsustati 1929 hakata postijaamu likvideerima, et seega vabakssaanud maid anda välja maatahtjaile. Kuna aga postijaamade pidajad olid ennast kindlustanud pikaajaliste rendilepingutega (osaliselt tähtaajaga kuni 1. maini 1942), mistõttu postijaamade likvideerimine enne tähtaega oleks võinud esile kutsuda kahjutasunõudmisi, avaldas Põllutööstusministeerium, Sise- ja Postiministeeriumi ettepanekul, sellekohase nõusoleku anda postijaamade planeerimisel loodud kohtadest ühe koha postijaama pidajale kasutamiseks Maaseaduse alusel, kui pidaja vastab Maaseaduse §§ 16—18 nõuetele ja loobub lepingust enne tähtaega.

Tänu sellele järgnenud sammudele avaneski võimalus hakata postijaamu likvideerima. Enne likvideerimise algust oli üle riigi (välja arvatud Petserimaa, kus üldse ei olnud postijaamu) 181 postijaama; neist on likvideeritud:

1929/30	20
1930/31	28
1931/32	15
1932/33	37
1933/34	29

Kokku: 129

Üksikute maakondade järgi oli postijaamu 1. aprilliks 1934: oli 1929: likvideeritud: alles:

Virumaa	20	8	12
Võrumaa	21	9	12
Harjumaa	23	15	8
Järvamaa	26	20	6
Saaremaa	12	7	5
Viljandimaa	10	6	4
Läänemaa	32	30	2
Valgamaa	6	4	2
Tartumaa	18	17	1
Pärnumaa	13	13	—
Petserimaa	—	—	—

Kokku: 181 129 52

Riigikogu valimise seaduse (RT 5 — 1934) järgi määrab Siseminister igaks neljaks aastaks (varem kolmeks aastaks) valimisjaoskonnad nii, et ükski hääletaja ei asuks, kui võimalik, hääletamisruumist üle viie kilomeetri eemal. Kuna valdade piirid muutuvad, seega üksikud elamud või terved külad arvatakse teise valla külge, muutuvad alata ka valimisjaoskonnad; need muutuvad muidugi ka uute valdade asutamisega ja olemasolevate likvideerimisega. Seesuguste muudatuste järele tuleb osakonnal valvata, ja juhul, kui vallaomavalitsused ise ei tee tarvilikke ettepanekuid valimisjaoskondade muutmiseks, koguda kohapealt teateid, et läbi viia tarvilikke muudatusi.

Kuni Isikutunnistuste ja passide määruse (RT 55 — 1930) maksmahakkamiseni märgiti isikutunnistusele ka isiku rahvus, mille kohta võis omaniku soovil ja administratiiv-asjade peavalitsuse nõusolekul (RT 22 — 1921) teha vastava paranduse. Neid parandusi tuli aastas 100 ümber, ainult 1925 tõusis nende arv, sel aastal lubati rahvuse nimetusi muuta 692 isikul ja märkida isikutunnistustel:

saksa	rahvuseks	665	juhul
eesti	„	12	„
rootsi	„	7	„
vene	„	4	„
juudi	„	1	„
läti	„	1	„
prantsuse	„	1	„
soome	„	1	„

Kokku: 692

See suur arv (ligi 7 korda suurem kui harilikult) on seletatav saksa rahvuse I kultuurnõukogu valimistega. Enne valimiste läbiviimist paljud kodanikud avaldasid soovi märkida nende isikutunnistustele rahvusena saksa rahvus. Alates 1926. a. läks nende küsimuste otsustamine üle politseivalitsusele.

Kuni 1926. a. toimetati end. administratiivasjade peavalitsuses ajakirjanduse registreerimist ja valvet trükiseaduse täitmise üle. Üldse registreeriti:

	ajalehti	ajakirju
1919	kokku 75	
1920	18	32
1921	8	20
1922	41	29
1923	62	42
1924	42	37
1925	20	39
Kokku (ilma 1919. a.)	191	199

Sundeksemplaridena saadeti raamatuid (igast 1 eksemplar):

1919	177
1920	425
1921	458
1922	413
1923	480
1924	617
1925	524

Kokku 3094

Siseministri sundmääruse nr. 9 (RT 77/78 — 1925) maksma-hakkamisest alustati end. administratiivasjade peavalitsuses fil-
mide registreerimist. 1925. a. jooksul esitati registree-
rimiseks 496 filmi, nendest lubati ettekandmisele 334 ja lükati

tagasi 162, peaaajalikult vigaste riigikeelsete pealkirjade ja tekstide pärast; kõlbluse seisukohalt keelati 2 filmi ettekandmine. Alates 1926. a. läks kinolintide registreerimine politseivalitsuse kätte.

Administratiivosakond on töötanud välja kuni 1. aprillini 1934. a.: 112 maksmahakanud seadust ja 101 määrust. Vabariigi algaastail töötati välja ka seadusi ja määrusi, mis kuulusid sisult teiste ministriumide aladesse, nagu, näiteks, Seadus rahvaväekomisjonide kohta (RT 87 — 1921), Ajutine määrus ohvitseride ja sõjaväeametnikkude korteri, kütte ja valgustuse asjus (RT 87 — 1921), Seadus Piirisaare 1921. a. tuleõnnetutele abiandmise kohta (RT 117 — 1921) jne. Peale selle töötati välja terve rida seadusi, mis ei leidnud kas Vabariigi Valitsuse või aga Riigikogu pooldamist. Viimaste seast tuleb mainida omavalitsuse seadusi (Linnaseadus, Maakonnaseadus, Vallaseadus), mis 1922. a. esitati Riigikogule, seal aga jäid seisma.

Ajutise Maanõukogu poolt 6. veebr. 1919 vastuvõetud Seadusega Ajutise Valitsuse komissaride kohta (RT 10 — 1919) loodi maakondadesse eriliste valitsuse komissaride instituut, kelle ülesandeks oli peale muu valvata ka omavalitsuste tegevuse seaduslikkuse üle. Komissaride instituudi kestusel (instituut likvideeriti Omavalitsuse ajutise järelevalve seadusega, RT 78 — 1919) ei võtnud osakond (end. omavalitsusasjade peavalitsus) omavalitsuste järelevalvest pea sugugi osa, alles pärast komissaride ametist lahkumist, mis tegelikult sündis augustikuul 1919, s. o. veel enne eeltähendatud järelevalve seaduse maksmahakkamist, läks omavalitsuste järelevalve otsekohe ministriumile üle, kes mõne kuu jooksul (augustist kuni novembrini 1919) teostas otsest järelevalvet ka valdade ja alevite üle, mis järelevalve seaduse maksmahakkamisega läks maavalitsuste (praegu ajutiste maavalitsuste) kätte. Erandi moodustas Petserimaa septembrist 1920 (RT 141/142 — 1920) kuni 1. novembrini 1921 (RT 83 — 1921), mil oli ametis eriline maaülem, kes teostas järelevalvet ka omavalitsuste üle. Vähemusrahvuste kulturomavalitsuse seaduse (RT 31/32 — 1925) maksmahakkamisega tuli eeltähendatud järelevalvele lisaks veel järelevalve vähemusrahvuste kulturomavalitsuse üle, millest praegu teotsevad saksa ja juudi vähemusrahvuste kulturomavalitsused (alates 1926. a.); vahe seisab vaid selles, et kulturomavalitsused on kohustatud osakonnale järelevalveks saatma mitte üksi nõukogude (volikogude) koosolekute protokollid, nagu territoriaalsed omavalitsused, vaid ka valitsuste koosolekute protokollid.

Järelevalve teostamisest pakuvad ülevaadet alljärgnevad tabelid:

1. Linnavolikogud.

Aasta:	Otsuste arv:	Ümberotsustamiseks antud:	Kinnitamata jäetud:	Kohtus protesteeritud:
1919	756	24	—	14
1920	2836	71	—	36
1921	2559	88	—	41
1922	2378	18	—	54
1923	2535	35	—	33
1924	2498	35	—	16
1925	1752	23	—	4
1926/27	2396	31	—	19
1927/28	2356	41	—	10
1928/29	2503	28	47	11
1929/30	2302	38	4	11
1930/31	2566	53	5	9
1931/32	2272	47	9	5
1932/33	2183	37	8	6
1933/34	2164	27	9	9
Kokku:	34056	596	82	278

2. Maavolikogud.

Aasta:	Otsuste arv:	Ümberotsustamiseks antud:	Kinnitamata jäetud:	Kohtus protesteeritud:
1919	315	—	—	9
1920	1516	17	—	12
1921	1324	27	—	38
1922	1365	22	—	186
1923	1286	11	21	8
1924	1512	7	19	15
1925	1022	11	19	17
1926/27	655	15	7	—
1927/28	501	8	—	2
1928/29	637	9	7	22
1929/30	489	11	—	2
1930/31	638	17	—	6
1931/32	510	18	—	8
1932/33	490	11	—	6
1933/34	538	21	28	1
Kokku:	12798	205	101	332

Protestidest rahuldab kohus 86%, kuna 6% jäeti järelduseta ja 8% võeti tagasi. Protestide suur arv 1922 maavolikogude osas on seletatav sellega, et protesteeriti palju eelarvete kohta käivaid otsuseid.

3. Kultuurnõukogud.

Aasta:	Otsuste arv:	Ümberotsustamiseks antud:	Kohtus protesteeritud:
1926/27	55	1	—
1927/28	53	1	—
1928/29	75	1	1
1929/30	58	4	—
1930/31	44	3	2
1931/32	75	4	3
1932/33	33	1	1
1933/34	29	—	1
Kokku: 422		15	8

Kohus rahuldab kõik protestid.

4. Kultuurvalitsused.

Aasta:	Otsuste arv:	Ümberotsustamiseks antud:
1926/27	601	4
1927/28	486	1
1928/29	676	1
1929/30	607	3
1930/31	494	3
1931/32	481	3
1932/33	426	2
1933/34	345	3
Kokku: 4116		20

5. Vähemusrahvuste rahvusnimekirjad.

Aasta:	Nimekirjadesse võetud isikute arv:
1926/27	1207
1927/28	535
1928/29	517
1929/30	409
1930/31	263
1931/32	319
1932/33	341
1933/34	286
Kokku: 3877	

6. Sundmäärused.

Aasta:	Üldse läbi vaa- datud:	R T avaldatud:	Parandamiseks tagasi saadetud:
1921	144	124	20
1922	177	130	47
1923	174	124	50
1924	123	77	46
1925	143	109	34
1926/27	70	53	17
1927/28	124	98	26
1928/29	157	123	34
1929/30	103	75	28
1930/31	129	89	40
1931/32	133	98	35
1932/33	128	90	38
1933/34	123	85	38
Kokku:	1728	1275	453

Omavalitsuste sundmäärused käivad Siseministeeriumi kontrolli alla ja saadetakse Siseministeeriumi kaudu Riigi Teatajale avaldamiseks. See kontroll seisab kõigepealt järelevalves, et omavalitsused *annaksid välja sundmäärusi* ainult neis asjus, mille kohta vastavad seadused annavad neile selleks luba; teiseks, osakond peab valvama selle järele, et sundmäärused ei seisaks vastolus maksvate seaduste ja määrustega; edasi peab osakond selle järele valvama, et sundmäärustega ei pandaks elanikele uusi kohustusi ja makse, mis seadusega pole lubatud; lõpuks tuleb valvata ka selle järele, et sundmäärused oleksid redaktsiooniliselt selgelt ja arusaadavalt koostatud, on ju sundmäärused kohalikud seadused ja omavad sarnastena elanikele väga suure tähtsuse. Kui sundmäärused puudutavad mõne teise riigiasutuse ala (näiteks teed, ehitused jne.), küsib osakond vastava ministeeriumi arvamust ja alles siis, kui niihästi Siseministeeriumi kui ka vastava teise ministeeriumi seisukohalt sundmäärus on vastuvõetav, saadetakse see avaldamiseks Riigi Teatajale, vastasel korral aga tagasi vastavale omavalitsusele.

Otsest järelevalvet valdade ja alevite üle teostavad ajutised maavalitsused, kes vastava eelarveaasta lõpul saadavad osakonnale ülevaate-aruande teostatud järelevalvest, revideerimiste puhul aga ärakirja revideerimise protokollist.

Maavalitsused on vaadanud läbi valla- ja alevivolikogude protokolle järgmiselt:

Valla- ja alevivolikogud.

Aasta:	Otsuste arv:	Ümberotsustamiseks antud:	Kohtus protesteeritud:
1920	36741	1367	310
1921	42326	1836	415
1922	35476	1093	427
1923	36898	1266	378
1924	40353	840	426
1925	33316	524	372
1926/27	41236	582	279
1927/28	34270	435	240
1928/29	29524	517	183
1929/30	25576	351	164
1930/31	27431	389	388
1931/32	21286	358	228
1932/33	22134	257	155
1933/34	26282	258	106
Kokku:	452849	10073	4071

Protestidest rahuldati 86%, jäeti järelduseta 11%, kõrvaldati läbivaatamiselt 3%.

Osakonna järelevalve ei seisa ainult temale järelevalvekorras saadetud protokollide läbivaatamises, vaid ka omavalitsuste revideerimises, kusjuures ühes revideerimise teostamisega antakse igakord ka juhtnöore ja näpunäiteid, kuidas asju ajada, revideerimisega käib käsikäes alati ka instrueerimine.

Osakonna poolt on revideeritud:

Aasta:	Linna-	Maa-	Alevi-	Valla-	Kokku:
o m a v a l i t s u s i:					
1920	—	2	—	—	2
1921	—	1	—	—	1
1922	2	1	—	3	6
1923	2	2	—	—	4
1924	5	6	3	3	17
1925	2	2	—	18	22
1926/27	—	—	—	—	—
1927/28	6	4	—	11	21
1928/29	4	3	—	1	8
1929/30	3	6	1	8	18
1930/31	8	4	1	26	39
1931/32	7	3	6	24	40
1932/33	4	3	2	16	25
1933/34	2	—	—	10	12
Kokku:	45	37	13	120	215

Nende revideerimiste, osalt ka teisel teel (näit. maavalitsuste käest) saadud materjalide põhjal saadeti vastavatele prokuröridele toimetused järgmise arvu omavalitsuste teenistuses seisvate isikute kohta nende vastutusele võtmiseks kriminaalkuritegude eest:

Aasta:	Linna-	Maa-	Alevi-	Valla-	Kokku:
omavalits.:					
1919	—	2	—	8	10
1920	—	1	—	—	1
1921	1	5	—	—	6
1922	4	—	—	—	4
1923	1	1	—	—	2
1924	—	2	—	—	2
1925	—	4	—	1	5
1926/27	—	—	—	—	—
1927/28	—	—	—	—	—
1928/29	1	—	—	1	2
1929/30	1	1	—	5	7
1930/31	2	—	—	18	20
1931/32	—	14	—	11	25
1932/33	—	1	—	—	1
1933/34	—	—	—	—	—
Kokku:	10	31	—	44	85

Revideerimistel leitud puuduste, ametioskamatuse ja kriminaalkuritegude toimepanemise tõttu tagandati ametist (osakonna algatusel) järgmine arv isikuid:

Aasta:	Linna-	Maa-	Alevi-	Valla-	Kokku:
omavalits.:					
1920	—	1	—	2	3
1921	1	—	—	10	11
1922	—	—	—	—	—
1923	—	—	—	3	3
1924	—	—	—	1	1
1925	—	1	—	4	5
1926/27	—	—	—	—	—
1927/28	—	—	—	1	1
1928/29	1	—	—	1	2
1929/30	1	—	—	6	7
1930/31	—	—	—	8	8
1931/32	—	—	—	3	3
1932/33	3	1	—	—	4
1933/34	—	—	—	1	1
Kokku:	6	3	—	40	49

Kultuuroromavalitsustest revideeriti saksa kultuurvalitsust kaks korda: 1928. ja 1933. aastal.

Valla- ja aleviomavalitsuste revideerimine kuulub aj. maa-valitsuste ülesannetesse, kes neid revideerimisi peavad toimetama vähemalt 1 kord aastas igas tähendatud omavalitsuses. Revideerimiste protokollide ärakirjad saadetakse ministereiumile, kes sel viisil saab kontrollida, missuguseid omavalitsusi on revideeritud, mida on leitud revideerimisel, missuguseid järeldusi on tehtud leitud puuduste ja seaduste rikkumiste puhul ja kas tehtud korraldused on küllaldased ning otstarbekohased.

Maavalitsused on revideerinud alevi- ja vallaomavalitsusi järgmiselt:

Aasta:	Vallaomav. arv:			Aleviomav. arv:			K o k k u:
	hea rahuldav halb			hea rahuldav halb			
1921	49	115	104	—	—	—	268
1922	63	128	49	4	6	4	254
1923	48	130	54	2	3	1	238
1924	32	72	43	4	3	3	157
1925	113	156	42	8	10	—	329
1926/27	121	182	34	10	7	1	355
1927/28	106	131	38	9	8	1	293
1928/29	95	96	26	7	5	1	230
1929/30	93	104	33	8	2	1	241
1930/31	117	133	23	7	5	3	288
1931/32	125	134	27	6	5	3	300
1932/33	111	99	12	7	4	2	235
1933/34	98	113	19	5	7	5	247
Kokku:	1171	1593	504	77	65	25	3435

Maavalitsused on kohtulikule vastutusele võtnud ja ametist tagandanud kas ise või ministereiumi kaudu järgmise valla- ja alevivalitsuste teenistuses seisvate isikute arvu (esimene arv käib vastutusele võtmise, teine — tagandamise kohta):

Aasta:	Vallaomav.:	Aleviomav.:	K o k k u:
1921	111/ 18	—/—	111/ 18
1922	300/ 33	8/ 1	308/ 34
1923	61/ 36	2/—	63/ 36
1924	99/ 20	—/ 1	99/ 21
1925	32/ 35	1/ 3	33/ 38
1926/27	53/ 21	4/ 1	57/ 22
1927/28	73/ 12	3/ 4	76/ 16
1928/29	48/ 16	2/—	50/ 16
1929/30	58/ 23	—/—	58/ 23
1930/31	74/ 21	2/ 1	76/ 22
1931/32	70/ 20	2/ 1	72/ 21
1932/33	54/ 14	—/ 1	54/ 15
1933/34	48/ 29	11/ 5	59/ 34
Kokku:	1081/298	35/18	1116/316

Kuna ministereeriumile kui ka maavalitsusele saadetakse ainult omavalitsuste volikogude protokollid, valitsuste protokolle aga ei saadeta (välja arvatud kultuurvalitsused ja ajutised maavalitsused juhul, kui nad teevad otsuseid, mis varem kuulusid maavolikogude kompetentsi), siis on kohapealne revideerimine hädavajaline juba selleks, et kontrollida vastava omavalitsuse täidesaatva organi, samuti ka mitmesuguste komisjonide, muu seas ka revisjonikomisjoni tegevust. Peale selle tuleb tihti kaebuste puhul ette võtta erakorralisi revideerimisi, mis on tähtsad kohalikkude olude ja vahetõrgete selgitamiseks ja lahendamiseks.

Ministereeriumi järelevalve alla kuuluvad otseselt linnavolikogude, vähemusrahvuste kultuurnõukogude, põllutöökoja ja kuni maavolikogude likvideerimiseni Maakondade ajutise valitsemise seadusega (RT 5—1934) ka maavolikogude valimised; järelevalve valla- ja alevivolikogude valimiste üle kuulub aj. maavalitsustele.

Esimesed linna-, alevi- ja vallavolikogude valimised toimusid Vabadussõja ajal 1919, kusjuures linna- ja alevivolikogude volituste kestvus oli nähtud ette 1. jaanuarini 1919 (RT 14—1919 ja 22—1919) ning vallavolikogude volituste kestvus (RT 4—1919) „uue vallaomavalitsuse asutuste loomiseni“. Tegelikult viidi need valimised läbi: linnades ja alevites 1921 alul ja valdades — sama aasta keskpaigal. Maavolikogud valiti 1917 (muu seas veel kaheastmelise valimise süsteemi järgi) ja nende ümbervalimine sündis samuti 1921, nimelt 10 maakonnas veebruari lõpul ja Valga maakonnas aprillikuu lõpul selle maakonna uuesti loomise ja piiride muutmise tõttu. Valimisi ei võetud ette Petserimaa valdades viimaste ümberkorraldamise tõttu (RT 68/69—1922), seal toimusid valimised alles 1922. Omavalitsuste esinduskogude volituste kestvus oli nähtud ette 1. jaanuarini 1924 (RT 123—1923). Sellest ajast peale määrati tähendatud volituste kestvus kindlaks 3 aasta peale, 1932. a. pikendati nende kestvus nelja aasta peale.

Erilises seisukorras olid Vabariigi algpäevil Petseri ja Valga linnad, kus volikogud lõpetasid oma tegevuse 1919 alul ja nende asemele astusid kaitseväge võimude poolt nimetatud linnavalitsused: Petseris kolmeliikmeline ja Valgas viieliikmeline. Nendele linnavalitsustele anti Ajutise Valitsuse poolt 12. veebruaril 1919 vastuvõetud ajutiste määruste põhjal Valga ja Petseri linna ja maakonna valitsemise kohta linnavalikogude õigused, samuti nagu Narva linnavalitsusele (RT 8—1919).

Saksa ja juudi kultuurnõukogude valimisi toimetati 1926., 1929. ja 1932. a. Saksa 1932. a. valitud kultuurnõukogu saadeti Vabariigi Valitsuse otsusega 1933. a. laiali ja uued valimised toimusid 1934. a. Põllutöökoja valimised korraldati 1931. a.

Meie omavalitsused olid Vabariigi algaastail majanduslikult õige raskest olukorras. Okupatsiooniajal pidid omavalitsused kas sootuks lõpetama oma tegevuse või aga seda jätkama hoopis eritingimustes. Pärast okupatsioonivägede lahkumist tuli omavalit-

susasutusi uuesti ellu kutsuda ja endist tööd jätkata ning uute ülesannete täitmisele asuda, eriti neile, mis tõi endaga kaasa Vabadussõda. Seda teha oli aga äärmiselt raske raha puuduse tõttu, okupatsioonivägede lahkumisel olid omavalitsuste kassad tühjad. Eriti suuri erakordseid summasid nõudis omavalitsustelt elanike varustamine toidu- ja kütteainetega. Kõige täbaramas olukorras olid maaomavalitsused, sest nende jaoks ei suutnud maapäev välja töötada maksuseadusi, mistõttu neil tuli asuda tegevusse ilma sissetulekuallikateta tühjade kassade juures. Kuna maksuseaduste väljatöötamine nõudis aega, siis ei jäänud esialgu muud üle, kui anda maaomavalitsustele laenu riigisummadest. Samuti tuli laene anda ka linnaomavalitsustele, kellel oli küll sissetulekuallikaid, kellel aga puudus raha uuesti tegevusse astumisel ja kelle sissetulekud ei suutnud katta väljaminekuid elukalliduse kiire tõusu tõttu rahakursi langemise tagajärjel. Nende laenude muretsemisel ja korraldamisel oli osakonna (end. omavalitsusasjade peavalitsuse) ülesandeks abiks olla omavalitsustele, muretseta tarvilikke andmeid, teha kalkulatsioone ja esineda tarvisminevate ettepanekutega. Laenusid anti riigikassast, Eesti Pangast, viimase poolt Vabariigi Valitsuse vastutusel.

Nende laenude tasumine polnud omavalitsustel kerge, ja osakonna algatusel korraldas Vabariigi Valitsus 1923 laenud ja võlad (end. kütteainete keskkomiteele, kaitseväge varustusvalitsusele) pikaajalisteks võlgadeks ümber; võlad koondati riigikassa ja Eesti Panga arvele ja pidid tasumisele tulema 10 aasta jooksul ühesuuruste kustutussummadena alates 1. jaanuarist 1924. Järelevalve võlgade korralliku tasumise üle pandi osakonna peale (RT 135/136—1923), mida osakond teostas ja teostab aruannete ja eelarvete läbivaatamisel.

	1. I 1924 oli ümberkorr.	1. IV 1933 jäi
	võlgade arve:	sellest:
Linnad kokku	kr. 1.195.473,52	kr. 341.958,22
Maakonnad kokku	kr. 277.812,60	kr. 52.760,54
	<hr/>	
K o k k u	kr. 1.473.286,12	kr. 394.718,76

Seni ei ole osa kõnesolevast võlast tasunud 10 linna ja 5 maakonda, kes on tasumata jäänud summade maksmise korra ja tähtaegade kohta astunud ühendusse Majandusministeeriumiga.

Valla- ja maaomavalitsuste maksude korraldamiseks pandi maksma 1920 Ajutine seadus valla- ja maaomavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete kohta (RT 18/19—1920). Selle ja hilisemate seadustega pandi kindel alus omavalitsuste maksudele.

31. detsembri 1921 seadustega (RT 3—1921, art. 19 ja art. 20) kaotati alates 1921. a. omavalitsuste heaks võetavate maksude ülemmäärad, kusjuures viimaseid kinnitas Siseminister kokkuleppel Rahaministriga. Paljud ülemmäärad jäeti kinnitamata, sest

omavalitsused kippusid nendega liialdama, eriti tööstusettevõtetele, mis ähvardas tööstusele tuua suuri raskusi. 1921 töötati välja üldised juhtnöörid ja normid tööstusettevõtetele maksude määramiseks ja alles nende juhtnööride teatavakstegemisel hakkas asi paranema. Kuni 1925. a. vaadati läbi ja kinnitati (resp. jäeti kinnitamata ja saadeti tagasi uue ettepaneku tegemiseks) kõigi omavalitsusüksuste maksude ülemmäärad, s. o. linnade, maakondade, alevite ja valdade omad või keskmiselt aastas 420 omavalitsusüksuse maksude ülemmäärad. 1924. a. lõpul kinnitati üldised ülemmäärad ja juhtnöörid vallaomavalitsuste maksude võtmiseks, nii et alates 1925. a. suur töö ära langes (valdade osas) ja tuli läbi vaadata ainult veel keskmiselt 45 omavalitsusüksuse maksude ülemmäärad. Alates 1926. a. läks maksude määrade kinnitamine üle Majandusministrile (RT 32—1926, art. 50).

Omavalitsuste uuesti tegevusse astumisel 1918. a. tuli mõelda ühtlase arvepidamise korra sisseseadmisele omavalitsustes. Esiimesed ettekirjutused sel alal anti juba 1919 (RT 58 — 1919). Sellest ajast peale on järjekindlalt töötatud üldise arvepidamise korra väljatöötamise kallal ja 1931 pandi maksma Maavalitsuste arvepidamise kord (RT 12 — 1931) ja Alevivalitsuste arvepidamise kord (RT 102 — 1931), neile järgnesid 1932 Vallavalitsuste arvepidamise kord (RT 23 — 1932), mis esialgu katsena pandi 1928 maksma 9 maakonnas, ja 1933 Vähemusrahvuste kultuuromavalitsuse korralduse määruse täiendamise määrus (RT 35 — 1933), millega korraldati kultuurvalitsuste arvepidamine.

Kuna arvepidamise kord oli uus ja soovitav oli, et selle ala omavalitsuse ametnikud võimalikult põhjalikult selle alaga tutvuksid, käis osakonna maa-asjade juhataja kohal ametnikke, eeskätt valla ja alevisekretäre instrueerimas:

1929 — Harju-, Järva-, Pärnu-, Tartu-, Valga-, Võru-, Põlva- ja Läänemaal;

1932 — Järva-, Valga-, Tartu-, Lääne- ja Virumaal.

Ühes arvepidamise korraga pandi maksma ka ühtlane eelarve nomenklatuur, arvatud välja linnad, mis käivad veel endise, vene ajal praktiseeritud korra järgi. Linna- ja maaomavalitsuste eelarved käisid kuni 1934 alguseni osakonna kontrolli alla, sellest ajast peale on pandud maksma nende kohta kinnitamise kord Siseministri poolt, see kord pandi maksma ka aleviomavalitsuste kohta; vallaomavalitsuste eelarved vaatab harilikus järelevalvekorras läbi vastav aj. maavalitsus, kes varem vaatas samas korras läbi ka aleviomavalitsuste eelarved.

Omavalitsuste eelarvete kohta pakub ülevaadet järgmine tabel:

Aasta:	Linnad:	Maakonnad:	Alevid:	Vallad:
1919	459227,56	248210,86	—	—
1920	1879090,05	932937,53	—	—
1921	6345980,60	3245149,91	—	—
1922	9705023,25	2652830,16	175114,32	1872210,41
1923	13326835,52	3214503,77	273247,30	2486326,20
1924	12856969,73	3803232,60	506002,64	2948521,89
1925	10906756,75	4183882,87	539957,22	3543441,91
1926/27	11602247,08	4708452,79	581605,30	4350640,84
1927/28	16156038,59	6174428,18	358294,07	4661830,24
1928/29	12716971,72	4558920,16	376457,51	5276280,95
1929/30	15123786,95	6570375,03	462986,39	5895845,03
1930/31	14366334,76	6773210,11	558355,79	5480919,74
1931/32	12309384,90	5826599,34	506843,97	5111679,30
1932/33	11225968,01	4754818,77	466780,—	4414443,76
1933/34	11194487,75	4177048,02	428844,25	4121546,24

Kulturomavalitsuste eelarvete suurus oli:

Aasta:	saksa kultuur- omavalitsus:	juudi kultuur- omavalitsus:
1926/27	kr. 146324,45	kr. 38665,—
1927/28	„ 271818,60	„ 73772,50
1928/29	„ 320078,—	„ 72677,45
1929/30	„ 391675,84	„ 58160,16
1930/31	„ 507665,—	„ 70657,80
1931/32	„ 435890,—	„ 55562,—
1932/33	„ 411949,—	„ 55043,28
1933/34	„ 405669,—	„ 66024,51

Ühes arvepidamise korra sisseseadmisega töötati ka asjaajamise alal ühtlase korra maksmapanemise kallal, mille kohta on tehtud hulk korraldusi ringkirjade näol, mille lõplik maksmapanek ühtlasel kujul nõuab veel aega, sest tahetakse ära oodata tulemusi, mida annavad esialgsed katsed.

Ala omavalitsuse tööst, mis on võrdlemisi suur, on omavalitsusüksuste piiride muutmised ja uute omavalitsusüksuste loomine. Kõige enam sünnib piiride muutmisi valdades. Sageli juhtub, et mõned külad, mis kuuluvad administratiivselt ühe valla külge, asuvad teise valla piirides, mis raskendab ühenduse loomist nende külade ja vastava valla vahel. Tihti tuleb piiri muutmisi ette võtta ka vastava valla piiride ümmarguseks tegemiseks. Mõne valla üksikud talud tuleb viia teise valla alla, et talusid viia lähemale koolile, vallamajale jne.

Omavalitsuste administratiivselt ümberkorraldamisest pakub ülevaadet järgmine tabel:

M a a k o n n a d j a v a l l a d .

Aasta	Maak. piiride muutm.	Vald. piir. muutm.	Valdade liitm.	Valdade asutam.
1919	1	16	—	9
1920	2	18	3	1
1921	2	26	1	3
1922	• 2	2	—	11
1923	1	32	1	—
1924	1	44	1	1
1925	—	3	—	—
1926/27	2	3	—	—
1927/28	1	11	—	—
1928/29	1	17	—	—
1929/30	—	10	1	—
1930/31	—	1	—	—
1931/32	—	11	—	—
1932/33	—	7	1	—
1933/34	—	7	3	—
Kokku:	13	208	11	25

Liideti järgmised vallad: Pornuse ja Kaubi — Pornuse vallaks, Permisküla ja Vasknarva — Vasknarva vallaks, Paju ja Valga — Paju vallaks (1919), Vidruka ja Palivere — Palivere vallaks (1920), Auvere, Mustajõe ja Joala — Auvere-Joala vallaks (1923), Paju ja Sooru — Sooru vallaks (1924), Kolovere ja Kalju — Kolovere-Kalju vallaks (1929/30), Vana-Laitsna ja Rogosi — Laitsna-Rogosi vallaks (1932/33), Vana-Roosa ja Vastse-Roosa — Vana-Roosa vallaks, Kioma ja Kähri — Kioma vallaks ning Viljandi ja Viiratsi — Viljandi vallaks (1933/34). Uued asutatud vallad on: Nabala, Vääna, Kabala, Tammiste, Vesneri, Viimsi, Naissaare, Auvere, Venevere (1919), Are (1920), Hageri, Holdre, Saku (1921), Petserimaa kõik 11 valda, mis loodi endise 4 asemele (1922) ja Tuhala (1924). Mitmel korral tuli uute valdade asutamise palveid tagasi lükata, kuna luua soovitud vallad polnud elujõulised.

1921. a. loodi iseseisev Valga maakond (RT 145/146 — 1920), mille maa-ala moodustati 4 Võrumaa, 8 Viljandimaa, 5 Tartumaa ja 3 endise Valgamaa valdadest (RT 13 — 1921). 1920. a. otsustati Alutaguse maakonna asutamine (RT 145/146 — 1920), kuid ellu teda siiski ei kutsutud (RT 75 — 1921).

Alevite ja linnade piiride muutmist näitab järgmine tabel:

Aasta:	Alevite asu- tamisi:	Alevite piiride laiendamisi:	Linnade piiride laiendamisi:
1919	3	—	1
1920	7	—	2
1921	4	—	1
1922	1	—	—
1923	1	1	2
1924	1	—	—
1925	—	1	2
1926/27	1	—	1
1927/28	—	—	—
1928/29	—	1	—
1929/30	—	1	1
1930/31	—	2	2
1931/32	—	—	—
1932/33	—	2	—
1933/34	—	—	—
Kokku:	18	8	12

Uuesti asutatud alevid on (kuni 1919. a. oli meil 4 alevit): Otepää, Jõgeva, Kilingi-Nõmme (1919), Türi, Võõpsu, Põltsamaa, Kunda, Antsla, Kärkla, Mõisaküla (1920), Sindi, Tõrva, Kallaste, Mustvee (1921), Suure-Jaani (1922), Elva (1923), Keila (1924), Mustla (1926/27). Endised alevid: Nõmme, Tapa, Türi, Tõrva ja Põltsamaa muudeti 1926. a. linnadeks. Narva-Jõesuu alev ühendati 1. apr. 1934 arvates Narva linnaga.

1919 — 1. apr. 1934 muudeti 13 juhul valdade nimesid ja 24 korral vallavalitsuste (vallamajade) asupaika.

Vabariigi algaastail kuulus järelevalve teede korrashoidmise üle Siseministeeriumile, eriliselt end. omavalitsusasjade peavalitsusele, kes küll ei teostanud otseselt teede järelevalvet, kuid tegi hulk korraldusi ja lahendas palju küsimusi sel alal. Muu seas tähendatud peavalitsus laskis 1921. a. välja töötada verstapostide kavad, mis saadeti maavalitsustele eesti värvides värvitud postide ülespanemiseks. Eriti rohkesti tuli lahendada küsimusi kruusaukude võõrandamise ja kasutamise alal.

Maailmasõja ajal sattus valdadesse sekretäre, kes varem polnud tegelenud valla asjaajamisega, mistõttu asjaajamine mitmes vallas jättis palju soovida. Et asjatundmatud isikud edaspidi ei pääseks ametisse, hakati 1921. a. alates korraldama katseid nendele vallasekretäridele, kes astusid pärast 1. märtsit 1917 ametisse. Esialgu korraldati neid mitu korda aastas, viimastel aastatel korraldatakse neid üks kord aastas vaheldumisi, kord ühe, kord teise maavalitsuse juures osakonna ametniku osavõtul, kes on katsekomisjoni esimeheks.

Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse (RT 113 — 1927) põhjal anti arvates 1. maist 1928 riiklikku maatagavarasse

arvatud linnade ja alevite administratiivpiirkonnas asuvad maad kohaliku linna- või aleviomavalitsuse valdamisele. Vastavate omavalitsuste poolt kinnitamiseks esitatud planeerimiskavade alusel eraldab Vabariigi Valitsus Siseministeeriumi ettepanekul teistele omavalitsustele või riigile tarvilikud maa-alad, kuna ülejäänud maad ühes riigile kuuluvate päraldistega lähevad pärast kava kinnitamist vastava omavalitsuse omandusse. Omavalitsuse nimele kinnistatud maadest eraldab Siseministeerium linna- või alevivolikogu ettepanekul maa-alad, mis tarvilikud omavalitsusasutustele või üldtarvitamiseks, või tarvitada või omanduseks andmiseks üldkasulikele seltskondlikele organisatsioonidele. Ülejäänud maa antakse kinnitatud planeerimiskavas ettenähtud järjekorras omanduseks või põliseks tarvitamiseks ehituskruntidena või kaubanduslike ja tööstuslike ettevõtete asutamiseks. Erandi moodustavad teatud piirides koguduste maad (RT 3 — 1929, art. 24), mis antakse tagasi endisile omanikele. Selle seaduse alusel on seni korraldatud maad 11 linnas ja 10 alevis.

Piirituse ja alkoholiliste jookide müügi seaduse (RT 50 — 1927) ja selle seaduse põhjal väljaantud Alkoholsete jookide müügikeelu otsustamiseks korraldatavate kohalikkude rahvahääletamiste määruse (RT 98 — 1928) põhjal kuulub järevalve nende kohalike rahvahääletamiste seaduslikkuse üle Siseministrile. 1929 — 1. apr. 1934 on hääletamisi toimetatud 9 vallas; 6 valda (Alavere, Hallinga, Iisaku, Tahkuranna, Kaarli, Tudulinna) otsustas hääletamisel küsimuse eitavalt, 2 valda (Tudulinna, Kiiu) jaa-tavalt (Tudulinna otsustati küsimus hiljem ümber) ja 1 vallas toimetatud hääletamine ei tunnustatud seadusepäraseks.

Väga palju tööd pakub osakonnale seletuste andmine omavalitsustele kõiksuguste küsimuste kohta. On vähe seadusi, mis ei puuduta kas otseselt või kaudselt omavalitsusi, millega on seletatav seletusküsimuste suur arv, mida küll arvuliselt ei saa näidata, mis aga nõuab vastavalt ametnikelt palju tööd.

Ametlik osa.

Riigivanema käsukiri 31. märtsist 1934. a. nr. 5:

„1. Kohtu- ja Siseministeeriumi lahutamise puhul vabastan Kohtu- ja Siseministri ametist Johan Müller'i, arvates 1. aprillist 1934. a.

2. Nimetan Kohtuministriks Johan Müller'i, arvates 1. aprillist 1934. a.

3. Panen Kohtuminister Johan Müller'i peale Siseministri kohusetäitmise, arvates 1. aprillist 1934. a.“

Riigivanema otsused 16. märtsist 1934. a.:

„Omavalitsustele palvel paigutada ümber Riigiteen. sead. § 11 põhjal Politseivalitsuse direktor, Ministri abi õigustega, Nikolai Reiman Ministri abiks, arvates 16. märtsist 1934.“

Nimetan Tallinna tähtsamate asjade I jaoskonna kohtu-uuri-
Friedrich Kuusekänd'i Politseivalitsuse direktoriks, arvates
16. märtsist 1934.“

Politseivalitsuse direktori käsukiri nr. 28 — 16. märtsist 1934.

Lahkudes politseivalitsuse direktori kohalt tänan kõiki polit-
seiametnikke ja teenijaid kohusetruu kaastöö eest, mida oma pika
ametisoleku aja kestes politseiaparaadi juhatajana olen võinud
alati tähele panna. Meelitan end teadmiseaga, et minu järeletulija
leiab eest teovõimsa, tublidest meestest koosneva aparaadi.

Soovin kõigest südamest, et kogu politseiperes püsiks senine
töotahe ja sõbralik üksteisega läbisaamine ja piinlikult erapooletu
suhtumine oma ülesannetesse, mis oleks tähtsamaid tagatise sel-
leks, et politseiaparaat suudaks tarvilisel määral täita seda osa,
mida meie kodumaa praegustest rasketest aegadest ülesaamiseks
temalt ootab.

N. Reiman,
Politseivalitsuse direktor.

Ametisse määramisi:

Endine konstaabel Artur Timusk on määratud Kulje 2. r.
konstaabliks, arvates 1. aprillist s. a.

Politseivalitsuse Üldbüroo Välismaalaste toimkonna asjaaja-
jaks on määratud Tallinna-Harju prefektuuri asjaajaja Karl
Boman, arvates 26. apr. s. a.

Endine poliitilise politsei abikomissar Karl Jerman on mää-
ratud poliitilise politsei II j. assistendiks, arvates 10. märtsist s. a.

Ametikõrgendusi:

Tallinna 6. jaosk. konstaabel Voldemar Melsas on määratud
Tallinna 1. jaosk. politsei-abikomissariks, arvates 10. aprillist s. a.

Tallinna 6. jaosk. konstaabel Eduard Sihv on määratud
Tallinna 3. jaosk. politsei-abikomissariks, arvates 10. aprillist s. a.

Pärnumaa 1. jaosk. politsei-abikomissar Herbert Kari on mää-
ratud Põltsamaa jaosk. politseikomissariks, arvates 15. aprillist s. a.

Kriminaalpolitsei vanem agent Johannes Jaaska on määra-
tud kriminaalpolitsei assistendiks, arvates 1. märtsist s. a.

Põlgaste r. konstaabel Mihkel Laas on määratud Irboska
jaosk. politseikomissariks, arvates 20. aprillist s. a.

Tallinna 6. jaosk. konstaabel Reinhold Limberg on määratud
Tallinna 2. jaosk. politsei-abikomissariks, arvates 20. aprillist s. a.

Nõmme jaosk. konstaabel Rudolf Steinberg on määratud
Tallinna 4. jaosk. politsei-abikomissariks, arvates 20. aprillist s. a.

Tallinna-Harju prefektuuri konstaabel Paul Steinbach on
määratud Tallinna 5. jaoskonna politsei-abikomissariks, arvates
20. aprillist s. a.

Konstaabel Jüri Bakhof on määratud Mõisaküla jaosk. polit-
seikomissariks, arvates 1. maist s. a.

Tartu-Valga prefektuuri kordnik Eduard Lind, kes lõpetanud eksternina politseikooli kõrgema klassi kursuse, on määratud Kastre-Võnnu r. konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Poliitilise politsei assistendi kohustetäitja Johannes Viks on kinnitatud II j. assistendiks, arvates 12. veebruarist s. a.

Poliitilise politsei agent Arnold Muhel on määratud poliitilise politsei II j. assistendiks, arvates 10. märtsist s. a.

Ümberpaigutusi:

Teenistuse huvides ja oma palvel on paigutatud ümber, arvates 1. märtsist s. a.: Tartu linna 1. jaoskonna politseikomissar Leonhard Brunhof — 1. jaoskonna politseikomissariks Tartumaal, Tartu tervishoiu-politsei komissar August Johanson — Tartu linna 1. jsk. politseikomissariks ja 1. jaoskonna politseikomissar Tartumaal Johannes Kodres — Tartu tervishoiu-politsei komissariks.

Antsla jaoskonna politseikomissar Võrumaal Julius Tiisfeldt on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Rapla jaoskonna politseikomissariks Harjumaal, arvates 10. märtsist s. a.

Irboska jaosk. politseikomissar Petserimaal Peeter Kraav on paigutatud ümber oma palvel ja teenistuse huvides Türi jaosk. politseikomissariks Järvamaal, arvates 16. aprillist s. a.

Lihula jaosk. politseikomissar Läänemaal Voldemar Holm on paigutatud ümber oma palvel ja teenistuse huvides 1. jaosk. politsei-abikomissariks, Pärnumaal, arvates 16. aprillist s. a.

Põlva jaosk. politseikomissar Võrumaal Voldemar Hõbe on paigutatud ümber Võru jaosk. politsei-abikomissariks, arvates 1. aprillist s. a.

Võru jaosk. politsei-abikomissar Heinrich Pehka on määratud Põlva jaosk. politseikomissariks Võrumaal, arvates 1. aprillist s. a.

Rakvere jaosk. politseikomissar August Priks on paigutatud ümber oma palvel ja teenistuse huvides Lihula jaoskonna politseikomissariks Läänemaal, arvates 20. aprillist s. a.

Tallinna 2. jaosk. politsei-abikomissar Johan Kriisa on paigutatud ümber teenistuse huvides Tallinna 6. jaosk. politsei-abikomissariks, arvates 20. aprillist s. a.

Konstaabel August Tolsta-Nagelson on määratud kriminaalpolitsei assistendiks, arvates 1. maist s. a.

Kuremaa raiooni konstaabel Oskar Lillo on paigutatud ümber oma palvel ja teenistuse huvides Kudina raiooni konstaabliks, arvates 1. märtsist s. a.

Holstre raiooni konstaabel Edgar Tamm on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Laatre raiooni konstaabliks, arvates 15. märtsist s. a.

Pajusi raiooni konstaabel Hugo Kivi on paigutatud ümber oma palvel ja teenistuse huvides Abja raiooni konstaabliks, arvates 20. märtsist s. a.

Põltsamaa linna raiooni konstaabel Alfred Karlson on paigu-

tatud ümber oma palvel ja teenistuse huvides Pajusi raiooni konstaabliks, arvates 20. märtsist s. a.

Paasvere r. konstaabel Artur Miller on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Tallinna 2. jaoskonna konstaabliks, arvates 1. aprillist s. a.

Palmse 1. r. konstaabel Karl Kuning on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Aaspere r. konstaabliks, arvates 1. aprillist s. a.

Senno r. konstaabel Reinhold Maarits on paigutatud ümber teenistuse huvides ja oma nõusolekul Vilo 3. r. konstaabliks arvates 1. aprillist s. a.

Pärnu l. 4. r. konstaabel Jaan Kaalep on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Vastemõisa r. konstaabliks, arvates 1. aprillist s. a.

Räpina r. konstaabel Theodor Protin on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Veriora r. konstaabliks, arvates 1. apr. s. a.

Kuksema r. konstaabel Leonhard Terri on paigutatud ümber oma palvel ja teenistuse huvides Tartu linna 3. jaosk. konstaabliks, arvates 16. apr. s. a.

Jõgeva alevi r. konstaabel Tõnis Hoff on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Avinurme 2. r. konstaabliks, arvates 10. aprillist s. a.

Avinurme 2. r. konstaabel Richard Raudsepp on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Kallaste-Kokora r. konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Kallaste-Kokora r. konstaabel August Laar on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Jõgeva alevi r. konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Otepää r. konstabel Karl Kaal on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Kavastu r. konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Luke-Kodijärve r. konstaabel Johan Karama on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Otepää r. konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Suure-Jaani alevi r. konstaabel Hugo Oja on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Tarvastu 2. r. konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Satserinna 1. r. konstaabel Leonhard Kroon on paigutatud ümber teenistuse huvides Senno r. konstaabliks, arvates 10. aprillist s. a.

Kärdla 2. r. konstaabel Paul Saar on paigutatud ümber teenistuse huvides Keina 1. r. konstaabliks, arvates 24. märtsist s. a.

Kärdla 1. r. konstaabel Erni Jürgens on paigutatud ümber teenistuse huvides Kärdla 2. r. konstaabliks, arvates 15. apr. s. a.

Haimre raiooni konstaabel Hans Vaev on paigutatud ümber teenistuse huvides Märjamaa 2. r. konstaabliks, arvates 15. aprillist s. a.

Märjamaa 2. r. konstaabel Jüri Soon on paigutatud ümber teenistuse huvides Haimre r. konstaabliks, arvates 15. apr. s. a.

Kärla r. konstaabel Priidu Allik on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Uuemõisa r. konstaabliks, arvates 15. apr. s. a.

Uuemõisa r. konstaabel Hendrik Turu on paigutatud ümber oma nõusolekul ja teenistuse huvides Kärla r. konstaabliks, arvates 15. apr. s. a.

Albu 1. r. konstaabel Gustav Vörk on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Kärü r. konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Kärü r. konstaabel August Vest on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Albu 1. r. konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Haljala r. konstaabel Juhan Peep on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Väinjärve r. konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Väinjärve r. konstaabel Ottomar Schmidt on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Haljala r. konstaabliks, arvates 10. aprillist s. a.

Anna r. konstaabel Heinrich Tiik on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Anna r. konstaabliks, arvates 10. aprillist s. a.

Vaivara r. konstaabel Jakob Pauk on paigutatud ümber oma palvel ja teenistuse huvides Einmani r. konstaabliks, arvates 10. aprillist s. a.

Vohnja r. konstaabel Gustav Mein on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Kose r. konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Sinalepa r. konstaabel Vladimir Mesipuu on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Kärda 1. r. konstaabliks, arvates 15. aprillist s. a.

Jõeletme r. konstaabel Vassili Piht on paigutatud ümber oma palvel ja teenistuse huvides Kuivajõe r. konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Kuivajõe r. konstaabel Robert Simson on paigutatud ümber teenistuse huvides Jõeletme r. konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Raudteepolitsei Türi r. konstaabel Hans Tusti on paigutatud ümber teenistuse huvides raudteepolitsei Haapsalu r. konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Raudteepolitsei Haapsalu r. konstaabel Jaan Roots on paigutatud ümber teenistuse huvides raudteepolitsei Ülemiste r. konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Raudteepolitsei Tallinn-Väike r. konstaabel Diedrich Kivimägi on paigutatud ümber oma soovil ja teenistuse huvides raudteepolitsei Türi raiooni konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Raudteepolitsei Ülemiste r. konstaabel Oskar Johanson on paigutatud ümber teenistuse huvides raudteepolitsei Tallinn-Väike r. konstaabliks, arvates 10. apr. s. a.

Endine politsei-abikomissar Aleksander Schönrok on määratud konstaabliks Tallinna 3. ja linnaümbr. jaoskonda, end. politsei-abikomissar Andrei Jansen — Tallinna 2. jaoskonda, end. politsei-abikomissar Priidik Vahar — Tallinna 5. jaoskonda, end. pol.-abikomissar Konstantin Grenzman — Tallinna 4. jaoskonda ja end. pol.-abikomissar Johannes Kerman — Tallinna 1. jaoskonda, kõik arvates 10. aprillist s. a.

Mustvee r. konstaabel Konstantin Modanik on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Sangaste r. konstaabliks, arvates 1. maist s. a.

Teenistuse huvides on paigutatud ümber, arvates 20. aprillist s. a. järgmised konstaablid Tallinna-Harju prefektuuris. Tallinna 1. jaosk. konstaabel Arnold Viiding — Tallinna 6. jaosk. konstaabliks; Tallinn 2. jaosk. konstaabel Artur Miller — Tallinna 6. jaosk. konstaabliks; Tallinna 2. jaosk. konstaabel Voldemar Päss — prefektuuri konstaabliks; Tallinna 3. jaosk. konstaabel Erhard Krastin — Nõmme jaosk. konstaabliks; Tallinna 4. jaosk. konstaabel August Peetson — Tallinna 6. jaosk. konstaabliks ja Tallinna 5. jaosk. konstaabel Aleksander Leiste — Tallinna 2. jaosk. konstaabliks.

Tartu linna 2. jaoskonna konstaabel Hans Sikk on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Valguta r. konstaabliks Tartumaal, arvates 1. maist s. a.

Raudteepolitsei Tallinn-Väike r. konstaabel Oskar Johanson on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Hageri r. konstaabliks Harjumaal, arvates 1. maist s. a.

Nõmme jaoskonna 4. raiooni konstaabel Erhard Krastin ja sama jaosk. 3. r. konstaabel Elmar Kool on paigutatud ümber teenistuse huvides vastastikku üks-teise kohtadele, arvates 1. maist.

Kooraste r. konstaabel Karl Poots on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Luke-Kodijärve r. konstaabliks, arvates 1. maist.

Valga jaoskonna konstaabel Arnold Samarüütel on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Tartu linna 2. jaosk. konstaabliks, arvates 1. maist s. a.

Kasepää r. konstaabel Voldemar Pant on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Mustvee r. konstaabliks, arvates 1. maist s. a.

Haanja r. konstaabel Alfred Hütt on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Loosi r. konstaabliks, arvates 1. maist s. a.

Võhmuta r. konstaabel Osvald Sickenberg on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Paide linna r. konstaabliks, arvates 1. maist s. a.

Undla 2. r. konstaabel Arnold Endeberg on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Vohnja r. konstaabliks, arvates 1. maist s. a.

Vana-Roosa r. konstaabel Oskar Rakso on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Põlgaste r. konstaabliks, arvates 1. maist s. a.

Torma r. konstaabel Tartumaal Oskar Piir on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Kuremaa r. konstaabliks, arvates 1. maist s. a.

Toolamaa r. konstaabel Artur Raabe on paigutatud ümber teenistuse huvides Vana-Roosa r. konstaabliks, arvates 1. maist s. a.

Lohusuu r. konstaabel Karl Kask on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Avinurme 1. r. konstaabliks, arvates 15. maist s. a.

Skarjatina r. konstaabel Julius Eermann on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Vaivara r. konstaabliks Virumaal, arvates 15. maist s. a.

Ametist vabastamisi:

Arvates 23. märtsist s. a. on vabastatud järgmised politsei-ametnikud ja -teenijad: Harku raiooni konstaabel Roman Titov, Riisipere r. konstaabel Rudolf Luht, Nõmme jaoskonna kordnik Karl Latt, sama jsk. kantseleiametnik Erna Tassenberg, Mustvee jaoskonna politseikomissar Johannes Gnadenteich, sama jsk. asjaajaja Oskar Harkman, Veriora r. konstaabel Frantz Näär, Loosi r. konstaabel Rudolf Guth, Antsla jaoskonna kordnik Felix Tomingas, Viljandi jaoskonna politseikomissar Johan Kuman, Põltsamaa jaoskonna politseikomissar Samuel Kook, Mõisaküla jaosk. politseikomissar Henn Anso, Põltsamaa jaosk. kordnik Aleksander Roosa, Pärnu linna jaosk. kordnik Mihkel Roots, Keina 1. raiooni konstaabel Elmar Valdman, Türi jaosk. politseikomissar Albert Narustrang, sama jaosk. asjaajaja Ferdinand Rebman, Einmani raiooni konstaabel Albert Radik, Kose raiooni konstaabel Nikolai Jakobson, Narva-Jõesuu 1. raiooni konstaabel Peeter Altosaar, Politseikooli abikomissar Heinrich Tann, kriminaalpolitsei assistendid Vassili Vorms ja Martin Tadler, poliitilise politsei assistendid Alfred Kattai ja Karl Jerman, ja Harku vangla ülem Edgar Johanson on vabastatud ametist oma palvel, arvates 3. aprillist s. a.

Vastseliina raiooni konstaabel Oskar Ojamaa, Võru politseijaosk. vanemkordnik Georg Rimmel ja Tarvastu 2. raiooni konstaabel Ernst Urman on vabastatud ametist, arvates 6. aprillist s. a.

Tallinna 1. jaosk. politsei-abikomissar Aleksander Schönrok, Tallinna 3. jaosk. politsei-abikomissar Andrei Jansen, Tallinna 4. jaosk. politsei-abikomissar Priidik Vahar, Tallinna 5. jaosk. politsei-abikomissar Konstantin Grenzman ja Tallinna 6. jaosk. politsei-abikomissar Johannes Kerman on vabastatud politsei-abikomissari kohalt teistele ametikohtadele määramise puhul, arvates 10. aprillist s. a.

Hageri raiooni konstaabel Richard Muusikas on vabastatud teenistusest oma palvel tervislikel põhjusil, arvates 1. märtsist s. a.

Järvakandi raiooni konstaabel Johannes Tiitso on vabastatud teenistusest oma palvel, arvates 17. veebr. s. a.

Narva 2. jaosk. konstaabel Voldemar Edal on vabastatud teenistusest oma palvel, arvates 7. märtsist s. a.

Vasknarva 1. r. konstaabel Virumaal Meinhard Kessler on vabastatud teenistusest oma palvel, arvates 1. aprillist s. a.

Abja r. konstaabel Karl Tõnisson on vabastatud teenistusest oma palvel teisele ametikohale mineku puhul, arvates 15. märtsist s. a.

Kohtla r. konstaabel Erich-Osvald Org on vabastatud teenistusest oma palvel, arvates 1. aprillist s. a.

Aaspere r. konstaabel Ferdinand Heerde on vabastatud teenistusest oma palvel, arvates 16. märtsist s. a.

Tartu linna 3. jaosk. konstaabel Hugo Pobol ja Paide linna raiooni konstaabel Herbert Peterson on vabastatud teenistusest oma palvel, arvates 1. aprillist s. a.

Uue-Võidu r. konstaabel Hendrik Saabas ja Vastemõisa r. konstaabel Mihkel Lapp on vabastatud teenistusest parandamata haiguse tõttu, mis takistab teenistuskohuste täitmist, arvates 1. aprillist s. a.

Heimtali-Loodi r. konstaabel Johan Noorkukk on vabastatud teenistusest oma palvel, arvates 1. aprillist s. a.

Saaluse r. konstaabel Peeter Kukk on vabastatud teenistusest parandamata haiguse tõttu, mis takistab teenistuskohuste täitmist, arvates 15. aprillist s. a.

Laius-Tähtvere r. konstaabel August Trull on vabastatud teenistusest oma palvel, arvates 3. maist s. a.

Raudteepolitsei Valga r. konstaabel Johannes-Hugo Pullerits on vabastatud teenistusest oma palvel teisele ametikohale määramise puhul, arvates 1. maist s. a.

Määratud autasu:

Piirivalve valitsuse staabi valvurile kapral Paul Lukasele on määratud hoolsa ja kiiduväärt teenistuse eest kr. 20.— rahalist autasu.

Politseivalitsuse ringkiri 5. apr. s. a. kõigile prefektidele.

Olen pannud korduvalt tähele, et osa politseiametnikke ei pane küllaldast rõhku oma vormiriietuse korralikule väljanägemisele, samuti postil seistes või korrapidamistel viidavad aega ilmselt ajaviitevestlustega. Nii üks kui teine nähtus vähendab politsei väarikust ja temast lugupidamist. Sellepärast tuleb Teil alluvatelt kõrvalkaldumatult nõuda:

1) vormiriietus olgu alati puhas, korras ja vastavalt pressitud ning eriti pagunid õieti kinnitatud;

2) postil seistes, jaoskonnas korrapidamisel ja üldse vahiteenistuses olles ei tohi ametnikud laskuda ajaviitevestlustesse kõrvaliste isikutega, samuti ka mitte kaasametnikkudega. Selle nõudega ei kitsendata vajaliste seletuste ning juhatusete andmist kodanikkudele, kes selles mõttes politseiametnikkude poole pöörduvad;

3) kodanikkudele palutud seletusi ja juhatusi andes või üldse nendega ametiasju õiendades peavad politseiametnikud esinema alati distsiplineeritult, väarikalt ja vastutulelikult. Väarikust ei tohi aga ära vahetada kõrkusega ja upsakusega.

F. Kuusekänd,
Politseivalitsuse direktor.

A. Liit,
Politseiinspektor.

Politseivalitsuse poolt on antud load

laskeriistade ja laskemoonaga kauplemiseks: August Jaani p. Võsale, Võhma alevikus, maksvusega 14. veebruarini 1935, Paide kaubatarvitajate ühisuse „Iva“ juhatusele Paides, Pikk tän. 1, maksvusega 31. jaanuarini 1935, Aleksander Juhani p. Schmidt'ile Jõhvis, Narva 4, maksvusega 10. veebruarini 1935, Johannes Jaani p. Freybach'ile Tallinnas, V. Karja 8, maksvusega 9. märtsini 1935, Hans Jüri p. Anvelt'ile Imavere v., Käsukonnas, maksvusega 20. veebruarini 1935, Voldemar Jaani p. Kasik'ule Põlva alevikus, maksvusega 5. veebruarini 1935, Gottlieb Johani p. Limberg'ile Rakveres, Tallinna 22, maksvusega 13. märtsini 1935, Rudolf Peedi p. Reilend'ile Kilingi-Nõmmes, maksvusega 19. veebruarini 1935, Johan Tõnise p. Suits'ule Viljandis, Lossi 37, maksvusega 29. märtsini 1935, Ernst Johani p. Kriiva'le Põlva alevikus, maksvusega 12. veebruarini 1935, Johannes Mihkli p. Enno'le Tallinnas, S. Tartu mnt. 76, maksvusega 4. aprillini 1935, Johannes Jaani p. Veske'le Rakveres, Tallinna tän. 27, maksvusega 23. aprillini 1935, Konstantin Ado p. Haug'ile Võrus, Jüri tän. 5, maksvusega 1. aprillini 1935, ja Eduard Johannese p. Länemetsale Väike-Maarjas, maksvusega 6. aprillini 1935;

laskemoonaga kauplemiseks: Marie Grünbaum'ile Keilas, Kiriku plats 4, maksvusega 20. veebr. 1935, Riisipere ühiskauplusele Riisiperes, maksvusega 20. veebr. 1935, Joann Johani p. Zimbrot'ile Sangaste kiriku juures, maksvusega 10. märtsini 1935, Ivan Peetri p. Tšernovitsky'le Juuru alevikus, maksvusega 27. okt. 1934, Augus Mutli'le Suure-Jaani alevis, Pärnu 2, maksvusega 5. märtsini 1935, Johannes Tõnise p. Bendorf'ile Tallinnas, S. Karja 4, maksvusega 5. aprillini 1935, Viggo Jørgensen'ile kes kaupleb firma „Festi Lipp“ nime all Tallinnas, Vene 11, maksvusega 14. veebr. 1935, ja Jaan Hendriku p. Sossi'le Vana-Kariste v., Kanakülas, maksvusega 20. aprillini 1935;

laskeriistade parandamiseks: Karl Gustavi p. Vierland'ile Petseris, Võru 8, maksvusega 19. märtsini 1935, Nikolai Peetri p. Kullile Antslas, Jaani 26, maksvusega 16. veebruarini 1935, Jaan Hendriku p. Kalale Sangaste v., maksvusega 11. aprillini 1935, August Jüri p. Villemson'ile Tõrvas, Veski 4, maksvusega 24. märtsini 1935, Aleksander Gustavi p. Passup'ile Tallinnas, Õie 3, maksvusega 19. aprillini 1935, ja Johannes Mardi p. Jürisson'ile Türil, Vabriku m. 15—10, maksvusega 20. aprillini 1935.

Politseivalitsuse direktori otsustega on tühistatud:

Jäärja vallas elava Johannes Peedi p. Puusepa laskeriistaluba jahipüssi hoidmise ja kandmise osas ja Tallinnas elava Heinrich Jaani p. Jants'i ja Kustas Tooma p. Pappeli, Päre vallas elava

Heinrich Karli p. Sankovsky, Puiatu vallas elava Friedrich Hansu p. Uibu, S. Kõpu vallas elava Katariina Kadri t. Aasov'i ja August Tõnise p. Rosenberg'i Raasiku vallas elava Johannes Jaani p. Uulbergi ja Viljandis elava Johan Jüri p. Lapi laskeriistaload.

Kirjanduse alt.

Eesti Vabariigi Põhiseadus. Seletustega ja tähestikulise sisujuhiga varustanud Joh. Kaiv ja J. Klesment, Kohuministeeriumi nõunikud. Autorite kirjastus.

Nimetatud väljaanne ilmus trükist neil päevil. Raamat on rikkalikult varustatud seletustega, mis rajatud peamiselt meie senisele praktikale kui ka üldistele õigusteaduses maksvatele seisukohtadele. Raamatut ei ole koormatud liig pisiasjadesse ning puht-teoreetilistesse küsimustesse tungivate materjalidega. Seletused on antud lihtsas ja arusaadavas keeles. Seetõttu osutub ta vajalikuks vahendiks neile, kellel on tegemist avalik-õiguslike küsimustega. Kuna väljaanne ei piirdu üksi Põhiseaduse eeskirjade tõlgendamisega, vaid seal antakse ka meie avalikkude institutide üldmõisted, siis osutub ta ühtlasi kasulikuks õpperaamatuks meie riigikorra mõistmiseks. Selleks, et saada aru avalik-õiguslike seaduste eeskirjadest, on tarvilik tunda Põhiseadust. Kõnesolev raamat aitab kaasa, et mõista põhiseaduslike *normide* sisu ja ulatust. See on raamat, millega iga ametnik, kellel kokkupuutumist rahvaga, peaks algama oma ettevalmistust.

Väljaanne on varustatud asjatundlikult koostatud tähestikulise sisujuhiga, mis kergendab tema käsitlemist üksikute küsimuste puhul seletuste otsimisel. Raamat sisaldab 104 + VIII lehekülge. Hind Kr. 1.50, paremal paberil 1.75. Saadaval autorite käest.

Küsimusi ja kostmisi.

„Eesti Politsei“ annab siin kõigile „E. P.“ tellijaile tasuta vastuseid. Kui keegi tellijaist soovib vastuse saada enne järgmise numbril ilmumist, siis saadetakse sellekohasel soovil vastus posti kaudu kätte, kui selleks on lisatud juurde 10-sendiline postmark. Toimetis jätab endale õiguse avaldada kirjateel saadetud vastused „Eesti Politseis“, kui küsimused on põhimõttelised ja üldhuvitavad.

L. v—s. Küsimus 1. Kuidas saab vallavalitsus Lätis elutsevalt kinnisvaraomanikult kätte kinnisvaramaksude võlad, kui kinnisvara peaosas asub Lätis ja osa kinnisvarast (heinamaa, osa põlde) asub Eestis. Eestis asuv osa kinnisvarast on vallavalitsuse poolt maksutatud kinnisvaramaksuga.

Vastus 1. Konventsiooni järgi Eesti ja Läti vahel kinnisvarade sissekandmise kohta kinnistusraamatutesse (RT 31 — 1928) kantakse piirihoonega poolitatud kinnisvarade osad vastavalt Eesti või Läti

kinnistusraamatutesse. Järelikult, kui Eestis asuva kinnisvaraosa peale langevad siinsed maksud, siis võib, kui omanik neid makse ei õienda, nõuda neid Administratiiv-sissenõudmise seaduses ettenähtud korras sisse Eestis asuvast kinnisvara osast. **J. K.**

Küsimus 2. Mil kombel saab sundida eelnimetatud kinnisvara omanikku täitma naturaalkohustusi Eestis?

Vastus 2. Kui vastavat naturaalkoormatust normeeriv seadus võimaldab kohustust täita selleks kohustatud isiku kulul, siis tuleb tema asemel see täita ja kulud nõuda sisse p. 1 tähendatud viisil.

J. K.

P. M. Küsimus 1. Kas valla vaestelastekohus võib lõpetada hoiukorra akti, kui hoolealused on täisealised ja varandus seisab koos ainult vallasvarast, või peab hoolekandekohus igal juhul nõudma kohtu korras pärimise õigustesse kinnitamist ja kohtuotsuse ärakirja esitamist.

Vastus 1. Alused päranduse hoolekande korraldamiseks sisalduvad BES § 2587 ja edasi. Juhud, mil kohus ametkohuslikult on kohustatud astuma samme päranduse hoiu alal, on loendatud § 2589. Hoolekande päranduse üle kestab kuni järgneb kohtuotsus pärandust nõudvate isikute õiguste kohta. Pärast niisugust kohtuotsust annavad hooldajad vara üle kohtu poolt tunnustatud pärijaile, ja saanud viimastelt selle kohta allkirja, vabastatakse hoolekandja kohustest (§ 2598). Enne seda kohus ei saa hoolekannet lõpetada.

J. K.

Küsimus 2. Vallakohtutes segatakse ära määrused, otsused ja protokollid. Palun selgitada, millist pealkirja tarvitada igal üksikul juhul?

Vastus 2. Võttes aluseks tsiviilprotsessi, tuleb lugeda otsuseks niisugused kohtu poolt tehtavad aktid, millega sisult lahendatakse mõnesugune õigustüli. Määrustega lahendatakse üksikud kõrvalküsimused protsessi alal. Protokoll on niisugune akt, millega midagi ei lahendata, vaid milles kirjeldatakse mõnesugust asjatoimetuse käiku. Kuna hoolekande alal vallakohus ei lahenda mingit õigustüli, vaid teeb ainult administratiiv-iseloomuga korraldusi, siis oleks seal õigus tarvitada mitte otsuste, vaid määruste nimetust, nagu see võetud tarvitusele Juhatuskirjas vallakohtutele. **J. K.**

Küsimus 3. Millisel juhul nõutakse kroonu hangete seaduse järgi tööde väljaandmist või muud pakkumist kinniselt ja millal lahtiselt, kuidas seda toimetatakse? Millisest summast muutub kautsjoni protsent? Kus on avaldatud juhised hangete kohta?

Vastus 3. Üldreeglina sünnivad riigi hangete asjus pakkumised lahtiselt. Kinniste ümbrikutega pakkumise juhud on nähtud ette Riigi hangete ja töövõtete seaduse § 141. Pakkumiste toimetamise korra kirjeldamine nõuaks seaduse ümberjutustamist. Seda võib leida seaduses (VSK X köide 1. jagu, 1916. a. väljaanne). Kautsjoni protsendi suhtes vt. sama seaduse § 39. Mõni aasta tagasi anti Mahoni ja Adalbert'i poolt Riigi hangete seadus välja eestikeelses tõlkes. Varsti on oodata uut hangete seadust, mille eelnõu juba tükk aega valmis.

J. K.

V. v—s. Küsimus 1. Kas pank on õigustatud alaealisele X-le välja maksuma hoiusummasid, kui hoiusumma juurde on tehtud hoiuleandjalt märkus: pärast minu surma X-le välja maksta.

Vastus 1. Alaealisel puudub teovõime; seepärast asendab teda kõigis temasse puutuvais juriidilisis tehinguis tema eestkostja (BES § 353). Pangatehingud on juriidilised tehingud ja seega alaealisel ei ole võimalik nendes astuda. **J. K.**

Küsimus 2. Kas vallakohus on õigustatud surnud isiku pärandustombu vara hulgast leitud eelmises küsimuses tähendatud märkusega hoiuraamatuid alaealisele või tema eestkostjale välja andma enne pärijate kohtulikult pärimisõigustesse kinnitamist?

Vastus 2. On küll õigustatud välja andma. Kui summad on kantud juba teise isiku nimele ja viimase nimel on isegi hoiuraamat, siis ei ole see enam surnu vara ega kuulu pärandustompu. **J. K.**

Küsimus 3. Kas pank võib välja anda surnud isiku hoiusumma, mis on varustatud esimeses küsimuses mainitud märkusega, enne pärijate kohtulikult pärimisõigustesse kinnitamist, ja kas pank on sellisel juhtumil kohustatud nõudma selle vallakohtu luba, kelle järelevalvel toimub surnud isiku pärandusvara hoolekanne.

Vastus 3. Siin on tegemist tingimuste lepinguga panga ja isiku vahel, kes suri, kolmanda isiku kasuks (vt. BES §§ 3150 ja edasi). Niisugune leping astub kolmanda isiku suhtes jõusse sellest silmapilgust, mil kolmas isik avaldab aktsepti (BES § 3117). Kuni kolmas isik ei ole ühinenud lepinguga, loetakse leping maksvaks vaid teda sõlminud poolte vahel ja nad võivad sellest igal ajal taganeda (§ 3118). Kui kõnesoleval juhul kolmas isik on avaldanud aktsepti, siis on pank kohustatud summa välja maksuma. Sel juhul ei ole pangal tarvis ära oodata pärijate kohtulikult pärimisõigustesse kinnitamist ega pole tarvis vallakohtu luba. Isiku surm ei saa mõjutada kolmandate isikute lepingul põhjenevaid õigussuhteid. Käesoleval juhul on surmal vaid lepingus seatud tingimuse täitumise tähtsus. **J. K.**

K. v-s. Küsimus. Vallavalitsuse poolt müüdi äravedamiseks surnud valla hoolealuse popsi elumaja hoolekandekulude tagasisaamiseks. Kohaliku korralduskomisjoni poolt on otsustatud popsile eraldada maad talu maast, kuid eraldamine on veel läbi viimata. Kellele jääb nüüd popsi käes kasutada olnud maa-ala, kas langeb automaatselt tagasi maaomanikule, kuna selle maa peal ei ole enam hooneid.

Vastus. Kui korralduskomisjoni otsus on astunud seadusjõusse, siis on popsikoha pidaja omandanud need õigused, mis seaduse järgi on seotud koha eraldamisega. Kui popsikoha pidaja on surnud, siis läheb see õigus tema pärijaile. Peab märkima, et, nagu nähtub Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse § 2, hoone olemasolu nõue käib selle aja kohta, kui korraldamise nõue avaldatakse. Ametiasutistel, kui korralduse otsus astunud jõusse, tuleb talitada selle otsuse kohaselt. Kui pooled leiavad, et neil on mõnesugune nõude- või kaebeõigus, siis on neil võimalus ise kaitsta oma huve selleks seatud korras. **J. K.**

J. V. Küsimus. Kas kuulub avalikkudel ettekannetel viibi-va tuletõrjevalve tasu sissenõudmisel administratiivkorras?

Vastus. Ts. kp. s. § 1 järgi kuuluvad üldreeglina kõik tsiviil-õiguslikud tülid kohtu lahendamisele. Erandina kuuluvad adm.-korras sissenõudmisele vaid need administratiivasutiste nõuded, millele seadusega antud vastuvaidlematuse iseloom (§ 1 märkus 1). Adm.-sissenõudmise s. kõnesolevat asja ei ole tunnustanud adm.-korras sissenõudmisele kuuluvaks. Samuti ei leidu niisugust ees- kirja, millega kõnesolevad nõuded oleksid tunnustatud vastuvaid- lematuks, ka teistes seadustes. Seega ei ole alust nende kulude sissenõudmiseks adm.-korras. Nende kättesaamiseks tuleb asja-osalisel pöörduda tsiviilkohtu poole.

J. K.

Yälismailt.

Ajalehtede arv Saksamaal langeb.

Saksa kirjanikkude ja ajakirjanikkude ühingu häälekandja „Die Feder“ toob oma viimases numbris mõningaid arvusid Sak- samaal ilmuvate ajalehtede ja ajakirjade kohta, mis näitavad, et ajalehtede arv Saksamaal on tunduvalt langenud viimasel aastal. 1932. a. ilmus Saksamaal 2703 ajalehte. Sellest arvust ilmub praegu vaid 1128. Likvideeritud 1575 ajalehest on ilmumise keelu tagajärjel langenud välja 1248 ajalehte. Nädalalehti oli 1932. a. 348, neist on alles jäänud 217. Edasi ilmus 1932. a. kokku 183 üks kord kuus ilmuvat ajakirja, neist on alles jäänud ainult 102. Samal 1932. a. ilmus kuus keskmiselt 1 miljard eksemplari ajalehti ja ajakirju, praegu on see arv langenud keskmiselt 300 miljoni peale. See on küll aukartustäratav arv, kuid siiski vähem kui 1/3 varem ilmunud arvust. 1932. a. oli saksa pressis toimetustes ametis ümmarguselt 19 200 inimest, praegu on see arv langenud 5341 peale.

Laskeriistade proovimise masin.

Tuntud saksa äri Zeiss-Ikon on hiljuti, nagu teatab saksa aja- kirjanudus, omandanud leiutise — laskeriistade proovimise masina. On selge, et püssi tähtsaim omadus on tema lasketäpsus, seda aga kindlaks teha pole päris kerge. Harilikult tehakse lasketäpsus kindlaks laskmise abil, mida toimetab vastavas vabrikus või töö- toas vilunud laskur. Harilikult lastakse 100 kuni 300 meetri kau- gusest, kusjuures proovilaskude arv kõigub 3 ja 30 vahel. Asi sei- sab selles, et laskmisel kuigi vilunud ja hea laskuri poolt võib ta- gajärgi mõjutada peale püssi ja laskemoona omaduste veel laskuri käsi. Teiste sõnadega, võib laskeriistade lasketäpsuse proovimisel juhtuda vigu, mis on ainult laskjast. On selge, et täpselt konstrueeritud masin sarnaseid vigu ei lase juhtuda, et ta on parem kui parim laskur. Eeltähendatud uus masin on asjatundjate poolt proovitud ja üldine mulje on, et ta on hea ja otstarbekohane prak- tiliseks tarvitamiseks.

Lennukitega mässuliste vastu.

Mässuliste suguharude vastu on hakanud lennukitega võitlema nii inglased kui ka türklased. Muidugi on seda teinud ka teised, kuid suurimaid kogemusi sel alal omavad tähendatud rahvad. Selle juures on tehtud huvitavaid tähelepanekuid. Kõigepealt kutsuti valjuhääldajate abil, mis olid kinnitatud lennukite külge, suguharusid alistuma. Kui sarnane üleskutse ei annud tagajärgi, hakati mässajatele pilduma pomme. Igalpool, kus olid suguharude elukohtade läheduses metsad, ei annud pommipildumised suuremaid tagajärgi. Mässajad põgenesid metsa. Neis kohtades, kus suguharud ei saanud kasutada sarnaseid kaitstud kohti, kus nad lendurite ees olid kogu aeg nagu peo peal, kus neid võis vahet pidamata tulistada, järgnes allaandmine õige varsti.

Abiandmine Austria maanteedel.

Austria päästeseltside keskühing on hakanud suurejooneliselt korraldama esimese abi andmist Austria maanteedel, võttes arvesse muidugi võrdlemisi suurt võõraste ja välismaalaste liikumist Austria maanteedel. Esialgu on see abiandmine korraldatud järgmistes liidumaades: Salzburgis, Vorarlbergis, Tiroolis, Ülem- ja Alam-Austrias. See abiandmine seisab järgmises. Neis kohtades maanteedel, kus võib juhtuda õnnetusi, mis on hädaohtlikumad autodele ja üldse mootorsõidukitele, asetatakse erilised valve- ja abiandmispostid, kelle juurde on asetatud punase risti lipp. Postil on alati kaasas kohver arstirohtudega, samuti ka kanderaam. Temalt võib saada teateid lähema arsti ja politseiasutuse asupaiga üle, samuti kõige lähemal asuvate abiandmispunktide, haigemajade ja autode parandustöökodade üle. Need postid on kohal ainult pühapäeviti ja riiklikel pühadel, teistel päevadel on postil seisvad isikud tööl. Äripäevadel on punase risti lipu all suur tahvel, millele on paigutatud kõiksugused andmed, mis tarvilikud esimese abi otsijaile. Ühtlasi on Austria maanteedel seatud sisse korrapärane häiresüsteem, mis võimaldab teatavale kohale kokku kutsuda suurema abiandmise salga, kui on tegemist suurema ja raskema õnnetusega.

Jugoslaavia „tšetnik“.

Jugoslaavias tegutseb eriline pool-politseiline ja pool-kaitseväeline osa, n. nim. tšetnik. Sellesse ossa võetakse ainult hästi proovitud isikuid kaitseväest, kes on avaldanud soovi astuda tšetnikusse. Nad peavad poliitiliselt ustavad olema, tervis peab neil olema eeskujuline, isiku vahvus peab olema väljaspool igasugust kahtlust. Mehed peavad omama suure tahtejõu, leidlikkust ja otsustusvõimet. Tšetniku mehed saadetakse laiali üle maa, eriti aga piiriäärseisse kohtadesse, kus nende ülesandeks on peamiselt poliitiline luure, selle kõrval aga ka kaitseväeline vastuluure. Nii et see osa täidab korraga nii poliitilise politsei kui ka sõjaväelise vastuluure osa. Selle osa eritunnuseks on valgest vasest surnupea,

mida kantakse kuue seemisel küljel umbes nii, nagu kriminaalpolitsei mujal kannab oma ameti tunnusmärki. Selle osa koosseis on salajane ja, peab ütleva, nii salajane, et puuduvad isegi umbkaudsed arvud tema suurusest. Mobilisatsiooni korral moodustatakse sellest osast erilised kompaniid (n. nim. ceta-kompaniid, milles on 50—60 meest. Nende ülesanne on kõigepealt piiride esialgne kaitse ja tarbekorral võimaluse piirides partisaanisõja pidamine. Tšetniku sõjaväeline varustus vastab üldiselt Jugoslaavia jalaväe varustusele, ainult käsigranaate on selles osas rohkem, nimelt 4 kuni 8 granaati mehe peale.

Rahutused Austraalias.

Lääne-Austraalia tööstuslinnades Kalgoorlies ja Boulderis tekkisid tõsised tööliste rahutused ühenduses ühe Austraalia kodaniku tapmisega kellegi itaallase poolt; rahutused olid sihitud kõigepealt välismaalaste vastu, kelle kohta tuntakse viimasel ajal tõusvat vihavaenu ühenduses majanduskriisi teravnemisega. Töölised nõudsid ametiasutistelt kõigi välismaalaste töölt kõrvaldamist ja väljasaatmist. Ametivõimud seda nõuet muudugi ei saanud rahuldada ja nii algasid suuremad rahutused. Töölised ja kõiksugused tumeda minevikuga isikud, kes kasutasid juhust võõra vara omandamiseks, hakkasid välismaalastele kuuluvaid kauplusi rüüstama ja põletama: kauplustes olevad asjad tassiti tänavatele ja põletati ära. Samuti tungiti võõrastemajadesse, kus elutsesid mitmed välismaalased. Võõrastemajad rüüstati, osa mööblit põletati ära või tassiti minema. Töölise vastu saadeti politsei ja tuletõrje. Need ei suutnud aga esialgu midagi teha. Üleskihutatud mass tormas keppide ja kividega nende vastu ja ehitas enda kaitseks kinni-peatud ja kummulivisatud trammivagunitest ja autodest barrikaade. Märatsejatega ühinesid kullakaevanduste töölised, kes alustasid streiki ja astusid relvadega võitlusse politsei vastu. Tungiti püssidega ka välismaalaste kallale. Võitlus kestis õige kaua, sest märatsejad kindlustasid ennast tänavatel peale barrikaadide veel jooksu-kraavidega. Kuna kohalik politsei ei suutnud oma vähese arvu tõttu märatsejatest jagu saada, paluti abi lähemast linnast, Perth'ist, mis asub umbes 600 km eemal. Sealt saadeti politsei autodega appi. Abijõudude kohaleilmumisega suudeti piir panna korrariikkumistele. Haavatute ja surmasaanute arv pole teada. Välismaalased põgenesid.

Rahvusvahelise kriminaalpolitsei loomine.

Läinud aasta juulikuu lõpul korraldati Chicagos rahvusvaheline politseikongress, millest võtsid osa suuremate Euroopa ja Ameerika riikide politseiesindajad, peale selle veel tähtsamate linnade politseiesindajad. Sellel kongressil otsustati ellu kutsuda instituut, mille loomise mõte tekkis juba mitu aastat enne maailmasõda, mida aga ei suudetud teostada puhkenud sõja tõttu. Otsustati nimelt luua rahvusvaheline maailmapolitsei, kelle ülesan-

deks on võidelda rahvusvaheliste kurjategijate vastu. Selle politsei keskkoha küsimus jäi esialgu veel lahtiseks, otsustati vaid üks keskkohat luua Ameerikas ja teine Euroopas. Ameerikas tuleb rahvusvaheline kriminaalpolitsei keskus arvatavasti Washingtoni, kuna Euroopas saab keskuseks arvatavasti kas Viin (senine Rahvusvahelise kriminaalpolitseilise komisjoni asupaik) või aga Genf, kui Rahvasteliidu asupaik. Ühendriigid omalt poolt on teinud kõik tarvilised eeltööd, nad seadsid juba 1. a. 1. septembril sisse rahvusliku peabüroo maailmapolitsei jaoks Washingtonis.

Liiklemisnädal Hamburgis.

Hamburgis peeti hiljuti eriline liiklemisnädal sealse liiklemispolitsei juhataja Völckeri juhtimisel, mille eesmärgiks oli näidata publikule, kuidas peab tänavatel liiklema ja ühtlasi kasvatama inimesi õigele liiklemisele tänaval. Kuna seni kõik teadaanded, juhtnõõrid, määrused, karistusahvardused ja üleskutsed pole annud soovitud tagajärgi, otsustati tarvitusele võtta mõjuvam abinõu inimeste kasvatamiseks — karistus, ja nimelt rahakaristus. Politseiametnikele anti kätte kviitungiraamatud, et liiklemismääruste vastu eksijaid otsekohe trahvida rahatrahviga. Karistuseks on nähtud ette: jalakäijatele 1 mark, jalgrattasõitjatele 2 marka, auto- ja veoriistade juhtidele 3 marka. Ühe nädala jooksul tuli karistada 30 500 eksijat, kusjuures on huvitav märkida, et karistuste ja seega eksimuste arv iga päevaga vähenes. 30 500 karistatud kodanikust tasus trahvi otseteed 24 300, kuna ülejäänud kodanikel polnud raha kaasas, või nad polnud nõus trahvi maksma, mistõttu asjale anti harilik käik. Trahvidest saadi kokku 27 000 marka, mida tuleb pidada ilusaks sissetulekusummaks riigikassale. Hamburgis ei taheta aga piirduda selle esimese katsega, vaid tahetakse tulevikus veel neid katseid korrata, kuigi teisel kujul ja teises ulatuses. Tahetakse nimelt teatud päevadel karistada rahatrahviga teatud eeskirjade vastu eksijaid. Nii, näiteks, kavatsetakse mõni päev või isegi mõni nädal eriti pühendada tänavate puhtusele, teine nädal — asjatule autode signaaliandmisele, kolmas nädal — jalakäijate õigele liiklemisele jne. Sel teel loodetakse kodanikke kasvatada õigele liiklemisele, ilma et oleks vaja selleks suurendada politsei koosseisu, pealegi on loota tulusid riigile.

Kanada politsei osaline ümberkorraldamine.

Mõne aja eest pandi Kanada politseile ka piirivalve ülesanded. Ühenduses sellega hakati reorganiseerima politseid. Salakaubaveo vastu võitlemine ja rannakaitse pandi Kanada riikliku politsei mereväeosale, viimast vastavalt ümber korraldades. Selle osa suurus on praegu 200 meest ühes ohvitseridega ja tema käsutada on 28 patrullimislaeva. Nõuandjaiks komandeeriti politsei mereväeossa juurde 2 kõrgema haridusega mereväeohvitseri. Rannakaitse paremaks korraldamiseks anti uue politseiharu käsutusse kuus merelennukit, mis kuuluvad Kanada õhulaevastikku. Need merilennukid

seisavad kolmel alalisel asukohal ja korraldavad alalisi patrullisõite ja peavad ühendust üksikute patrullimislaevade vahel. Lennukite abil antakse laevadele edasi vajalisi korraldusi ja tarbekorral juhitakse lennukite abil laevade liikumist ja tegevust.

Raadio Brasiilia politsei teenistuses.

Brasiilias otsustati hiljuti rakendada raadio politsei teenistusse. Esialgu seati sisse kindel raadioühendus politsei keskkoha — Rio de Janeiro politsei keskraadiojaama — ja nelja provintsi politseivalitsuse ning Rio de Janeiro politsei mereväeosa ja kahe politseilaeva vahel. Politsei keskkohat pealinnas, Rio de Janeiro, on varustatud kahe Marconi saatejaamaga, üks lühilainete ja teine keskmiste lainete jaoks; samas keskkohas asub ka kaks vastuvõttestaama. Mõlema saatejaama kaudu võib telefoneerida ja telegrafeerida. Keskmiste lainete saatejaam on määratud muu seas ka politseiliste teadete edasiandmiseks publikule, mis aset leiab üks kord päevas ja millega tahetakse äratada laiemate hulkade huvi politseiteenistuse vastu. Politsei lühilainete saatejaam saab ühendusse astuda ka paljude välisriikide raadiojaamadega. Brasiilias on raadio veel teisel teel rakendatud politsei teenistusse. Nimelt võeti Rio de Janeiro tarvitusele kuus mootorratast korvidega, mis on varustatud raadio saate- ja vastuvõttestaamadega, nii et võib pidada alalist ühendust politsei keskkohaga. Mootorrataid tarvitatakse linna kaugemates osades ja neist võib kuni 50 km kauguseni ühendust pidada keskkohaga.

Ühendriikides seati sisse kontroll kuulipildujate müügi üle.

Huvitav ja Euroopa oludele täiesti võõrastav on märkida, et Ühendriigis seni puudus kontroll laskeriistade ja isegi kuulipildujate müügi üle, rääkimata suurematest kitsendustest sel alal. Alataasa suurenev kuritegevus on ka Ühendriike sundinud revideerimisele võtma seniseid seisukohti. Kõigepealt tehti lõpp senisele kuulipildujate vabale müügile, mille abil kurjategijate salgad said ennast varustada kardetavate relvadega nii palju kui nad ise heaks arvasid ja niisugusel määral, nagu raha seda lubas. Selgus muu seas, et suurem Ühendriikide laskeriistade äri müüs läinud aasta jooksul hulk kuulipildujaid, millest tervelt 12% läks „tundmatutele ostjatele“. Müügikontrolli sisseseadmiseega on tehtud esimene samm kitsenduste maksmapanemise suunas.

Väljaandja: *Siseministeeriumi Administratiiv-ala Kirjastus.*

Vastutav toimetaja: *O. Angelus.*

KUULUTUSI.

Tunnistatakse maksvusetuks järgmised tunnistused:

Kasterbusch, Karl, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 3405, v. a. Tallinna Vahipataljoni ülemalt 9. 8. 20. a. (28192)

Treiman, Jaan Reinholdi p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 8879, v. a. Lääne maakonna rahvaväe ülemalt 1920. a. (25298)

Lindvers, Aleksander, hobusepass nr. 19, v. a. Hageri vallavalitsuselt 13. 10. 22. a.

Nõmküla valla Põllumeeste Kogu algpõhikiri, registreeritud Tallinna-Haapsalu rahukogu 17. 8. 20. a. nr. 244 all. (45081)

Unuk, Juhan Joosepi p., lasakeriistaluba nr. 5247, v. a. Tallinna-Harju prefektilt 14. 2. 25. a. (45082)

Janson, Herman Jüri p., isikutunnistus nr. 10, Penuja vallavalitsuselt 21. 5. 30. a. (45074)

Kivisäk, Jaak, hobusepass nr. 555, v. a. Karksi vallavalitsuselt 5. 1. 21. a.

Militer, Johannes, isikutunnistus nr. 736, v. a. Krüüdneri vallavalitsuselt 28. 12. 28. a.
Vaher, Hans Mihkli p., sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 5776, v. a. 3. suurtükiväe polgu ülemalt 31. 10. 22. a. (45076)

Ossip, Artur Jaani p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 1923, v. a. 1. jalaväe rügemendi ülemalt 28. 9. 27. a. ((45078)

Riives, Peeter Johani p., Kaitseliidu liikmekaart nr. 2910, v. a. Kaitseliidu Tartumaa maleva staabilt 8. 3. 25. a.

Parmann, Jakob, kaitseväeteenistuse tunnistus nr. 1099, v. a. 1. jalaväe rügemendi ülemalt 6. 2. 30. a. (28193)

Laur, Theodor-Johannes Tõnise p., kaitseväest vabastamise tunnistuse duplikaat nr. 971, v. a. Viljandi kaitseringkonnas ülemalt 29. 6. 33. a. (25300)

Ufer, Aleksander Hansu p., välispass nr. 227, v. a. politseivalitsuselt 11. 4. 27. a., pikendatud Helsingi Eesti saatkonnas kuni 29. 11. 30. a. (45080)

Suvi-kleidiriideid

suures valikus soovitab

N. Teisenroth

Viru tän. nr. 10.

Inglise valget plekki
I. C. X, XX, XXX, XXXX,
tsingitud katuseplekki

„Bingley“,
musta plekki 10—20^{ft},
vitsrauda, seatina, inglise tina,
siberi plekki 10—20^{ft}

soovitab

V. Vunder

Suur Patarei nr. 6

SEE

KAUBAMÄRK
KALOSSIDEL,
BOTIKUTEL JA
KUMMIJALA-
NÕUDEL

ON
VASTUPIDA-
VUSE TUN-
NUSEKS!

E. K. O.-ü. „PÕHJALA“,
TALLINN.

Riidevärvimise vabrik
ja keemiline pesemis-
koda

R. NATUS

Asutatud 1883. a.

Viljandis, Tartu tän. 24,
Postkast 4.

Kodukoetud

kangaste vanutamine,
värvimine,
pressimine,
shäärimine
ning apretuur.

Valmisriiete

värvimine, puhastus ter-
velt või lahtiharutatult.

Lõnga värvimine

igas soovitud toonis.

Vastuvõtukohad:

Tallinnas: Gonsiori tän. 1;
Pikk t. 5, tel. 433-33; S. Pärnu
mnt. 33; „Kodutöö“—EKA majas,
Vabaduse pl. 5; Keskkalamaja 4.

Tartus: Raekoja 16; Uus-
turg 24. Peale selle igas linnas
ja alevis.

I-järguline töö

tehniliste uuenduste põhjal.

Tallinna Linnapank

Tallinnas, S. ja V. Karja tn. 7/2.
Telegrammi aadr.: „Linnapank“.
Kodune keskjaam 426-75.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone sise- ja välismail. Võtab kaupu oma aita- desse hoiule ja annab nende vastu laene.

JALGRATTAD:

„Naumann“,
„National“,
„Primus“.

ÕMBLUSMASINAD:

„Pfaff“,
„Naumann“,
„Vesta“.

Vastutus. Vastutulelikud hinnad.

MOOTORRATTAD:

„Calthorpe“,
„Excelsior“,
„Automoto“.

JALGR. ABIMOOTORID „Öva“.

Kr. Saar & Ko.

Tallinn, Viru 3. Telef. 461-20.
Osakond Tartus.

Külastage

„Du Nord'i“!

Tartu

Kammivabrik

Tartus, Maarjamõisa tn. 27,
telefon 11-58.

Valmistab eesti toorainetest
järgmisi artikleid:

Kammid kunstsar-
vest ja kummist
Maniküürid
Sulepead
Pliiatsiteritajad
Paberinoad
Kummilutud
Mängumargid ja
taldrikud
Mängud
Tuhatoosid
Kummikraed
Paberossipitsid

Juhtige tähelepanu meie
„BRASIL“ nahkasjõudele.

**Kõige suurem tööstus
selles alal Baltikumis.**

Grand-Hotell

TARTUS,
Vallikraavi tän. 10.
Telefon 3-23.

**Kõige soodsam
peatuskoht Tartus.**

Reisijatele korralikud ruu-
mid igal ajal saadaval.

Hea köök,
viisakas teenimine.

Hinnad võistlemata o d a v a d.
Kõige austusega OMANIK.

Kõik tarvitavad

**Ühisuse
„Estonia
Eksporttapamajad“**

vorstivabriku
kõrgekvaliteedilisi
saadusi:

**vorste, sinke,
lihakonserve
j. n. e.**

Tellimistega
palume pöörata:

**Ühisus „Estonia
Eksporttapamajad“**

Tallinn, postk. 33
Telefonid 309-53 ja 305-51

Suuremad

ja

täiuslikumad

linaketramise, kudumise, villakraasimise, ketramise, kalavõrgukudumise, võrgu-, lõnga- ja nõõrivabrikud.

**Näitusel kõrge-
mad auhinnad
(Grand-Prix)**

Saatke oma linad, takud, villad ja kaltsud lõngaks ja riideks valmistamiseks ja kangad värvimiseks

Pärnu Linatööstuse A.-S.

vabrikutele Pärnu, Rääma tän. 38, Tel. 125.

Töö kiire ja hea. Hinnad alandatud.

Palume meie aadressi tähele panna ja pöörduge meie tööde vastuvõtjate poole igas linnas ja rahvarikkamates maakohtades.

Pärnu Linatööstuse A.-S.

O.-ü. „ALKO”

Veinid, vahuveinid, liköörid ja napsid.

Suurim valik Eestis.

Uudissordid, Vermutvein, Parisek ja originaal Benediktiini retsepti järgi Kloostri liköör.

Tehased ja ladu Viljandis, Lossi t. 34, o. m., tel. 23.

Esindus ja ladu Tallinnas

Kaubamaja „Estika“

S. Karja tän. 20, telefon 447-67.

Administratiiv-õiguse väljaarendamine on seni sündinud peamiselt administratiiv-kohtute praktika kaudu, ja seepärast on Riigikohtu administratiiv-osakonnas lahendatud küsimustega tutvumine tähtis kõigile, kellel tegemist administratiiv-asjade lahendamisega.

Tellige J. VALGE

**Riigikohtu administratiiv-osakonnas
1931. a. lahendatud küsimusi.**

HIND Kr. 5.—

**Riigikohtu administratiiv-osakonnas
1930. a. lahendatud küsimusi.**

HIND Kr. 5.—

**Riigikohtu administratiiv-osakonnas
1929. a. lahendatud küsimusi.**

HIND Kr. 3.50.

**Riigikohtu administratiiv-osakonnas
1928. a. lahendatud küsimusi.**

HIND Kr. 1.75.

Lähemal ajal ilmub trükist:

**Riigikohtu administratiiv-osakonnas
1932. a. lahendatud küsimusi.**

Raamatute pealadu „Eesti Politsei“ talituses,
Toompea loss, tuba 34.

Telefon 432-47.

Postkast 338.

METSA- JA PUUTÖÖSTUSE A-S.

„VIKTORIA“

Tallinn, Koppel, Vene-Balti tehas.
Kõnetr. Kopli 13 ja 14.
Telegr. aadress: Victoria - Tallinn.

Soovitab

pakk-kaste

igasuguseis mõotudes kõikide
kodumaa saaduste pakkimiseks
suurel ja väikesel arvul.

A-S. Viljandi linavabrik

Viljandis, Lossi uul. nr. 41, telefon 18.

Asutatud 1918 a.

Näitusel esimesed, kõrgemad ja eriauhinnad.

Vabriku laos alati saadaval:

linased ja takused lõngad, pleekimata ja pleegitud l a u a p e s u. Pleekimata, pleegitud ja värvilist ihu- ja voodipesuriidet. Valmis viljakotte ja kotiriidet, immutatud ja immutamata presendiriidet ja presente, puuvillast vokinööri, masinarihmu j. n. e.

Vabrik võtab rahvalt vastu linu ja takku ümbertöötamiseks lõngaks ja riideks.

Tellimised täidetakse kiirelt. Töö hea ja odav.